

(Δ)

91

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΚΟΛΧΙΚΟΥ ΤΗΣ
ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΛΑΓΚΑΔΑ

Επιμέλεια εργασίας:
Παρθένα Τουμπουλίδου

Επιβλέπων καθηγητής:
Σάββας Μαυρίδης

ΣΙΝΔΟΣ 2005

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑΣ**

**ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΚΟΛΧΙΚΟΥ ΤΗΣ
ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΛΑΓΚΑΔΑ**

Επιμέλεια εργασίας:
Παρθένα Τουμπολίδου

Επιβλέπων καθηγητής:
Σάββας Μαυρίδης

ΣΙΝΔΟΣ 2005

**ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΚΟΛΧΙΚΟΥ ΤΗΣ
ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΛΑΓΚΑΔΑ**

Επίσης, η ερώτηση που προκύπτει είναι αν η ερώτηση που αφορά την
απόφαση της Επιτροπής είναι η ίδια με την ερώτηση που αφορά την
απόφαση της Επιτροπής. Η απάντηση είναι ότι η απόφαση της
Επιτροπής είναι η ίδια με την ερώτηση που αφορά την
απόφαση της Επιτροπής.

Επίσης, η ερώτηση που προκύπτει είναι αν η ερώτηση που αφορά την
απόφαση της Επιτροπής είναι η ίδια με την ερώτηση που αφορά την
απόφαση της Επιτροπής. Η απάντηση είναι ότι η απόφαση της
Επιτροπής είναι η ίδια με την ερώτηση που αφορά την
απόφαση της Επιτροπής.

**Αφιερώνεται στον παππού και
την γιαγιά μου**

Επίσης, η ερώτηση που προκύπτει είναι αν η ερώτηση που αφορά την
απόφαση της Επιτροπής είναι η ίδια με την ερώτηση που αφορά την
απόφαση της Επιτροπής. Η απάντηση είναι ότι η απόφαση της
Επιτροπής είναι η ίδια με την ερώτηση που αφορά την
απόφαση της Επιτροπής.

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες και την ευγνωμοσύνη μου σε όλους όσους συνέβαλαν, ο καθένας με τον δικό του τρόπο, στην ολοκλήρωση της πτυχιακής μου εργασίας. Κατ' αρχήν ένα θερμό ευχαριστώ στον επιβλέποντα της πτυχιακής μου εργασίας, καθηγητή του τμήματος Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων Πληροφόρησης του Α.Τ.Ε.Ι.Θ., κ. Σάββα Μαυρίδη για την ανάθεση του συγκεκριμένου θέματος, τις υποδείξεις και την βοήθεια που μου προσέφερε.

Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω τους κατοίκους του χωριού μου για τις χρήσιμες πληροφορίες που μου έδωσαν καθώς και το Πολιτιστικό Κέντρο Λαγκαδά που με βοήθησε για την συγκέντρωση του υλικού που αφορούσε ιστορικά στοιχεία του τόπου. Ευχαριστώ τον Διευθυντή του Δημοτικού Σχολείου Κολχικού, κ. Ευάγγελο Φίτσιο και τον Διευθυντή του Γυμνασίου Κολχικού, κ. Παναγιώτη Σοροπλίδη για τις πληροφορίες και την βοήθεια τους.

Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω τους γονείς μου, Νικόλαο και Χρυσούλα, τον αδερφό μου Γιάννη και τον αρραβωνιαστικό μου, Ηλία για την συμπαράσταση και την εμπύχωση που μου έδωσαν όλο αυτό το διάστημα.

Σεπτέμβριος 2005

Πρόλογος

Η παρούσα εργασία αποτελεί την Πτυχιακή Εργασία και πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια της ολοκλήρωσης των σπουδών μου στο Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων Πληροφόρησης της Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας του Ανώτατου Τεχνολογικού Ιδρύματος Θεσσαλονίκης. Έχει θέμα : « Ιστορία και Λαογραφία του χωριού Κολχικού της Επαρχίας Λαγκαδά » και επιβλέπων καθηγητής είναι ο κ. Σάββας Μαυρίδης.

Κολχικό, Σεπτέμβριος 2005

Παρθένα Τουμπουλίδου

18. Η αρχιτεκτονική των σπιτιών του Κολχικού	58
19. Οι εκκλησίες του Κολχικού	59
20. Η ενδυμασία του Κολχικού	61
21. Ήθη και έθιμα Κολχικού (γέννηση, γάμος, θάνατος)	64
22. Έθιμα γιορτών	75
23. Ψυχαγωγία (πανηγύρια, κινηματογράφοι, θίασοι)	82
24. Εργαλεία και αντικείμενα καθημερινής χρήσης	86
25. Καταγωγή των Ποντίων	89
26. Ποντιακά τραγούδια	91
27. Παραδοσιακά ποντιακά φαγητά	100

Παραρτήματα

Παράρτημα Α: Τοπωνύμια	101
Παράρτημα Β: Φωτογραφικό Υλικό	106
Βιβλιογραφία	115

Εισαγωγή

Η ύλη της εργασίας έχει κατανεμηθεί σε τρία κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην ιστορία της περιοχής της αρχαίας Μυγδονίας και στην αρχαία Αλίνδοια, την σημερινή πόλη του Λαγκαδά. Ιδιαίτερη μνεία γίνεται στην ιστορία και την προέλευση των φυλών της περιοχής. Δυστυχώς, η έλλειψη ιστορικών στοιχείων που να αφορούν το θέμα, κυρίως για την περίοδο των προϊστορικών χρόνων, αφήνει μεγάλα χρονολογικά κενά και αδιευκρίνιστα σημεία.

Το δεύτερο κεφάλαιο αφορά την ιστορία της πόλης του Λαγκαδά, από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Κάθε ενότητα του κεφαλαίου που αναφέρεται σε συγκεκριμένους τομείς της κοινωνικής, πολιτικής και οικονομικής ζωής της πόλης, αναπτύσσεται σε χρονολογική σειρά, με κατεύθυνση από την αρχαιότητα μέχρι τις μέρες μας. Η μελέτη της αρχαίας ιστορίας του Λαγκαδά και των περιχώρων, αποκαλύπτει ότι η περιοχή κατείχε σημαντικότερη οικονομική και πολιτική θέση στην περιοχή της Μακεδονίας, κυρίως λόγω της γεωγραφικής της θέσης και του φυσικού της πλούτου. Άλλοι τομείς που καλύπτονται στο κεφάλαιο αυτό, είναι τα ήθη και τα έθιμα της περιοχής και η τέχνη με τις μορφές της αρχιτεκτονικής και της λαϊκής υφαντικής. Πρέπει να αναφέρουμε ότι στο φωτογραφικό υλικό του Παραρτήματος Β, μπορεί να βρεί κανείς φωτογραφίες των Ιερών Ναών και των Λουτρών του Λαγκαδά.

Το τρίτο κεφάλαιο αναφέρεται στο χωριό Κολχικό, τόπο καταγωγής της γράφουσας. Στις τρεις πρώτες ενότητες γίνεται αναφορά στην ιστορία, την οικονομία και την εκπαίδευση του χωριού. Οι επόμενες ενότητες αναφέρονται στις εκκλησίες του Κολχικού (βλ. φωτογραφίες στο Παράρτημα Β), στην τοπική ενδυμασία, τα ήθη και τα έθιμα και τις γιορτές του χωριού. Όπως θα παρατηρήσει ο αναγνώστης, έχει δοθεί ιδιαίτερη έμφαση και έκταση, όπως άλλωστε και στο κεφάλαιο του Λαγκαδά, στα έθιμα του χωριού που είναι αντιπροσωπευτικά των εντόπιων φυλών της κεντρικής Μακεδονίας. Οι δύο τελευταίες ενότητες του κεφαλαίου αφιερώνονται στην φυλή των Ποντίων. Συγκεκριμένα παρατίθενται δεκαπέντε παραδοσιακά ποντιακά τραγούδια και κάλαντα και μερικές χαρακτηριστικές συνταγές των Ποντίων. Πρέπει να παρατηρήσουμε, ότι ενώ η ποντιακή φυλή αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα και ζωντανά κομμάτια του πληθυσμού του χωριού και της περιοχής, με έντονη δράση σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας, η εξεύρεση ιστορικών στοιχείων και μαρτυριών για τον ξεριζωμό και την εγκατάσταση των

Περιεχόμενα

	σελ.
Ευχαριστίες	4
Πρόλογος	5
Περιεχόμενα.	6
Εισαγωγή	8

Πρώτο Κεφάλαιο

Ιστορία ευρύτερης περιοχής (Μυγδονία, Αλίνδοια κλπ.)

1. Η Αρχαία Μυγδονία	10
2. Σύντομη αναδρομή στις φυλές και την ιστορία της επαρχίας της Αρχαίας Μυγδονίας	13
3. Η Αρχαία Αλίνδοια (Λαγκαδάς)	17

Δεύτερο Κεφάλαιο

Ιστορία του Λαγκαδά

4. Η ιστορία του Λαγκαδά	20
5. Λουτρά Λαγκαδά	22
6. Οικονομία της ευρύτερης περιοχής της επαρχίας Λαγκαδά	23
7. Απασχόληση των κατοίκων	25
8. Η εκπαίδευση στον Λαγκαδά	26
9. Η αρχιτεκτονική των σπιτιών του Λαγκαδά	28
10. Η αρχιτεκτονική του Λαγκαδά σήμερα.	30
11. Οι εκκλησίες του Λαγκαδά	31
12. Η ενδυμασία του Λαγκαδά.	34
13. Ήθη και έθιμα Λαγκαδά (γέννηση, γάμος, θάνατος)	38
14. Λαϊκή Υφαντική	50

Τρίτο Κεφάλαιο

Ιστορία του Κολχικού

15. Η ιστορία του Κολχικού (Μπαλάφτσα)	52
16. Οικονομία του χωριού Κολχικού	54
17. Η εκπαίδευση στο Κολχικό	57

<u>18. Η αρχιτεκτονική των σπιτιών του Κολχικού</u>	<u>58</u>
<u>19. Οι εκκλησίες του Κολχικού</u>	<u>59</u>
<u>20. Η ενδυμασία του Κολχικού</u>	<u>61</u>
<u>21. Ήθη και έθιμα Κολχικού (γέννηση, γάμος, θάνατος)</u>	<u>64</u>
<u>22. Έθιμα γιορτών</u>	<u>75</u>
<u>23. Ψυχαγωγία (πανηγύρια, κινηματογράφοι, θίασοι)</u>	<u>82</u>
<u>24. Εργαλεία και αντικείμενα καθημερινής χρήσης</u>	<u>86</u>
<u>25. Καταγωγή των Ποντίων</u>	<u>89</u>
<u>26. Ποντιακά τραγούδια</u>	<u>91</u>
<u>27. Παραδοσιακά ποντιακά φαγητά</u>	<u>100</u>

Παραρτήματα

<u>Παράρτημα Α: Τοπωνύμια</u>	<u>101</u>
<u>Παράρτημα Β: Φωτογραφικό Υλικό</u>	<u>106</u>
<u>Βιβλιογραφία</u>	<u>115</u>

Εισαγωγή

Η ύλη της εργασίας έχει κατανεμηθεί σε τρία κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην ιστορία της περιοχής της αρχαίας Μυγδονίας και στην αρχαία Αλίνδοια, την σημερινή πόλη του Λαγκαδά. Ιδιαίτερη μνεία γίνεται στην ιστορία και την προέλευση των φυλών της περιοχής. Δυστυχώς, η έλλειψη ιστορικών στοιχείων που να αφορούν το θέμα, κυρίως για την περίοδο των προϊστορικών χρόνων, αφήνει μεγάλα χρονολογικά κενά και αδιευκρίνιστα σημεία.

Το δεύτερο κεφάλαιο αφορά την ιστορία της πόλης του Λαγκαδά, από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Κάθε ενότητα του κεφαλαίου που αναφέρεται σε συγκεκριμένους τομείς της κοινωνικής, πολιτικής και οικονομικής ζωής της πόλης, αναπτύσσεται σε χρονολογική σειρά, με κατεύθυνση από την αρχαιότητα μέχρι τις μέρες μας. Η μελέτη της αρχαίας ιστορίας του Λαγκαδά και των περιχώρων, αποκαλύπτει ότι η περιοχή κατείχε σημαντικότερη οικονομική και πολιτική θέση στην περιοχή της Μακεδονίας, κυρίως λόγω της γεωγραφικής της θέσης και του φυσικού της πλούτου. Άλλοι τομείς που καλύπτονται στο κεφάλαιο αυτό, είναι τα ήθη και τα έθιμα της περιοχής και η τέχνη με τις μορφές της αρχιτεκτονικής και της λαϊκής υφαντικής. Πρέπει να αναφέρουμε ότι στο φωτογραφικό υλικό του Παραρτήματος Β, μπορεί να βρεί κανείς φωτογραφίες των Ιερών Ναών και των Λουτρών του Λαγκαδά.

Το τρίτο κεφάλαιο αναφέρεται στο χωριό Κολχικό, τόπο καταγωγής της γράφουσας. Στις τρεις πρώτες ενότητες γίνεται αναφορά στην ιστορία, την οικονομία και την εκπαίδευση του χωριού. Οι επόμενες ενότητες αναφέρονται στις εκκλησίες του Κολχικού (βλ. φωτογραφίες στο Παράρτημα Β), στην τοπική ενδυμασία, τα ήθη και τα έθιμα και τις γιορτές του χωριού. Όπως θα παρατηρήσει ο αναγνώστης, έχει δοθεί ιδιαίτερη έμφαση και έκταση, όπως άλλωστε και στο κεφάλαιο του Λαγκαδά, στα έθιμα του χωριού που είναι αντιπροσωπευτικά των εντόπιων φυλών της κεντρικής Μακεδονίας. Οι δύο τελευταίες ενότητες του κεφαλαίου αφιερώνονται στην φυλή των Ποντίων. Συγκεκριμένα παρατίθενται δεκαπέντε παραδοσιακά ποντιακά τραγούδια και κάλαντα και μερικές χαρακτηριστικές συνταγές των Ποντίων. Πρέπει να παρατηρήσουμε, ότι ενώ η ποντιακή φυλή αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα και ζωντανά κομμάτια του πληθυσμού του χωριού και της περιοχής, με έντονη δράση σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας, η εξεύρεση ιστορικών στοιχείων και μαρτυριών για τον ξεριζωμό και την εγκατάσταση των

Ποντίων προσφύγων στο Κολχικό, δεν απέδωσε τα αναμενόμενα. Ελπίζουμε ότι στο μέλλον θα υπάρξουν πρωτοβουλίες και συντονισμένη δράση για την δημιουργία ενός ιστορικού αρχείου του ποντιακού λαού του χωριού.

Πρώτο Κεφάλαιο

Ιστορία ευρύτερης περιοχής (Μυγδονία, Αλίνδοια κλπ.)

1. Η Αρχαία Μυγδονία

Η περιοχή που βρίσκεται σήμερα στον Νομό Θεσσαλονίκης και περιλαμβάνει τις εύφορες πεδιάδες μεταξύ των ποταμών Αξιού και Στρυμόνα, της Χαλάστρας και της Σίνδου και εκτείνεται μέχρι τις λίμνες Κορώνεια (Λαγκαδά) και Βόλβη, ονομαζόταν στη αρχαιότητα Μυγδονία και οι κάτοικοί της υπήρξαν οι αρχαίοι Μύγδονες.

Το τοπωνύμιο «Μυγδονία» είναι από τις σπάνιες λέξεις που έχει διασωθεί αυτούσια μέσα από το πέρασμα των αιώνων και αγνοείται μέχρι και σήμερα η ετυμολογία της και η ιστορική της σημασία.

Όπως πληροφορούμαστε και από το βιβλίο του Απόλλωνα Παπαγεωργίου, «Η Αρχαία Μυγδονία», δεν υπάρχει κάποια μελέτη γύρω από την ετυμολογία του ονόματος και του γλωσσικού ιδιώματος της λέξης «Μύγδων» αλλά και του τοπωνυμίου «Μυγδονία». Η πιο παλιά αναφορά που υπάρχει για το μυθικό όνομα Μύγδων είναι του Ομήρου στην Ιλιάδα, όπου και γίνονται γνωστοί οι Μύγδονες ή Μυγδόνες, οι κάτοικοι της αρχαίας και εύφορης επαρχίας της Μακεδονίας.

Το όνομα της αρχαίας επαρχίας της Μυγδονίας, καθώς και του μυθικού ήρωα Μύγδων, προέρχεται κατά πάσα πιθανότητα από το πλούσιο και εύφορο έδαφος της περιοχής. Είναι ένα πανάρχαιο τοπωνύμιο το οποίο δηλώνει την εδαφολογική σύσταση και απόχρωση του Μυγδονικού χώρου. Το όνομα δόθηκε στην περιοχή από τους αρχαίους και δηλώνει τους πρώτους κατοίκους, τους Μύγδονες, που κατοίκησαν στις εύφορες πεδιάδες κοντά στις λίμνες της Βόλβης και της Κορώνειας (Λαγκαδά).

Το πρώτο συνθετικό της λέξης Μύ-γδων είναι το άκλητο ΜΥ, Μ, το δωδέκατο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου, που προήλθε από το δέκατο τρίτο του φοινικικού αλφαβήτου μεμ και δήλωνε το νερό, ύδωρ. Το δεύτερο συνθετικό της λέξης, το γδων ίσον χθων, είναι από τα ανελλήνιστα γνωρίσματα της αρχαίας Μακεδονίας και δηλώνει το έδαφος¹. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι δεν υπάρχει καμία αμφιβολία για την ερμηνεία των λέξεων και την σημασία τους καθώς η λέξη Μύγδων σημαίνει νερό και γη και, η παράγωγη λέξη Μυγδονία σημαίνει εύφορη περιοχή πλούσιων

¹ Απόλλων Βασ. Παπαγεωργίου, Η Αρχαία Μυγδονία, (Θεσσαλονίκη, 1988) σελ. 11-12

αγαθών. Επομένως τρία ντοκουμέντα πιστοποιούν την ετυμολογία της περιοχής: α) η εύφορη γη, β) οι λίμνες με τα πλούσια νερά και γ) η θέση της Μυγδονίας.

Το σοβαρότερο ίσως στοιχείο για την υποστήριξη αυτής της ετυμολογίας είναι το δεύτερο συνθετικό της λέξης Μύγδων, το γδων, που σημαίνει το έδαφος (αυτός που ανήκει ή αναφέρεται στη γη). Η ίδια η φυσική κατάσταση του τοπωνυμίου υποστηρίζει την εδαφική αλλά και υδάτινη ταυτότητα ολόκληρης της Μυγδονικής επαρχίας, η οποία βρίσκεται ανάμεσα σε ποτάμια (από την μία μεριά ο Αξίος και από την άλλη ο Στρυμόνας), σε λίμνες (οι αρχαίες Μυγδονικές λίμνες της Βόλβης και της Κορώνειας) αλλά και τους ατέλειωτους κάμπους και τα χωράφια. Σύμφωνα με τον συγγραφέα τα παραπάνω στοιχεία δεν μπορούν σε καμία περίπτωση να αμφισβητηθούν από τους ειδικούς μελετητές.

Κατά τον Απόλλωνα Παπαγεωργίου η παράθεση τόσο μεγάλου πλήθους αποδεικτικών στοιχείων σχετικά με την ετυμολογία των λέξεων Μύγδων-Μυγδονία είναι επιβεβλημένη λόγω της παντελούς έλλειψης συστηματικής έρευνας των ειδικών με το συγκεκριμένο θέμα. Σύμφωνα με τα παραπάνω στοιχεία, η πίστη του Α. Παπαγεωργίου στην ορθότητα της ερμηνείας των λέξεων είναι πολύ μεγάλη και ως εκ τούτου το συμπέρασμα ότι τα συνθετικά τους προέρχονται από τις λέξεις ύδωρ και γη, νερό και έδαφος, είναι για τον συγγραφέα απόλυτα ασφαλή.

Με την πάροδο των χρόνων το όνομα της τοποθεσίας άλλαξε και αντικαταστάθηκε από ένα υποκοριστικό του μεσαιωνικού λάγκος (κοιλάδα) σε Λαγκαδά. Κατά τον Α. Παπαγεωργίου, είναι πολύ λυπηρή η αντικατάσταση του αρχαίου τοπωνυμίου Μυγδονία σε ένα νεοελληνικό διότι τα τοπωνύμια είναι οι αποδείξεις για την παρουσία ενός λαού σε ένα τόπο. Έτσι και εδώ οι λέξεις Μύγδων, Μύγδονες και Μυγδονία είναι προελληνικές και μαρτυρούν την έντονη παρουσία του αρχαιοελληνικού στοιχείου σε όλη την ευρύτερη περιοχή της επαρχίας.

Η ομοιότητα που παρουσιάζουν οι δύο λέξεις «Λαγκαδά» και «Μυγδονία» είναι εμφανής διότι αντιπροσωπεύουν ακριβώς το ίδιο πράγμα, την εύφορη πεδιάδα, τα πλούσια νερά και το όνομα της τοποθεσίας. Η λέξη Λαγκαδά, υποθέτουμε ότι θεωρήθηκε πιο εύχρηστο, ίσως μεσαιωνικό και νεοελληνικό τοπωνύμιο και αντικατέστησε το προηγούμενο θέτοντας το στο περιθώριο. Σε αυτό το σημείο πρέπει να παρατηρήσουμε και την αλλαγή που έγινε στο άρθρο καθώς η αρχική ονομασία ήταν η Λαγκάδα και όχι ο Λαγκαδάς (η Μυγδονία, η Λαγκαδάς, ο

Λαγκαδάς)². Μέχρι και σήμερα δεν υπάρχει κάποια μαρτυρία που να αναφέρει πότε ακριβώς αντικαταστάθηκε η λέξη Μυγδονία με την λέξη Λαγκαδάς. Πιστεύεται ότι η αλλαγή της ονομασίας έγινε γύρω στο 900 μ. Χ. με το χτίσιμο των κτιρίων των Λουτρών από έναν στρατιωτικό που λεγόταν Ιουστινιανός.

Παρόλα αυτά τα τοπωνύμια δεν πρέπει να αλλάζουν εύκολα και αν αλλάξουν για οποιονδήποτε λόγο, πρέπει να επαναφέρονται όσο γίνεται γρηγορότερα διότι είναι τα πιο ανθεκτικά στοιχεία μιας γλώσσας. Στις μέρες μας έχει ιδιαίτερη σημασία και ιστορικό ενδιαφέρον η διατήρηση των αρχαίων τοπωνυμίων διότι πιστοποιούν την παρουσία ενός λαού σε ένα τόπο. Έτσι και στην παρούσα εργασία η Μυγδονία, με τα συστατικά που αναφέρονται παραπάνω, την εύφορη πεδιάδα της και τα πλούσια νερά της, φανερώνουν την αρχαία Μυγδονία που έζησε στην αρχαιότητα, στα μεσαιωνικά και τα νεώτερα χρόνια.

² Απόλλων Βασ. Παπαγεωργίου, Η Αρχαία Μυγδονία, (Θεσσαλονίκη, 1988), σελ 18

2. Σύντομη αναδρομή στις φυλές και την ιστορία της περιοχής

Η πρώτη σωζόμενη αναφορά για την περιοχή της Μυγδονίας γίνεται στην Ιλιάδα του Ομήρου (Ιλιάδα γ' 186)³. Το γεγονός αυτό βεβαιώνει ότι η περιοχή της Μυγδονίας ήταν γνωστή με αυτό το όνομα το αργότερο από τον 8^ο αιώνα π.Χ., όταν δηλαδή ο Όμηρος έδινε στην Ιλιάδα την τελική της μορφή. Στην πραγματικότητα, μπορεί κάποιος να τοποθετήσει την ύπαρξη και τη χρήση του τοπωνυμίου σε ακόμη παλιότερες εποχές, αφού είναι γνωστό ότι η ιστορία της Ιλιάδας, δηλαδή ο Τρωικός Πόλεμος, εκτυλίσσεται τέσσερις ή κατ' άλλους πέντε αιώνες νωρίτερα, δηλαδή τον 12^ο-13^ο αιώνα π. Χ, στην ύστερη εποχή του χαλκού. Επομένως οποιαδήποτε μελέτη για την προέλευση και την ταυτότητα των πρώτων αποίκων της περιοχής πρέπει να ξεκινάει νωρίτερα από 12^ο π. Χ. αιώνα. Πράγματι στο βιβλίο του «Η Αρχαία Μυγδονία» ο Α. Παπαγεωργίου αναφέρει ότι την εποχή του Τρωικού Πολέμου τα μυγδονικά φύλα βρισκόταν ήδη σε μεγάλη κινητικότητα, δημιουργώντας αποικίες τους μέχρι και την άνω Μεσοποταμία μαζί με φρυγικά και θρακικά φύλα⁴. Υποθέτοντας λογικά ότι η ανάπτυξη του αποικισμού είναι σημάδι ενός ώριμου λαού, μπορούμε να τοποθετήσουμε τις απαρχές του αποικισμού της περιοχής της Μυγδονίας ακόμη νωρίτερα. Κατά τον Α. Παπαγεωργίου η περιοχή κατοικούνταν από την παλαιολιθική εποχή γεγονός που αποδεικνύουν, όπως ισχυρίζεται, οι πολυάριθμες 'τούμπες' που συναντούμε σήμερα στη περιοχή.

Οι επικρατέστερες θεωρίες για την προέλευση των πρώτων αποίκων στην περιοχή είναι δύο. Η πρώτη θεωρεί τον αποικισμό της περιοχής ως προέκταση του Αιγαιοκρητικού πολιτισμού που αναπτύχθηκε από την φυλή των 'Αρίων', στην περιοχή ανάμεσα στην σημερινή ηπειρωτική Ελλάδα και την Μικρά Ασία (την περί το 'Αιγαίον' χώρα)⁵. Η δεύτερη αναφέρει ότι πρώτοι άποικοι είναι ινδοευρωπαίοι που προήλθαν από τις εύφορες πεδιάδες της βορειοανατολικής Ευρώπης. Όπως και νά'χει, μετά το 20^ο αιώνα π. Χ. αρχίζει στην ευρύτερη περιοχή η εποχή των μεγάλων μετακινήσεων, κατά τα 800 χρόνια της οποίας συνέβησαν μεγάλες ανακατατάξεις στους πληθυσμούς. Από τον 19^ο αιώνα π. Χ. ξεκινούν οι κατακτήσεις των μεγάλων ελληνικών φυλών με πρώτους τους Ίωνες και μετά τους Αχαιούς τον 17^ο αιώνα και πολύ αργότερα τους Δωριείς τον 12^ο αιώνα π. Χ. Με τον ερχομό των ελληνικών φυλών εμφανίζονται να αποικίζουν την περιοχή φυλές όπως οι Θρακοφρυγικές, οι

³ Απόλλων Βασ. Παπαγεωργίου, Η Αρχαία Μυγδονία, (Θεσσαλονίκη 1988), σελ. 11

⁴ Απόλλων Βασ. Παπαγεωργίου, Η Αρχαία Μυγδονία, (Θεσσαλονίκη 1988), σελ. 21

⁵ Απόλλων Βασ. Παπαγεωργίου, Η Αρχαία Μυγδονία, (Θεσσαλονίκη 1988), σελ. 23

Ληταίοι και Ασσήριοι, τμήματα του πληθυσμού των οποίων, αναγκάζονται από τα κύματα των παραπάνω ελληνικών φυλών να μετοικήσουν σε χώρους εκτός του ελληνικού. Τα τμήματα που παρέμειναν μετά από μερική συγχώνευση με τις ελληνικές φυλές, αποτέλεσαν την βάση του Μυγδονικού λαού, απόγονοι των οποίων αποτελεί ο εντόπιος σημερινός πληθυσμός της περιοχής.

Ιδιαίτερα για τις κατακτήσεις των Δωριέων, υπάρχει η γενικότερη εικόνα ότι επέδρασαν καταστροφικά στους προϋπάρχοντες πολιτισμούς απ' όπου και η φράση 'Η κάθοδος των Δωριέων' που χρησιμοποιείται για τις περιγράφει. Παρ' όλα αυτά ο Α. Παπαγεωργίου αναφέρει⁶ ότι αρχαιολογικά ευρήματα στις περιοχές της Λητής, της αρχαίας Μυγδονικής Εφύρας και των σημερινών Λαγυνών, όπου αποκαλύφθηκαν επάλληλα στρώματα με πλήθος αντικειμένων, καταδεικνύουν ότι η επονομαζόμενη 'Κάθοδος των Δωριέων' δεν ήταν η κύρια αιτία της παρακμής των Μυγδονικών κέντρων της περιοχής. Τα ευρήματα μαρτυρούν, κατά τους αρχαιολόγους, αιφνιδιαστικές καταστροφικές επιθέσεις και όχι μακρόχρονες κατακτήσεις που θα καταδείκνυαν τους Δωριείς. Οι επιθέσεις αυτές αποδίδονται κατά πάσα πιθανότητα σε πειρατές που δρούσαν στην ευρύτερη περιοχή του Αιγαίου.

Τις κατακτήσεις των Δωριέων τον 12^ο αιώνα, ακολουθούν οι κατακτήσεις του λαού που αναφέρονται πλέον ως οι αρχαίοι Μύγδονες οι οποίοι επεκτείνονται στην περιοχή. Με το πέρασμα των επόμενων αιώνων φτάνουμε στην εποχή των Μακεδόνων που ξεκινά με τη δυναστεία των Αργεάδων⁷ (Περδίκας ο Α') που ανάμεσα στον 7^ο- 6^ο αιώνα εγκαθιδρύουν το βασίλειο τους με πρωτεύουσα την Αιγέα, (σημερινή Έδεσσα), υπό τον Αμύντα Α' και στη συνέχεια, κατά τον 6^ο και 5^ο αιώνα π. Χ., προσαρτούν πρώτα το δυτικό και αργότερο το ανατολικό τμήμα της Μυγδονίας, φτάνοντας, υπό την ηγεμονία του Αλεξάνδρου του Α', πέρα από τον Στρυμόνα και μέχρι τη Θράκη. Οι περιοχές των μυγδονικών λιμνών και τα μεγάλα μυγδονικά κέντρα διατηρούν την ανεξαρτησία τους τουλάχιστον μέχρι το 480 π. Χ., όπως μαρτυρούν τα νομίσματα που εκδίδει η Λητή ως ανεξάρτητη πόλη. Μετά την ήττα του Ξέρξη στις Πλαταιές το 479 Π.Χ, ο Αλέξανδρος ο Α' πραγματοποιεί επίθεση στον στρατό των Περσών στην περιοχή των λιμνών και αφού τρέψει σε φυγή τους Πέρσες, προσαρτεί και τις τελευταίες ανεξάρτητες Μυγδονικές πόλεις της περιοχής. Από την περίοδο αυτή και μετά η Μυγδονία εντάσσεται πλέον στο βασίλειο

⁶ Απόλλων Βασ. Παπαγεωργίου, Η Αρχαία Μυγδονία, (Θεσσαλονίκη 1988), σελ. 137

⁷ Britannica 2001 Deluxe Edition (CD-ROM), "Argead Dynasty"

της Μακεδονίας και η ιστορία της καταγράφεται παράλληλα με την ευρύτερη μακεδονική ιστορία.

Στο σημείο αυτό θα εστιάσουμε την προσοχή μας στην πόλη της αρχαίας Αλίνδοιας στο βορειοδυτικό άκρο της λίμνης Κορώνειας, δηλαδή στην πόλη που ονομάζουμε σήμερα Λαγκαδά. Η πόλη της Αλίνδοιας και η γύρω περιοχή αποτέλεσε σημαντική επαρχία της Μυγδονίας, καθώς ήταν σημαντικό σταυροδρόμι και σταθμός της «Μεσόγειας οδού», του αρχαίου αυτού δρόμου που περιγράφει ο Ηρόδοτος⁸ και που περνούσε από τις λίμνες Βόλβη και Κορώνειας, μία διαδρομή που ακολούθησε και ο Ξέρξης κατά την εκστρατεία του στην Ελλάδα και την πορεία του από την Άκανθο προς τη Θέρμη. Σημαντικό παράγοντα στον κομβικό ρόλο της Αλίνδοιας στο κέντρο της Μυγδονικής επικράτειας, αποτελούσε και ο αξιοσημείωτος φυσικός πλούτος της περιοχής με την πλούσια βλάστηση, την εύφορη γη στους κάμπους και τις κοιλάδες της και τις λίμνες με τα άφθονα ψάρια και την πανίδα που έβρισκε καταφύγιο εκεί. Τα παραπάνω χαρακτηριστικά αποτέλεσαν τις ιδανικές συνθήκες για την ανάπτυξη των καλλιεργειών, του κυνηγιού και της κτηνοτροφίας και δημιούργησαν μία σχέση εξάρτησης των γειτονικών πόλεων και οικισμών από αυτήν. Η ανάπτυξη της Αλίνδοιας φαίνεται να διατηρείται σταθερή κατά τα χρόνια της μακεδονικής βασιλείας με μικρές διακυμάνσεις. Ο επόμενος σημαντικός σταθμός στην ιστορία της πόλης καταγράφεται κατά τον 1^ο αιώνα μ. Χ., όταν το 59 μ. Χ. κατά την φυγάδευση του από την Θεσσαλονίκη, μετά τον διωγμό του από τους Εβραίους της πόλης, σταθμεύει στην πόλη ο Απόστολος Παύλος. Η Αλίνδοια, μετά την καταστροφή της Λητής και της Πέλλας από τους Δαλματούς το 96 μ. Χ., γίνεται η έδρα ενός 'κοινού των Μυγδόνων', μίας σχετικά αυτοδιοίκητης ομοσπονδίας των μυγδονικών πόλεων με το δικαίωμα να κόβει νομίσματα.

Το όνομα Λαγκαδάς εμφανίζεται για πρώτη φορά κατά την βυζαντινή περίοδο και από τα σημαντικότερα γεγονότα που καταγράφονται τη μακραιώνη αυτή περίοδο για την πόλη, αποτελούν, η κατάληψη και λεηλάτηση της από τον Βούλγαρο κατακτητή Κρούμμο στις αρχές του 9^{ου} αιώνα, η ανακατάληψη της από τον Βασίλειο τον Β' τον Βουλγαροκτόνο (τέλος 10^{ου} - αρχές 11^{ου} αιώνα), η επέλαση και λεηλάτηση της από τους Νορμανδούς και η κυρίευση του από τους Φράγκους. Αξίζει να σημειωθεί η χρησιμοποίηση της πόλης του Λαγκαδά ως έδρα του αυτοκράτορα Ιωάννη ΣΤ'

⁸ Απόλλων Βασ. Παπαγεωργίου, Η Αρχαία Μυγδονία, (Θεσσαλονίκη 1988) σελ 180

Καντακουζηνού, κατά την περίοδο της λαϊκής επανάστασης των Ζηλωτών της Θεσσαλονίκης. Η ιστορία της πόλης του Λαγκαδά, όπως και ολόκληρης της Ελλάδας εισέρχεται τελικά σε μία μακρά και σκοτεινή περίοδο, με την κατάληψη της από τους Τούρκους το 1430.

Κατά την διάρκεια της τουρκοκρατίας, οι κατακτητές εξανάγκασαν σε μετακίνηση σημαντικά κομμάτια πληθυσμών Ελλήνων κολίγων από την Στερεά Ελλάδα και την Βόρεια Ήπειρο ενώ ταυτόχρονα σημειώθηκαν, αυθόρμητες αυτή τη φορά, μεταναστεύσεις επαναστατημένων Ελλήνων αγωνιστών από την Δυτική Μακεδονία και την Πίνδο. Οι άνθρωποι αυτοί προστέθηκαν στους ντόπιους Μύγδονες κατοίκους και αφού άπλωσαν τις ρίζες τους στην πόλη του Λαγκαδά και τα γύρω χωριά, ξεκίνησαν μία εσωτερική ανατροπή της καθεστηκυίας τάξης, παίρνοντας στα χέρια τους τα ηνία της οικονομικής και κοινωνικής ζωής της περιοχής. Με τον τρόπο αυτό, οι κάτοικοι του Λαγκαδά, επιδεικνύοντας εκπληκτική ευφυΐα και προσαρμοστικότητα, προετοίμασαν το έδαφος για την μεγάλη επανάσταση του 1821.

3. Η Αρχαία Αλίνδοια (Λαγκαδάς)

Αλίνδοια είναι πιθανότατα η προϊστορική ονομασία της σημερινής πόλης του Λαγκαδά η οποία βρίσκεται στην βορειοδυτική πλευρά της ομώνυμης λίμνης. Η ονομασία της αρχαίας Αλίνδοιας (Λαγκαδά), επιβεβαιώνεται από ένα νόμισμα που βρέθηκε στην περιοχή από ερευνητές, και αναφέρεται σε εποχή προγενέστερη του Ξέρξη, δηλαδή το 480 π. Χ.. Το νόμισμα από την μία πλευρά είχε την επιγραφή 'ΑΛΙΝΔΑΙΩΝ' οπότε και φανερώνει την ύπαρξη της πόλης της αρχαίας Αλίνδοιας και, από την άλλη πλευρά διαγράφονταν τα ιστορικά σύμβολα του Ηρακλή "ήτοι το ρόπαλον και στέμμα πεύκης"⁹.

Οι αρχαίοι Μύγδονες λάτρευαν τον Ηρακλή για την δύναμη του, την καλοσύνη και την παλικαριά του και επειδή τον θεωρούσαν πρότυπο πολεμιστή αποθανάτισαν στο νόμισμα τους τα ιερά σύμβολα του ημίθεου Ηρακλή. Εκτός όμως από το νόμισμα που βρέθηκε υπάρχει και ένα δεύτερο στοιχείο που μαρτυράει την αρχαιότητα της πόλης του Λαγκαδά και είναι ο "Λέων του Λαγκαδά". Πρόκειται για ένα λείψανο μεγάλου γλυπτού μνημειακού λέοντα από θασομάρμαρο ανάλογο με το λιοντάρι της Χαιρώνειας και της Αμφίπολης. Το γλυπτό είχε ύψος 2 μέτρα και ζύγιζε έναν τόνο περίπου. Βρέθηκε στο χωριό Ευαγγελισμός, το οποίο ανήκε στην περιοχή της αρχαίας Αλίνδοιας, και το ξέθαψε ένας γεωργός με την αξίνα του. Το θαμμένο αυτό λιοντάρι ήρθε για να επιβεβαιώσει τον μυγδονικό πολιτισμό της περιοχής που προϋπήρχε. Το στήσιμο του έγινε από τους προγόνους μας για να τιμήσουν την γενναιότητα και η ανακάλυψη του περιέχει και κρύβει πολλές ιστορικές προεκτάσεις.

Τα παραπάνω ευρήματα είναι και τα μοναδικά που έχουμε στην διάθεση μας για να αποδείξουμε την αρχαιότητα της πόλης αλλά και της ευρύτερης περιοχής από το τέλος του 6 π. Χ. αιώνα μέχρι και την Ρωμαϊκή αυτοκρατορία του 148 π. Χ. όπου και εδώ οι πηγές είναι πενιχρές. Βέβαια στην ευρύτερη περιοχή της αρχαίας Αλίνδοιας και της λίμνης Κορώνειας βρέθηκαν κάποια αρχαιολογικά ευρήματα μικρότερης αξίας, νομίσματα αλλά και αρχαία αντικείμενα καθημερινής χρήσης τα οποία φανερώνουν ότι ο τόπος αυτός υπήρξε αρχαίος συνοικισμός με ακμή και ιστορία.

Δυστυχώς ακόμη και σήμερα, με τις πληροφορίες που βρίσκονται στην διάθεση μας – είτε αυτά είναι γραπτά κείμενα, είτε υπό την μορφή παραδόσεων – δεν έχει

⁹ Απόλλων Βασ. Παπαγεωργίου, Η Αρχαία Μυγδονία, (Θεσσαλονίκη, 1988) σελ 175

προσδιορισθεί η ακριβής χρονολογία της ίδρυσης της αρχαίας πόλης αλλά και των κατοίκων που ήρθαν και εγκαταστάθηκαν. Ο λόγος είναι η έλλειψη των στοιχείων που αποδεικνύουν την συγκεκριμένη περιοχή του οικισμού δηλαδή, τα ερείπια σπιτιών ή και τάφοι που υπήρχαν κατά την αρχαιότητα, από την προϊστορική μέχρι την ρωμαϊκή εποχή τουλάχιστον. Το σίγουρο είναι ότι ο Λαγκαδάς δεν είναι δημιούργημα των νεότερων χρόνων και ότι η πρώτη του ονομασία, Αλίνδοια, στηρίζεται σε πραγματικά στοιχεία τα οποία ήρθαν στο φως μέσα από έγγραφες μαρτυρίες ιστορικών και μελετητών που ασχολήθηκαν με τον Μυγδονικό χώρο.

Μία ακόμη αναφορά που γίνεται για τον οικισμό της αρχαίας Αλίνδοιας και μάλιστα από την προϊστορική εποχή, είναι του Άγγλου αρχαιολόγου Γ. Κούξεϋ ο οποίος διηύθυνε τις ανασκαφές που πραγματοποιήθηκαν κατά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο στις περιοχές της αρχαίας Ασσήρου-Λητής-Περιβολακίου. Ο ίδιος πιστεύει και αναφέρει μέσα από τις μελέτες του και τα συμπεράσματα του, ότι όντως έζησε στην περιοχή αυτή – στην τοποθεσία του Λαγκαδά – αρχαίος μυγδονικός οικισμός με αξιόλογη ακμή και με κέντρο την αρχαία Αλίνδοια. Η ακμή της περιοχής δικαιολογείται από τη εύφορη και εκτεταμένη πεδιάδα αλλά και από την θέση της καθώς αποτελούσε συγκοινωνιακό κόμβο μέσω του δρόμου που συνέδεε την αρχαία Βισαλτία με τις αρχαίες πόλεις του Σοχού.

Η κατάληψη και η διαμόρφωση της περιοχής – ριζική αλλοίωση της φυσιογνωμίας του αρχικού δύσβατου και απρόσιτου οικισμού – δεν έγινε ούτε πολύ γρήγορα ούτε χωρίς κόπους, θυσίες και σκληρή εργασία. Υπήρξαν αρκετές δυσκολίες μεταξύ των πρώτων κατοίκων – αρχαίοι Πελασγοί και Θρακοφρυγομύγδονες, Ληταίοι, Ασσήριοι – που εγκαταστάθηκαν δειλά στην περιοχή αλλά και των Ελληνικών φύλων που κατέφθαναν από τον Βορρά. Η αρχαία Αλίνδοια ήταν το σταυροδρόμι ενός μεγάλου περάσματος μετακινήσεων και αναστατώσεων των αρχαίων αυτών πληθυσμών. Ένας σταθμός ανεφοδιασμού καθώς ήταν στο επίκεντρο της Μεσόγειας Οδού, δηλαδή στον δρόμο που περνούσε από τις λίμνες Βόλβη και Κορώνειας. Η αρχαία Αλίνδοια έγινε μεγάλο ορμητήριο καθώς για την εποχή εκείνη συγκέντρωνε πολλά πλεονεκτήματα: είχε απέραντο κάμπο για στρατοπέδευση, εξασφάλιζε άφθονες τροφές για το στρατό αλλά και για το ιππικό. Ο πληθυσμός στάθηκε αξιόλογος και αναπτύχθηκε χάρη στην φυσική, εύφορη, παραγωγική και στρατιωτική του θέση αλλά και στην εντατική εργατικότητα και μαχητικότητα των κατοίκων της¹⁰.

¹⁰ Απόλλων Βασ. Παπαγεωργίου, Η Αρχαία Μυγδονία, (Θεσσαλονίκη, 1988) σελ 180

Ο Λαγκαδάς, γίνεται γνωστός με την σημερινή του μορφή και θέση γύρω στον 12^ο και 13^ο αιώνα, κατά την Βυζαντινή περίοδο. Σύμφωνα με πηγές του Αγίου Όρους η αρχαία Αλίνδοια έγινε η νέα έδρα του "κοινού των Μυγδόνων" και είχε το δικαίωμα να κόβει νομίσματα. Το 59 μ. Χ. ο Απόστολος Παύλος κατέφυγε στον Λαγκαδά για να γλιτώσει από την λύσσα των Εβραίων της Θεσσαλονίκης. Εκεί τον περίμενε ο επίσκοπος Κάρπος, ο οποίος και τον οδήγησε στην Βέροια.

Κατά την Βυζαντινή περίοδο ο Λαγκαδάς χτυπήθηκε περισσότερο από κάθε άλλη πόλη λόγω της κοντινής του απόστασης από την Θεσσαλονίκη. Ο τσάρος των Βουλγάρων, Σκυλογιάννης, λεηλάτησε την πόλη του Λαγκαδά αλλά και ολόκληρη την περιοχή. Κατά την επανάσταση των Ζηλωτών της Θεσσαλονίκης χρησιμοποιήθηκε σαν έδρα του αυτοκράτορα Ιωάννη ΣΤ' Καντακουζηνού. Καταλήφθηκε από τον Κρούμμο και ανακαταλήφθηκε από τον Βασίλειο τον Βουλγαροκτόνο. Τον κυριεύσαν οι Φράγκοι και το 1430 κυριεύθηκε οριστικά από τους Τούρκους. Παρόλα αυτά οι κάτοικοι του Λαγκαδά, χάρη στην εξυπνάδα τους υπερίσχυσαν των Τούρκων και πήραν ξανά στα χέρια τους την εμπορική και πνευματική διοίκηση του τόπου τους και κατάφεραν να πρωτοστατήσουν με οποιοδήποτε μέσο και τρόπο στην απελευθερωτική κίνηση του τόπου και να προετοιμάσουν το έδαφος για την μεγάλη επανάσταση του 1821¹¹.

¹¹ Απόλλων Βασ. Παπαγεωργίου, Η Αρχαία Μυγδονία, (Θεσσαλονίκη, 1988) σελ 183

Δεύτερο Κεφάλαιο

Ιστορία του Λαγκαδά

4. Η ιστορία του Λαγκαδά

Η πιθανότερη αρχαία ονομασία της πόλης του Λαγκαδά¹² είναι Αλίνδοια και ετυμολογείται από το ρήμα αλινδώ, αλινδούμαι ή αλίνδομαι που σημαίνει κυλίω ή κυλίομαι στην σκόνη ή τη λάσπη. Σύμφωνα με τον Ησύχιο, αλινδόν ή άλινδον είναι ο χωμάτινος ή λασπωμένος δρόμος. Το όνομα αυτό αναφερόταν σε οικισμό που βρισκόταν στο βορειοδυτικό μέρος της ομώνυμης λίμνης Αλίνδοιας.

Σύμφωνα με άλλους ερευνητές, η ονομασία Αλίνδοια αφορά το Λευκοχώρι της επαρχίας Λαγκαδά, όπου και ανακαλύφθηκαν διάφορα αρχαιολογικά ευρήματα αλλά και ίχνη ακροπόλεως. Παράλληλα, σύμφωνα με προφορικές παραδόσεις η ονομασία αναφέρεται στην περιοχή των υψωμάτων της Χρυσανγής, χωριό που απέχει 2 χιλιόμετρα βόρεια της πόλης του Λαγκαδά, και που εικάζεται ότι βρισκόταν η Αλίνδοια μέχρι και τους ρωμαϊκούς χρόνους.

Το όνομα Λαγκαδάς εμφανίζεται περίπου το 900 μ. Χ. κατά την ρωμαϊκή εποχή όπου επικρατεί μέχρι και σήμερα. Στην ίδια χρονολογία τοποθετείται και η κατασκευή των Λουτρών από κάποιον στρατιωτικό που λεγόταν Ιουστινιανός, κατ' άλλους πρόκειται για τον ίδιο τον Αυτοκράτορα Ιουστινιανό. Σύμφωνα με νεότερη ερμηνεία η ονομασία Λαγκαδάς προήλθε από την Αλίνδοια, έννοια που προκύπτει από έκταση εύφορη και με πολύ νερό.

Η περιοχή της επαρχίας Λαγκαδά, μέχρι και τα μέσα του 20^{ου} αιώνα, ήταν γεμάτη από πυκνά δάση και πλούσια βλάστηση καθώς και βαλτώδεις εκτάσεις κυρίως δίπλα στην λίμνη. Η ανάγκη για εκχέρσωση και η επέκταση των καλλιεργήσιμων εκτάσεων άφησαν ελάχιστες δασικές εκτάσεις στις πλαγιές της Λητής, των Λαγυνών και του Πολυδενδρίου. Επίσης με την πάροδο των χρόνων η στάθμη της λίμνης Κορώνειας ή Αγίου Βασιλείου έπεσε κατά πολύ συμβάλλοντας στην ριζική αλλαγή του τοπίου και την διατάραξη της οικολογική ισορροπίας της περιοχής. Η φυσική υδροδότηση της περιοχής γίνεται από χείμαρρους που ξεκινάνε από τον Σοχό, την Όσσα και τον Λαχανά.

Σύμφωνα με γεωλογικά ευρήματα, η περιοχή του Λαγκαδά μέχρι και το 2000 π. Χ. σκεπαζόταν από την λίμνη Κορώνεια και τα παλαιότερα ευρήματα οικισμών είναι

¹² Η ιστορία του Λαγκαδά, (σημειώσεις)

αυτά των χωριών Ασσήρου και Λητής. Η πρώτη μορφή οικισμού ήταν πιθανότατα καλύβες βοσκών ή ψαράδων που έφευγαν από την Λητή ή την Άσσηρο και ακολουθώντας την μετακίνηση των νερών δημιούργησαν νέους βοσκότοπους και ενώ αρχικά τους χρησιμοποίησαν για τους καλοκαιρινούς μήνες μόνο, στην συνέχεια αποτέλεσαν τον πυρήνα της δημιουργίας της Αλίνδου. Οι γραπτές αναφορές για την Αλίνδοια είναι ελάχιστες. Ο ιστορικός Μαρσύας από τους Φιλίππους αναφέρει μαζί με την αρχαία Μυγδονική πόλη Λητή και τον οικισμό της Αλίνδοιας. Η ακριβής θέση του οικισμού προσδιορίζεται δυτικά της αρχαίας Λητής και βόρεια του χειμάρρου της πόλης του Λαγκαδά, στην περιοχή δηλαδή που βρέθηκε και το νόμισμα των Αλινδαίων.

Η Αλίνδοια, μαζί με τα χωριά Λητή και Άσσηρος, θεωρούνται από τους αρχαιότερους οικισμούς της Μακεδονίας, πολύ πριν από την κάθοδο των Δωριέων, αφού η ονομασία εμφανίζεται μαζί με τις Μύγδονος, Ολυμπος, Λάγινα, Στρατονίκεια κ. α. Όπως αναφέρεται και πιο πάνω, σύμφωνα με τον Άγγλο Κούξεϋ, η ηλικία των οικισμών χρονολογείται στους προϊστορικούς χρόνους. Όταν η πόλη των Λητাইών καταστράφηκε το 96 μ. Χ. από τους Δαλματούς, το νέο κέντρο της Μυγδονίας αλλά και η νέα έδρα του κοινού των Μυγδόνων έγινε η Αλίνδοια. Το 59μ .Χ. ο Απόστολος Παύλος κατέφυγε στην Αλίνδοια για να γλιτώσει από τους Εβραίους της Θεσσαλονίκης και από εκεί φυγαδεύτηκε στην Βέροια.

Κατά τους Βυζαντινούς χρόνους σημαντικό ρόλο έπαιξε το παραλίμνιο Μυγδονικό κάστρο που υπερασπιζόταν τη Θεσσαλονίκη στα χρόνια του Εμμανουήλ Παλαιολόγου. Το κάστρο αυτό κυριεύτηκε από τον τούρκο Γαζή Εβρενός μπέης Μουράτ Α' το 1383 στην τετραετή πολιορκία της Θεσσαλονίκης. Την ίδια περίοδο ο Λαγκαδάς είχε την ίδια τύχη με τις περισσότερες Μακεδονικές πόλεις. Υπέφερε από σεισμούς, πλημμύρες και επιδρομές. Το 1205 μ. Χ. ολόκληρη η περιοχή λεηλατήθηκε από τον τσάρο των Βουλγάρων, Σκυλογιάννη κατά την επιδρομή του στην πόλη της Θεσσαλονίκης.

Κατά την αιματηρή επανάσταση των Ζηλωτών της Θεσσαλονίκης, υπήρξε η έδρα του αυτοκράτορα Ιωάννη ΣΤ' Καντακουζηνού, ο οποίο κατατρόπωσε τους Βούλγαρους στην κοιλάδα του Λαγκαδά το 1350. Οι Νορμανδοί λεηλάτησαν όλη την περιφέρεια του και κυριεύθηκε από τους Φράγκους έως και το 1430 οπότε και κατελήφθη από τον σουλτάνο Μουράτ Β'. Τότε άλλαξε και η ονομασία του σε Λαγκαζαντά. Ο Λαγκαδάς αποτελούσε ξεχωριστό καπετανίκιο και διοικούνταν από

ανεξάρτητο Βυζαντινό δούκα, συγγενή της αρχόντισσας Κυράς Ευδοκίας της Φιλανθρωπινής.

Στα επόμενα χρόνια και συγκεκριμένα τον 17^ο αιώνα, σύμφωνα με το βιβλίο Τούρκου δημοσιογράφου, Εβλία Τσελέπη, εντύπωση προκαλούσε η οικονομική ανάπτυξη της περιοχής αλλά και η ύπαρξη δημοσίων ιαματικών λουτρών, ιεροδικείου, στρατού, καθώς και ενός από τα μεγαλύτερα παζάρια ολόκληρης της Μακεδονίας.

Στις 28/3/1702 και σύμφωνα με αναφορά σε τουρκικό φερμάνι, οι κάτοικοι της Λητής κάνουν εξέγερση κατά του κεφαλικού φόρου. Κατά την επανάσταση του 1821 οι κάτοικοι του Λαγκαδά με την καθοδήγηση του Εμμανουήλ Παπά ξεσηκώθηκαν. Η επανάσταση πνίγηκε στο αίμα καθώς οι θηριωδίες που ακολούθησαν ήταν πρωτοφανείς. Πολλοί από τους κατοίκους σφαγιάστηκαν, άλλοι κατέφυγαν στην Θεσσαλονίκη και την Σύρο και άλλοι κατετάγησαν με την βία στο μεταγωγικό που ακολούθησε τα τουρκικά στρατεύματα στην Στερεά Ελλάδα. Εκείνη τη χρονιά καταστράφηκε και ο ναός της Αγίας Παρασκευής και ξαναχτίστηκε το 1833.

Μετά από αιώνες επιδρομών, σφαγών και αγώνων από τους Βούλγαρους και τον Τουρκικό ζυγό, ο Λαγκαδάς απελευθερώθηκε το 1912 και μπήκε στον Μακεδονικό Αγώνα που ήδη είχε αρχίσει. Στα μετέπειτα χρόνια η επαρχία του Λαγκαδά, όπως και πολλές άλλες περιοχές στην Μακεδονία, δέχτηκε τα κύματα των προσφύγων από την Μ. Ασία και τον Πόντο. Χωριά όπως το Κολχικό (Μπαλάφτσα), η Χρυσανγή, το Περιβολάκι αλλά και άλλα πολλά έγιναν τα νέα σπίτια των καταδιωγμένων αυτών ανθρώπων και από καλύβες βοσκών και ψαράδων εξελίχθηκαν σε οικισμούς.

Τις χρονιές 1940-41 ο Λαγκαδάς βρίσκεται υπό την κατοχή των Γερμανών οι οποίοι κατά την αποχώρησή τους αργότερα κατέστρεψαν την γέφυρα που κοσμούσε την είσοδο της πόλης.

5. Λουτρά Λαγκαδά

Σε απόσταση 2 περίπου χιλιομέτρων και προς τα νοτιοανατολικά της πόλης του Λαγκαδά βρίσκεται η ιαματική θερμή πηγή των Λουτρών του Λαγκαδά. Η ύπαρξη των λουτρών χρονολογείται από τους Βυζαντινούς χρόνους και σύμφωνα με την παράδοση οι λουτροπηγές του Λαγκαδά πρέπει να λειτουργούσαν από την εποχή του Μεγάλου Κωνσταντίνου και οι δύο θολωτές δεξαμενές πρέπει να κατασκευάστηκαν την εποχή του Αυτοκράτορα Ιουστινιανού.

6. Οικονομία της ευρύτερης περιοχής της επαρχίας Λαγκαδά

Όπως αναφέρεται και στις προηγούμενες σελίδες η επαρχία Λαγκαδά (Αρχαία Μυγδονία) κατά τους αρχαίους χρόνους, δηλαδή το 480 π. Χ., άκμασε και αναπτύχθηκε σε τέτοιο βαθμό που της επέτρεπε να κόβει δικά της νομίσματα. Αναφέρουμε συγκεκριμένα το νόμισμα που βρέθηκε σε εποχή προγενέστερη του Ξέρξη και φέρει την επιγραφή της λέξης ΑΛΙΝΔΑΙΩΝ και τα ιερά σύμβολα του Ηρακλή, το ρόπαλο και το στέμμα πεύκης.

Η εύφορη πεδιάδα της, τα ποτάμια αλλά και οι λίμνες της βοήθησαν ώστε να αναπτυχθούν σταδιακά η γεωργία, η αλιεία και η κτηνοτροφία. Οι πρώτοι κάτοικοι ασχολήθηκαν με το ψάρεμα, στοιχείο που αποδεικνύεται και από τους πρώτους οικισμούς οι οποίοι βρέθηκαν κοντά στις λίμνες.

Σύμφωνα με Ν. Χατζηβασιλείου και με τα στοιχεία που παραθέτει στην μελέτη του «Ο Λαγκαδάς», ολόκληρη η περιοχή έχει έκταση 30.000 στρέμματα από τα οποία 700 καταλαμβάνει η πόλη του Λαγκαδά και τα υπόλοιπα είναι καλλιεργήσιμες εκτάσεις, βοσκότοποι, αγροτικά στρέμματα και δρόμοι. Τα κυριότερα προϊόντα που καλλιεργούσαν ήταν: α) 11.000 στρέμματα με σιτηρά, β) 1.500 στρέμματα λαχανικά και γ) 400 στρέμματα αμπέλια. Η υπόλοιπη καλλιεργήσιμη έκταση αποτελούνταν από ντομάτες, βαμβάκι κ. α. Η απόδοση των προϊόντων τότε αλλά και σήμερα ήταν αρκετά ψηλή λόγω της εύφορης γης και της εύκολης ύδρευσης των καλλιεργήσιμων εκτάσεων. Η καλλιέργεια των αγρών γινόταν κυρίως με ζώα, ύστερα με μικρά τρακτέρ και σήμερα με πιο σύγχρονα γεωργικά εργαλεία και μέσα¹³.

Παράλληλα με την γεωργία αναπτύχθηκε και η κτηνοτροφία¹⁴. Στο Λαγκαδά υπήρχαν οικογένειες που είχαν στην κατοχή τους πρόβατα, αγελάδες, βουβάλια, άλογα και πουλερικά. Αρχικά αναπτύχθηκε μέσα στις οικογένειες με την εκτροφή των ζώων και την κάλυψη των αναγκών της περιοχής. Έπειτα, ακολούθησε η αγορά και η πώληση των ζώων με παραγωγούς από την πόλη της Θεσσαλονίκης.

Λόγω της γεωγραφικής του θέσης και επειδή βρισκόταν κοντά στην Θεσσαλονίκη στον Λαγκαδά αναπτύχθηκε σιγά σιγά και το εμπόριο¹⁵. Κατά την Τουρκοκρατία η συγκοινωνία ήταν αραιή και γινόταν με ζώα ή κάρα χωρίς να υπάρχει η σημερινή ασφάλεια και τάξη. Κάθε Τρίτη στην πόλη του Λαγκαδά γινόταν παζάρι που

¹³ Νικόλαος Λ. Χατζηβασιλείου, Λαγκαδάς, (Θεσσαλονίκη, 1963) σελ. 25

¹⁴ Νικόλαος Λ. Χατζηβασιλείου, Λαγκαδάς, (Θεσσαλονίκη, 1963) σελ. 25

¹⁵ Νικόλαος Λ. Χατζηβασιλείου, Λαγκαδάς, (Θεσσαλονίκη, 1963) σελ. 22

διαρκούσε μία ολόκληρη μέρα και από την προηγούμενη κατέφθαναν από τα γειτονικά χωριά και τις πόλεις οι παραγωγοί με τα εμπορεύματα τους. Ανήμερα της "αγοράς" οι πωλητές έβαζαν τα προϊόντα τους σε πάγκους, χωριστά ο ένας από τον άλλο και τα πουλούσαν. Τα εμπορεύματα ήταν κυρίως: σιτηρά, λαχανικά, οπωροκηπευτικά, ψάρια από την λίμνη του Αγίου Βασιλείου, κρέατα, ξύλα, κάρβουνα, είδη ρουχισμού και υποδήματα, τυριά, βούτυρο, λάδι, υφαντά και ζώα. Η κίνηση που είχε το παζάρι ήταν αρκετά μεγάλη και η αγορά και πληρωμή των αγαθών γινόταν με την ανταλλαγή των προϊόντων. Η εβδομαδιαία αγορά, γνωστή σαν "το παζάρι" πραγματοποιείται ακόμη και στις μέρες μας, κάθε Τρίτη και διαρκεί μέχρι το μεσημέρι.

Η βιομηχανία αναπτύχθηκε κυρίως μετά την εγκατάσταση των προσφύγων από την Μ. Ασία και τον Πόντο και πιο συγκεκριμένα μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου¹⁶. Κατά το 1960-70 στην περιοχή του Λαγκαδά υπήρχαν τα παρακάτω εργοστάσια:

- Τέσσερις κυλινδρόμυλοι ηλεκτροκίνητοι ή πετρελαιοκίνητοι με σύγχρονα μηχανήματα
- Δύο παγοποιεία
- Δύο ποτοποιεία (εισαγωγή πρώτων υλών από την Θεσσαλονίκη και εξαγωγή εμφιαλωμένων ποτών)
- Εργοστάσιο κονσερβοποιίας της Ένωσης Γεωργικών Συνεταιρισμών το οποίο ιδρύθηκε το 1957

Εκτός όμως από την βιομηχανία ο Λαγκαδάς είχε μεγάλη τουριστική κίνηση η οποία αυξήθηκε με την ύπαρξη των Λουτρών και το έθιμο των Αναστενάρηδων, τα Αναστενάρια.

Τα Λουτρά του Λαγκαδά χρονολογούνται από τους Βυζαντινούς χρόνους και πιθανότατα λειτουργούσαν από την εποχή του Μ. Κωνσταντίνου. Οι δύο θολωτές δεξαμενές πιστεύεται ότι κατασκευάστηκαν την εποχή του Αυτοκράτορα Ιουστινιανού από κάποιον στρατιωτικό. Η πηγή αξιοποιήθηκε από τους Εβραίους τις χρονιές 1936-37 και σε αυτή που είναι πλέον κλειστή, έκαναν το «ομαδικό λουτρό». Επίσης στην περιοχή που βρίσκονται τα Λουτρά είναι χτισμένο και το Εκκλησάκι που είναι αφιερωμένο στην μνήμη των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης. Η παράδοση αναφέρει ότι η πηγή ανακαλύφθηκε την ημέρα που γιορτάζουμε την μνήμη

¹⁶ Νικόλαος Λ. Χατζηβασιλείου, Λαγκαδάς, (Θεσσαλονίκη, 1963) σελ 24

των Αγίων, 21 Μαΐου και γι' αυτό το λόγο το εκκλησάκι έχει πάρει το όνομα τους. Σύμφωνα πάλι με άλλη εκδοχή, πιστεύεται ότι ο Άγιος Κωνσταντίνος και η μητέρα του στάθμευσαν στην περιοχή των Λουτρών και πλύθηκαν στις ιαματικές πηγές του και γι' αυτό οι Χριστιανοί αργότερα αποφάσισαν να χτίσουν το παρεκκλήσι.

Τα Αναστενάρια είναι ένα ακόμη παραδοσιακό έθιμο το οποίο χάνεται στα βάθη των αιώνων και αναβιώνει κάθε χρόνο με την γνωστή πυροβολασία την ημέρα των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης.

7. Απασχόληση των κατοίκων

Η κύρια ασχολία των κατοίκων ήταν η γεωργία. Σύμφωνα με απογραφή του 1961, το 60% των κατοίκων ασχολούνταν με την γεωργία, το 20% ήταν βιοτέχνες, το 15% ανειδίκευτοι εργάτες και το 5% δημόσιοι και ιδιωτικοί υπάλληλοι και υπήρχαν ελάχιστοι κτηνοτρόφοι και αλιείς.

8. Η εκπαίδευση στον Λαγκαδά

Από την Τουρκοκρατία ακόμη υπήρχε στον Λαγκαδά Ελληνικό Σχολείο το οποίο συντηρούσαν δημογέροντες και στεγαζόταν μέσα στον Ιερό Ναό της Αγίας Παρασκευής ως κρυφό σχολειό¹⁷. Αργότερα, κατά τον 17^ο-18^ο αιώνα ιδρύθηκαν Ελληνικό Σχολείο, Νηπιαγωγείο και Αστική Σχολή τα οποία στεγάστηκαν σε κτήρια του Ιερού Ναού της Αγίας Παρασκευής. Για τις ανάγκες των Τούρκων υπήρχε τούρκικο σχολείο δίπλα του Τεμένους τα οποία μετά την απελευθέρωση καταστράφηκαν και καταργήθηκαν αντίστοιχα.

Το 1914-15 ιδρύθηκε 3τάξιο ημιγυμνάσιο. Το 1963 στον Λαγκαδά λειτουργούσαν τα εξής εκπαιδευτήρια: Νηπιαγωγείο, 3 Δημοτικά σχολεία, Δημόσιο Γυμνάσιο, Ιδιωτικό Γυμνάσιο και Ινστιτούτο Ξένων Γλωσσών.

Νηπιαγωγείο: Νηπιαγωγείο λειτουργούσε από τον καιρό της Τουρκοκρατίας. Στην αρχή στεγαζόταν όπου και τα υπόλοιπα σχολεία και από το 1937 που μετατράπηκε σε διτάξιο, η μία τάξη φοιτούσε στο κτίριο που παραχώρησε ο Ιερός Ναός Αγίας Παρασκευής, και η άλλη τάξη στεγαζόταν στο Β' Δημοτικό σχολείο. Σήμερα το κάθε νηπιαγωγείο βρίσκεται στο αντίστοιχο Δημοτικό Σχολείο.

Το 1^ο Δημοτικό Σχολείο: Είναι το πιο παλιό σχολείο του Λαγκαδά. Κτίστηκε και άρχισε να λειτουργεί τα τελευταία χρόνια της τουρκοκρατίας. Στεγάζεται σε ιδιόκτητο κτίριο που βρίσκεται στην δυτική πλευρά της πόλης και επί της οδού Μεγάλου Αλεξάνδρου. Το διδακτήριο του σχολείου δημιουργήθηκε με την φροντίδα του Εθνομάρτυρα, Ιερέα Ιωακείμ Ανανιάδη, με εράνους και προσωπική φροντίδα των υπόδουλων κατοίκων. Θεμελιώθηκε το 1909 και τα εγκαίνια του έγιναν το 1910.

Το 2^ο Δημοτικό Σχολείο: Ιδρύθηκε το 1930 και στεγάζεται σε ιδιόκτητο διδακτήριο που βρίσκεται στην ανατολική πλευρά της πόλης και επί της οδού Λουτρών. Θεμελιώθηκε το 1933 και τα εγκαίνια του έγιναν το 1937. Η ανέγερση του έγινε με δαπάνες του Δημοσίου και προσωπικής εργασίας των κατοίκων.

¹⁷ Νικόλαος Λ. Χατζηβασιλείου, Λαγκαδάς, (Θεσσαλονίκη, 1963) σελ 19

Το 3^ο Δημοτικό Σχολείο: Είναι το νεώτερο των Δημοτικών σχολείων και ιδρύθηκε το 1960. Και το σχολείο αυτό στεγάζεται σε ιδιόκτητο κτίριο στην βόρεια πλευρά της πόλης δίπλα στα νεκροταφεία. Σήμερα δεν λειτουργεί.

Δημόσιο Γυμνάσιο: Ιδρύθηκε σαν 3τάξιο ημιγυμνάσιο το 1914-15 με πρώτους μαθητές τους: α) Αστέριο Σαμαρά, β) Δημήτριο Κόφτη, γ) Γεώργιο Γοβενσόν, δ) Αστέριο Παπαγεωργίου κλπ. Μετά έγινε πλήρες 6θέσιο Γυμνάσιο κλασσικής κατεύθυνσης με μαθητές από την πόλη αλλά και την επαρχία Λαγκαδά. Στεγάζεται σε ιδιόκτητο κτίριο που βρίσκεται απέναντι από το 2^ο Δημοτικό σχολείο και επί της οδού Λουτρών. Το διδακτήριο χτίστηκε από τους Τούρκους το 1910 και χρησιμοποιήθηκε σαν αποθήκη για υλικά πολέμου του Τουρκικού Στρατού. Η κατάρρευση όμως της αυτοκρατορίας άφησε ημιτελές το κτίριο, το οποίο περιήλθε στην κατοχή των Ελληνικών Αρχών. Το 1926 έγιναν οι απαραίτητες διαρρυθμίσεις, προστέθηκε 2^{ος} όροφος και από τότε χρησιμοποιείται σαν διδακτήριο του Γυμνασίου. Σήμερα είναι το 1^ο Γυμνάσιο Λαγκαδά.

Ιδιωτικό Γυμνάσιο: Ιδρύθηκε το 1958 λειτουργούσε με τις 3 πρώτες τάξεις του γυμνασίου.

Ινστιτούτο Ξένων Γλωσσών: Το 1962 ιδρύθηκε παράρτημα του Ινστιτούτου Ξένων Γλωσσών του κ. Στρατηγάκη.

Σήμερα στον Λαγκαδά λειτουργούν 2 νηπιαγωγεία, 2 δημοτικά σχολεία και γυμνάσια, Γενικό λύκειο και Τεχνολογικό Επαγγελματικό Εκπαιδευτήριο. Επίσης υπάρχουν ιδιωτικά φροντιστήρια Ξένων Γλωσσών και φροντιστήρια για την προετοιμασία μαθητών γυμνασίου και λυκείου.

9. Η αρχιτεκτονική των σπιτιών του Λαγκαδά

Η αρχιτεκτονική του Λαγκαδά¹⁸ διαφέρει από αυτή των περισσότερων Μακεδονικών πόλεων. Τα σχέδια των σπιτιών αν και απλά ανταποκρίνονται απόλυτα στις ανάγκες των κατοίκων της πόλης. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Ν. Κοσμάς, «η λαϊκή αρχιτεκτονική του Λαγκαδά έχει ακριβή γνώση των οικιστικών της αναγκών και χρησιμοποιεί τα μέσα που διαθέτει με τον καλύτερο τρόπο, σεβόμενη τις παραδόσεις που της κληροδοτήθηκαν ακόμη και μέσα από το πνεύμα της εξέλιξης».

Στον Λαγκαδά τις δεκαετίες 1970-80, συναντάμε τους εξής τρεις τύπους σπιτιών:

- Το ισόγειο σπίτι. Αυτός ο τύπος σπιτιού είναι απλός και πολύ λαϊκός και έχει τις ρίζες του στην αρχαία ελληνική κατοικία. Είναι το πλατυμέτωπο αγροτικό σπίτι χτισμένο με πλιθιά.
- Ο δεύτερος τύπος σπιτιού είναι το μονόπατο σπίτι, το οποίο είναι πάνω από το έδαφος και διαθέτει υπόγειο και
- Ο τρίτος τύπος σπιτιού είναι η μονώροφη κατοικία που είναι και ο πιο επίσημος αλλά και συμμετρικός.

1. Το ισόγειο σπίτι

Τα ισόγεια σπίτια του Λαγκαδά είναι χαμηλά, στενόμακρα και ορθογώνια. Η σκεπή τους έχει απλή και μικρή κλίση και κατεβαίνει τόσο χαμηλά που πρέπει να σκύψει κανείς για να περάσει μέσα.

Περιλαμβάνει δύο δωμάτια τα οποία επικοινωνούν με μία πόρτα (*παραπόρτ*), το ένα είναι για την υποδοχή (*μουσαφίρ ουντάς*) και το άλλο για να κοιμούνται (*ουντάς*).

Με το πέρασμα των χρόνων, την αύξηση των μελών της οικογένειας αλλά και την επιθυμία για καλύτερη ζωή, αναγκάστηκαν να χωρίσουν το σπίτι σε μικρότερα δωμάτια που λεγόταν *ουντούδια*. Τα πατώματα των σπιτιών ήταν από χώμα και δεν υπήρχαν παράθυρα για λόγους ασφαλείας, παρά μόνο φεγγίτες στην στέγη, οι οποίοι έδιναν ξεχωριστή ομορφιά στο ισόγειο σπίτι. Το κάθε δωμάτιο είχε το δικό του *ουτζιάκ* και ήταν η γωνιά που έκαιγε η φωτιά. Από τα βασικά μέρη του σπιτιού ήταν και η αυλή στην οποία υπήρχε η *αχυρώνα* που έβαζαν τα ζώα τους (κυρίως αγελάδες

¹⁸ Νίκος Β. Κοσμάς, Ο Λαγκαδάς, (Θεσσαλονίκη, 1968) σελ 25

και άλογα), το κοτέτσι (για τις κότες) και η τουαλέτα. Η αυλή ήταν περιφραγμένη από ψηλούς τοίχους.

2. Ο μονώροφος τύπος σπιτιού

Αυτός ο τύπος σπιτιού δημιουργήθηκε από τις διάφορες ανάγκες της οικογένειας αλλά και της εξέλιξης της κοινωνίας του Λαγκαδά τα επόμενα χρόνια.

Πάνω στο ισόγειο σπίτι πρόσθεσαν έναν ακόμη όροφο και τώρα ο ημιυπαίθριος χώρος ονομάζεται *χαγιάτ* και του ορόφου *ανώι*. Ο φωτισμός και εδώ για λόγους ασφαλείας γίνεται από φεγγίτες που βρίσκονται στην στέγη του σπιτιού και η σκάλα που οδηγεί στον επάνω όροφο είναι ξύλινη και ελαφριά. Ο *μουσαφίρ ουντάς* περιλαμβάνει ράφια στα οποία βάζουν τα ψωμιά, τα διάφορα τρόφιμα και τα μαγειρικά σκεύη. Σε μία άκρη του *ανωιού* βρίσκεται ο νεροχύτης.

Οι μεσότοιχοι στο ανώι είναι φτιαγμένοι με *μπαδατί* όπως και οι εξωτερικοί τοίχοι του σπιτιού. Οι πόρτες και τα παράθυρα έχουν ξύλινα πλαίσια και φράζονται με κυλινδρικές σιδεριές που τοποθετούνται οριζόντια. Η κατασκευή της στέγης είναι απλή και η κλίση της αρκετά μικρή. Ιδιαίτερη εντύπωση προκαλούν οι διπλοί καπνοδόχοι «*μπατζιάδες*» οι οποίοι είναι έως και 2 μέτρα ψηλοί και τετραγωνισμένοι και βρίσκονται επάνω στην στέγη¹⁹.

3. Ο ενδιάμεσος τύπος σπιτιού

Ο συγκεκριμένος τύπος σπιτιού, ο οποίος είναι πάνω από την επιφάνεια του εδάφους και έχει έξι σκαλοπάτια και υπόγειο, χτίστηκε λόγω του υγρού κλίματος της περιοχής. Ο φωτισμός γίνεται από παράθυρα, τα οποία για λόγους ασφαλείας έχουν στην εξωτερική μεριά σιδερένιες βέργες²⁰.

¹⁹ Νίκος Β. Κοσμάς, Ο Λαγκαδάς, (Θεσσαλονίκη, 1968) σελ 30

²⁰ Νίκος Β. Κοσμάς, Ο Λαγκαδάς, (Θεσσαλονίκη, 1968) σελ 35

10. Η αρχιτεκτονική του Λαγκαδά σήμερα

Στην πόλη του Λαγκαδά σήμερα οι τύποι των σπιτιών που αναφέρονται παραπάνω δεν υπάρχουν πια. Ίσως σε κάποιες γειτονιές που βρίσκονται μακριά από το κέντρο της πόλης να συναντήσει κανείς τον τελευταίο τύπο σπιτιού, ο οποίος μετά το πέρασμα των χρόνων πιθανότατα να έχει δεχθεί κάποιες αλλαγές (αναπαλαίωση).

Οι κατοικίες που χτίζονται τα τελευταία χρόνια αποτελούνται από δύο ορόφους και υπόγειο. Διαθέτουν άνετους και φωτεινούς χώρους με μεγάλα παράθυρα, σύγχρονα μέσα θέρμανσης, όμορφες και περιφραγμένες αυλές. Εκτός όμως από τις μονοκατοικίες, στο Λαγκαδά χτίστηκαν πολυκατοικίες με 6 ή 7 ορόφους. Σήμερα ο αριθμός ολοένα και αυξάνεται με αποτέλεσμα να αλλοιώνεται ο χαρακτήρας της πόλης και να υποβαθμίζεται ολοένα και περισσότερο η αρχιτεκτονική αισθητική.

11. Οι εκκλησίες του Λαγκαδά

Κατά την εποχή της Τουρκοκρατίας στον Λαγκαδά υπήρχαν οι εξής εκκλησίες²¹:

1. Τέμενος των Οθωμανών
2. Εβραϊκός ευκτήριος οίκος (χάβρα)
3. Ο Ιερός ναός της Αγίας Παρασκευής και το παρεκκλήσι των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης.

Σήμερα στον Λαγκαδά λειτουργούν 2 Ιεροί Ναοί, 4 παρεκκλήσια.

Ιερός Ναός Αγίας Παρασκευής: Ο αρχαιότερος ναός του Λαγκαδά. Το 1807 χτίστηκε μεγαλοπρεπής βασιλική που ονομάστηκε Αγία Παρασκευή. Ο Ναός καταστράφηκε από τους Τούρκους το 1821 μετά την κήρυξη της επανάστασης υπό τον Εμμανουήλ Παπά της Χαλκιδικής. Ανοικοδομήθηκε το 1824 εκ βάθρων, παρέμεινε μέχρι το 1948 οπότε και κατεδαφίστηκε. Για ένα ολόκληρο αιώνα ο Ναός αυτός ήταν φάρος και οδηγός του πνεύματος των σκλάβων Λαγκαδιανών. Στο Ναό στεγάστηκε και το πρώτο Ελληνικό Σχολείο, στην καταπακτή του φυλάσσονταν όπλα και πολεμοφόδια του Μακεδονικού Αγώνα και σε αυτόν κρυβόντουσαν οι διωκόμενοι αγωνιστές. Ο Ναός ονομάζεται και Μητροπολιτικός ή Μητρόπολη διότι κατά το διάστημα 1924-34 ήταν ο Μητροπολιτικός Ναός του Μητροπολίτη Λαγκαδά. Επειδή ήταν παλιός και ετοιμόρροπος αποφασίσθηκε να ανοικοδομηθεί λαμπρότερος, αφενός γιατί ήταν Μητροπολιτικός Ναός και αφετέρου γιατί είναι αφιερωμένος στην πολιούχο Άγιο του Λαγκαδά, την Αγία Παρασκευή. Το 1935 ξεκίνησε η ανέγερση του νέου Ναού, Βυζαντινού ρυθμού, με την συνδρομή των κατοίκων. Ο πόλεμος που μεσολάβησε και η κατοχή καθυστέρησαν για αρκετό χρονικό διάστημα την αποπεράτωση του Ιερού Ναού μέχρι το 1943, ο οποίος και έκανε την πρώτη του λειτουργία την ημέρα των Χριστουγέννων.

Ιερός Ναός Κοιμήσεως της Θεοτόκου 'Παναγίας': Ο ναός αυτός ήταν Τέμενος και χτίστηκε από τους Τούρκους το 1910. Το 1922 μετά την εγκατάσταση των προσφύγων, αυξήθηκε ο πληθυσμός και ο ναός της Αγίας Παρασκευής δεν επαρκούσε για τις ανάγκες των Χριστιανών. Τότε λοιπόν ο Μητροπολίτης Γερμανός

²¹ Νικόλαος Λ. Χατζηβασιλείου, Λαγκαδάς, (Θεσσαλονίκη, 1963) σελ. 12-15

μετέτρεψε την Τέμενο σε Ιερό Ναό στην μνήμη της Κοιμήσεως της Θεομήτορος ο οποίος και εγκαινιάσθηκε το 1925. Έκτοτε η Εκκλησία του Λαγκαδά χωρίστηκε και έχει δύο ενορίες: α) την ενορία της Αγίας Παρασκευής και β) την ενορία της Παναγίας.

Παρεκκλήσι Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης –Λουτρών: Σε απόσταση 2 χιλιομέτρων από το Λαγκαδά και στην τοποθεσία των Λουτρών βρίσκεται το αμνημονεύτων χρόνων παρεκκλήσι που είναι αφιερωμένο στην μνήμη των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης.

Η παράδοση αναφέρει ότι επειδή η πηγή ανακαλύφθηκε την ημέρα του Αγίου Κωνσταντίνου, αφιερώθηκε στην μνήμη του. Κατά μία άλλη εκδοχή, ο Μέγας Κωνσταντίνος και η μητέρα του Αγία Ελένη, πέρασαν από την περιοχή και πλύθηκαν στην πηγή, και γι' αυτό αργότερα οι Χριστιανοί έχτισαν το παρεκκλήσι. Το παρεκκλήσι λειτουργεί μόνο την 21^η Μαΐου οπότε και γιορτάζει. Στο παρεκκλήσι σήμερα γίνονται και γάμοι.

Παρεκκλήσι της Αγίας Ειρήνης: Βρίσκεται στο στρατόπεδο του Πυροβολικού. Σύμφωνα με την παράδοση, στο στρατόπεδο υπηρετούσε ένας Ταγματάρχης το 1945 ο οποίος στον ύπνο του είδε την Αγία Ειρήνη να τον προτρέπει να χτίσει το παρεκκλήσι. Ο Ταγματάρχης έχτισε το παρεκκλήσι με δικά του έξοδα μέσα στον προαύλιο χώρο του στρατοπέδου το οποίο λειτουργεί στην μνήμη της Αγίας Ειρήνης.

Παρεκκλήσι Αγίων Κωνσταντίνου-Νεκροταφείων: Μετά την μεταφορά των νεκροταφείων το 1925 από την περιοχή της Αγίας Παρασκευής στην σημερινή τους θέση, χρειάστηκε να χτιστεί και ναός για τις ανάγκες του νεκροταφείου. Μετά από συστάσεις και παρακλήσεις των προσφύγων που ήρθαν από την Ανατολική Ρωμυλία, το παρεκκλήσι αφιερώθηκε στην μνήμη των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης. Λειτουργεί όταν παρίσταται ανάγκη και γιορτάζει στην μνήμη των Αγίων. Τα τρία αυτά παρεκκλήσια ανήκουν στην ενορία της Αγίας Παρασκευής.

Παρεκκλήσι Αγίων Αναργύρων: Ανήκει στην ενορία του Ιερού Ναού της Κοιμήσεως της Θεοτόκου. Χτίστηκε το 1955 με δαπάνη διαφόρων δωρητών. Το οικόπεδο δώρισε ο κ. Ηλίας Πόνης. Τα εγκαίνια έγιναν την 16^η Σεπτεμβρίου και αφιερώθηκε στους Άγιους Ανάργυρους 'Κοσμά και Δαμιανό'. Υπήρχε πρόταση να

αφιερωθεί στην μνήμη του Αγίου Παντελεήμονος όμως η πρόταση απορρίφθηκε για να μην γιορτάζει το παρεκκλήσι αμέσως μετά την Αγία Παρασκευή. Στο παρεκκλήσι βρίσκεται και εικόνα της Παναγίας, ιστορικής αξίας, που την έφεραν πρόσφυγες από την Ανατολική Θράκη.

Ευκτήριος οίκος Ευαγγελικής Εκκλησίας: Στον Λαγκαδά υπήρχαν 5-6 οικογένειες που ανήκαν στο δόγμα των Ευαγγελιστών. Το 1947 δημιούργησαν ευκτήριο οίκο. Το 1963 στο δόγμα αυτό πρεσβεύουν 8-10 οικογένειες.

Χάβρα των Εβραίων: Από την Τουρκοκρατία υπήρχε στον Λαγκαδά ευκτήριος οίκος των Εβραίων δίπλα στο Α' Δημοτικό σχολείο. Μετά όμως από την ξεριζωμό των Ιουδαίων από τους Γερμανούς κατακτητές το 1942 εγκαταλείφθηκε και καταστράφηκε.

12. Η ενδυμασία του Λαγκαδά

Η ενδυμασία του Λαγκαδά²² δεν έχει δικό της χρώμα λόγω της σύνθεσης των κατοίκων του. Ο διαχωρισμός που μπορεί να γίνει είναι πριν την απελευθέρωση (1912) και έπειτα.

Πριν από την απελευθέρωση η αντρική φορεσιά αποτελούταν από τα εξής:

- *Το μπενεβρέκι.* Το μπενεβρέκι είναι το σημερινό παντελόνι και ήταν διαφορετικό ανάλογα με την εποχή που φοριόταν. Το χειμωνιάτικο μπενεβρέκι γινόταν από χοντρό μάλλινο ύφασμα σε γκρι χρώμα και ήταν υφασμένο στον αργαλειό. Το καλοκαιρινό γινόταν από βαμβακερό ύφασμα. Είχε τρία φύλλα και σχημάτιζε από κάτω σέλα και στην μέση έσφιγγε με ένα κορδόνι. Οι «τσορμπατζήδες» το έφτιαχναν από τσόχα.
- *Τα βρακιά.* Τα βρακιά (σώβρακο), γινόταν από άσπρο κάποτ και το σχέδιο του ήταν ίδιο με το μπενεβρέκι. Το έδεναν δύο φορές. Πρώτα με μία ζώνη που γινόταν ειδικά γι' αυτό, την βρακοζώνα, και ήταν από χοντρό και πλατύ κορδόνι και έπειτα κάτω στις γάμπες με τα πατσιαλίκια, τα οποία ήταν στενά κορδόνια. Κι αυτό αποτελούταν από τρία φύλλα και η σέλα του ήταν πιο κοντή από αυτή του μπενεβρεκίου.
- *Τα τσουράπια.* Τα τσουράπια ή τσοράπια ήταν μάλλινες πλεχτές κάλτσες που τις έπλεκαν στο χέρι οι γυναίκες.
- *Η φανέλα.* Η φανέλα ήταν από βαμβακερό και μάλλινο ύφασμα, υφασμένη στον αργαλειό. Είχε μακριά μανίκια με λάστιχα στο καρπό και έκλεινε με κουμπιά.
- *Το πουκάμισο.* Το πουκάμισο γινόταν από άσπρο κάποτ. Κι αυτό όπως και η φανέλα είχε μακριά μανίκια με λάστιχο στο τέλος και κούμπωνε με κουμπιά. Ήταν μέχρι το γόνατο και φαρδύ.

²² Νίκος Β. Κοσμάς, Ο Λαγκαδάς, (Θεσσαλονίκη, 1968) σελ. 47-48

- *Ο ντουλαμάς.* Ο ντουλαμάς φοριόταν πάνω από το πουκάμισο ο οποίος γινόταν από μαύρο σατέν ύφασμα και ήταν ντουμπλαρισμένος με άσπρο κάποτ.
- *Το γιλέκο.* Το γιλέκο το φορούσαν το καλοκαίρι αντί για τον ντουλαμά και ήταν από μαύρο σατέν και άσπρο κάποτ. Κούμπωνε σταυρωτά και ήταν κοντό ώστε να φτάνει μέχρι τη ζώνη. Το γιλέκο ήταν χωρίς μανίκια.
- *Το κουπαράν.* Το κουπαράν το φορούσαν πάνω από το ντουλαμά. Γινόταν από χοντρό μάλλινο ύφασμα σε γκρι χρώμα και ήταν υφασμένο στον αργαλειό. Μπροστά ήταν ανοιχτό δέκα πόντους περίπου, για να φαίνεται το χειμώνα ο ντουλαμάς και το γιλέκο το καλοκαίρι. Είχε σχιστά μανίκια στον καρπό και έφτανε μέχρι τη μέση.
- *Η γούνα.* Το χειμώνα πάνω από το κουπαράν φορούσαν την γούνα η οποία γινόταν από μάλλινο ύφασμα υφασμένο στον αργαλειό. Ήταν μακριά όπως τα σημερινά πανωφόρια και από μέσα ήταν όλη ντυμένη με άσπρη προβιά. Ο γιακάς και τα πέτα είχαν μαύρη καλή προβιά και κούμπωνε σταυρωτά.
- *Η ζώνη.* Είχε μάκρος τέσσερα με πέντε μέτρα και φάρδος περίπου 30 εκατοστά. Στις άκρες είχε κρόσσια και συνήθως ήταν σε μαύρο χρώμα.
- *Τα παπούτσια.* Τα παπούτσια ήταν μαύρα και κλειστά από μπροστά.
- *Το καπέλο.* Το καπέλο ή κασκέτο το αγοράζανε από την Θεσσαλονίκη.

Η γυναικεία φορεσιά²³:

- *Τα βρακιά.* Τα βρακιά ήταν από άσπρο κάποτ με σέλα, ζώνη για την βράκα και πατσιάλικια όπως και της αντρικής φορεσιάς.
- *Η φανέλα.* Η φανέλα ήταν από μάλλινο και βαμβακερό ύφασμα και είχε μακριά μανίκια και κούμπωνε μπροστά.
- *Το πουκάμισο.* Το πουκάμισο γινόταν από βαμβάκι και το υφαίνανε στον αργαλειό. Ήταν φαρδύ και μακρύ και έφτανε μέχρι και τους αστραγάλους.
- *Το αντιρί.* Το αντιρί γινόταν από ριγωτό αλατζά και οι ρίγες του είχαν διάφορα χρώματα (πράσινο, κόκκινο, μπλε κλπ.). Ήταν ανοιχτό στο στήθος για να φαίνεται το πουκάμισο και από την μέση και κάτω φάρδαινε για να διπλώνει. Έφτανε μέχρι κάτω στα πόδια και σε αντίθεση με την Γιαννιώτικη φορεσιά, αυτή ήτανε τελείως άσπρη.
- *Η φούστα.* Η φούστα πήρε την θέση του αντιριού από την απελευθέρωση το 1912 και μετά. Ήταν σε άσπρο ή κόκκινο χρώμα και το ύφασμα ήταν βαμβακερό ή μάλλινο. Ήταν σφιχτή στην μέση χωρίς μανίκια στον ποδόγυρο και κεντημένη σταυροβελονιά με μαύρη κλωστή.
- *Η ποδιά.* Η ποδιά ήταν υφασμένη στον αργαλειό με στημόνι βαμβάκι και υφάδι μάλλινο.
- *Το κουπαράν.* Το κουπαράν εμφανίζεται σε δύο τύπους. Το χειμωνιάτικο ήταν από γκρι, μάλλινο ύφασμα, ντουμπλαρισμένο με άσπρη γούνα και το καλοκαιρινό ήταν τσόχινο ντουμπλαρισμένο με άσπρη γούνα και στα μπροστινά σε καφέ γούνα. Μπροστά ήτανε ανοιχτό ώστε να φαίνεται το πουκάμισο και έφτανε μέχρι την μέση.

²³ Νίκος Β. Κοσμάς, Ο Λαγκαδάς, (Θεσσαλονίκη, 1968) σελ. 49-50

- *Ο τζιουμπές.* Ο τζιουμπές φοριόταν το χειμώνα πάνω από το κουπαράν. Ήταν από μάλλινο ύφασμα και λίγο κοντότερος από το αντήρι και έφτανε μέχρι τα γόνατα.
- *Η σκουρτέλα.* Η σκουρτέλα ήταν το πιο επίσημο από τα γυναικεία ρούχα. Το φορούσαν οι γυναίκες στις γιορτές και γενικά στις επίσημες ημέρες. Γινόταν από μαύρη τσόχα και ήταν ντουμπλαρισμένη με άσπρη γούνα και μόνο στα πέτα είχε καφέ γούνα. Ήταν μακριά όπως και ο τζιουμπές. Η σκουρτέλα ήταν σαν τα σημερινά παλτά.
- *Η ζώνη.* Η ζώνη δενόταν πάνω από το αντήρι και ήταν φτιαγμένη από μαύρο σατέν.
- *Τα σκουφούνια.* Τα σκουφούνια ήταν άσπρες μάλλινες κάλτσες.
- *Το φεσ'.* Το φεσ' το φορούσαν στο κεφάλι και γινόταν από κόκκινο ύφασμα.
- *Το τσιμπέρ.* Το τσιμπέρ ή τσεμπέρι ήταν μαύρο μαντήλι το οποίο δενόταν γύρω από το φεσ'.
- *Το σιαμί.* Το σιαμί ήταν μαύρο μαντήλι με το οποίο τύλιγαν την κορυφή του κεφαλιού και την κάτω σιαγόνα²⁴.

Οι παραπάνω φορεσιές ήταν τα καθημερινά ρούχα των κατοίκων του Λαγκαδά μέχρι και την απελευθέρωση (1912). Τα μετέπειτα χρόνια οι άνδρες και οι γυναίκες της περιοχής ακολούθησαν τις τάσεις της εκάστοτε μόδας και εγκατέλειψαν την πατροπαράδοτη φορεσιά.

²⁴ Νίκος Β. Κοσμάς, Ο Λαγκαδάς, (Θεσσαλονίκη, 1968) σελ. 52-53

13. Ήθη και έθιμα Λαγκαδά

Γέννηση²⁵

Η έγκυος γυναίκα όταν έφτανε η ώρα για να γεννήσει, ξάπλωνε στο κρεβάτι και μία ηλικιωμένη γυναίκα την κρατούσε από τους ώμους. Η μαμή που βρισκόταν εκεί μόλις έβγαινε το μωρό έκοβε τον αφαλό του, το πασπάλιζε με αλάτι και το φάσκωνε. Τον πλακούντα τον πασπάλιζαν με λίγο θυμίαμα και ζάχαρη και τον έθαβαν σε μια άκρη στην αυλή.

Την λεχώνα μετά τον τοκετό, της έδιναν να πει τσάι και να φαιει φιδέ και σούπα με ρύζι και, δεν της επιτρέπανε να σηκωθεί από το κρεβάτι για τρεις μέρες. Επί σαράντα ημέρες είχε δεμένο στο κεφάλι της ένα άσπρο πανί το οποίο συμβόλιζε ότι είχε γεννήσει. Στο πανί κρεμούσαν μία κόκκινη κλωστή με ένα φλουρί και μία σκελίδα σκόρδο για να μην την «πιάσει» το κακό το μάτι. Δεν έβγαινε από το σπίτι μέχρι να περάσουν οι σαράντα μέρες και νύχτες και κάτω από το στρώμα της για όλο αυτό το χρονικό διάστημα είχε: α) τα χτένια και τα μιτάρια του αργαλειού, β) ένα κομμάτι από μαύρη σκούπα που σκουπίζουν τις αυλές και γ) λίγο κεχρί για να μην «κακοπάθει» η λεχώνα και το μωρό από τις νεράιδες.

Την τρίτη ημέρα από την γέννα ερχόταν η μαμή για να θυμιατίσει τα ρούχα της λεχώνας και να την αλλάξει. Έπειτα η νεαρή μητέρα (η οποία ήταν σκεπασμένη με ένα πουκάμισο του άντρα της) έπαιρνε το μωρό της αγκαλιά και μαζί με την μαμή περπατούσαν μέχρι την εξώπορτα του σπιτιού και επαναλάμβαναν την παρακάτω φράση:

- *Τι περνάς;*
- *Τον Ιορδάνη ποταμό, απαντούσε η λεχώνα.*

Όταν έφταναν στην εξώπορτα η μαμή πηδούσε το κατώφλι της πόρτας λέγοντας: *Μπήδ' σα κι πέρσα* (Πήδησα και πέρασα), ακριβώς το ίδιο έπρεπε να κάνει και η λεχώνα. Έπειτα μπαίνανε πάλι μέσα, έβαζαν την λεχώνα να ξαπλώσει στο κρεβάτι και, η μαμή έβγαινε στην αυλή για να πάρει μία πέτρα και ένα φτερό. Το φτερό το φυσούσε μπροστά στην λεχώνα λέγοντας «σαν το φτερό να γίνεις ελαφριά» και την πέτρα την πετούσε κάτω από το κρεβάτι επαναλαμβάνοντας «και σαν την πέτρα

²⁵ Νίκος Β. Κοσμάς, Ο Λαγκαδάς, (Θεσσαλονίκη, 1968) σελ. 69-71

γερή». Αφού τελείωνε η μαμή με την παραπάνω διαδικασία μπορούσε να καθίσει και να πει τον καφέ της.

Το μεσημέρι της ίδιας μέρας η πεθερά της λεχώνας ετοιμάζε τραπέζι για τους συγγενείς της μαμής με κρέας, ψάρια ή φασόλια. Αφού τελείωνε το φαγητό, γεμίζανε δύο ποτήρια κρασί, ένα για το νεογέννητο μωρό και ένα για την μαμή. Στο ποτήρι του μωρού ρίχνανε μία μπουκιά από ψωμί και οι καλεσμένοι περνούσαν με την σειρά και έβαζαν χρήματα στα ποτήρια. Πριν σηκωθούν από το τραπέζι η μαμή άδειαζε τα δύο ποτήρια και μετρούσε τα χρήματα από το ποτήρι του μωρού (κέρματα). Αν ο αριθμός ήταν ζυγός (τσιουφτ) η λεχώνα στην επόμενη γέννα της θα έκανε κορίτσι, ενώ αν ήταν μονός (τεκ) θα γεννούσε αγόρι. Η διαδικασία ήταν ίδια και για το ποτήρι της μαμής, αν ο αριθμός ήταν ζυγός η επόμενη που θα ξεγεννούσε θα έκανε κορίτσι και το αντίστοιχο για τον μονό αριθμό. Τα χρήματα από το ποτήρι του μωρού τα κρατούσε η λεχώνα και η μαμή κρατούσε τα χρήματα από το δικό της. Φεύγοντας η μαμή θα πάρει μαζί της το κανίσκι, ένα ταψί το οποίο έχει μέσα δύο πιάτα με φαγητό, ένα κομμάτι ψωμί και ένα μπουκάλι κρασί.

Μετά τις τρεις μέρες η λεχώνα μπορεί να ασχοληθεί με τις δουλειές του σπιτιού. Όταν βγάζει το μωρό έξω από το σπίτι, κρεμάει στο καπελάκι του ή στα ρούχα του μία σκελίδα σκόρδο, ένα ματόχαντρο και ένα σταυρό για να μην το ματιάσουν. Σε περίπτωση που το ματιάζανε, εάν ήταν βαφτισμένο το ξεμάτιαζαν με το σταυρό του: σε ένα ποτήρι νερό, αφού πρώτα το είχαν σταυρώσει τρεις φορές, έριχναν μέσα τον σταυρό ο οποίος έπρεπε να είναι από τους Αγίους Τόπους. Ύστερα έπλεναν το μωρό με το νερό και το έδιναν να πει και λίγο ενώ το υπόλοιπο το πετούσαν σε καθαρό μέρος.

Την ημέρα που σαράντιζε η λεχώνα πήγαινε μαζί με την μαμή στην εκκλησία για να την διαβάσει ο παπάς. Έπειτα την γύριζε στο σπίτι και αφού κερνούσαν την μαμή, την πλήρωναν και της έδιναν ένα ζευγάρι σκουφούνια ή ένα τσεμπέρι.

Γάμος²⁶

Παλιότερα στον Λαγκαδά, το μυστήριο του γάμου περιελάμβανε μία σειρά από γεγονότα και τα οποία ήταν τα εξής:

Το προξενιό

Ο μεγάλος αρραβώνας

Η εβδομάδα πριν από το γάμο

Το μπαϊράκ

Η Κυριακή του γάμου και

Η γλυκιά ρακή

Το προξενιό

Την προξενιά στον Λαγκαδά την έστελνε ο γαμπρός με ένα συγγενή του και συνήθως ηλικιωμένο (θείο, αδερφό ή ξάδερφο) και η υποψήφια νύφη ούτε γνώριζε τίποτα αλλά και επιτρεπόταν να ακούσει διότι πίστευαν ότι δεν της έπεφτε λόγος. Εφόσον συμφωνούσε η οικογένεια της νύφης, ο γαμπρός την επόμενη μέρα έστελνε στην κοπέλα ένα λουλούδι στο οποίο είχε δεμένη μία κόκκινη κλωστή και ένα φλουρί (σημάδι ότι έγινε η προξενιά). Η νύφη από την μεριά της έστελνε στον γαμπρό *σκουφούνια* και ένα μαντήλι και επικύρωνε τον λόγο ο οποίος λεγόταν *μικρός αρραβώνας*. Την ημερομηνία για τον μεγάλο αρραβώνα την όριζαν όταν ολοκληρωνόταν ο μικρός και την θεωρούσαν επίσημη μέρα.

Ο μεγάλος αρραβώνας

Την ημέρα του αρραβώνα ο γαμπρός καλεί στο σπίτι τους συγγενείς του για να τους κεράσει. Το απόγευμα, όλοι εκτός από τον γαμπρό, πηγαίνουν στο σπίτι της νύφης και δίνουν τα δώρα της: μεταξωτό μαντήλι για το κεφάλι (*σκεπ'*), χρωματιστές κορδέλες για να τις φορέσει στα μαλλιά της, δύο-τρία φλουριά ραμμένα σε μία κορδέλα – την οποία κρεμάει στο λαιμό η νύφη όταν βγαίνει έξω - , παπούτσια, παντόφλες και κάλτσες.

²⁶Νίκος Β. Κοσμάς, Ο Λαγκαδάς, (Θεσσαλονίκη, 1968) σελ. 71-78

Αφού κεραστούν όλοι οι καλεσμένοι, αλλάζουν τα δαχτυλίδια. Έπειτα μία φίλη της νύφης κρατάει ένα πιάτο με λουλούδια και καρφίτσωνει στο πέτο των καλεσμένων από ένα άνθος και αυτοί με την σειρά τους ρίχνουν στο πιάτο το φιλοδώρημα (μπαξίσι'). Από πίσω ακολουθεί η νύφη με συγγενικό της πρόσωπο (κορίτσι) το οποίο κρατάει έναν δίσκο με μαντήλια που προσφέρονται στους συγγενείς του γαμπρού. Η νύφη προσφέρει το μαντήλι και φιλάει το χέρι των καλεσμένων ενώ αυτοί της δίνουν φιλοδώρημα. Έπειτα η νύφη δίνει τα δικά της δώρα στην οικογένεια του γαμπρού:

Σκουφούνια και μαντήλι για τον πεθερό της.

Σκέπη μεταξωτή, ένα μαντήλι και κάλτσες για την πεθερά.

Στον γαμπρό δίνει δώρο ένα πουκάμισο, κάλτσες και μαντήλια και στα αδέρφια του τα ίδια εκτός από πουκάμισο.

Εάν έχει παππού και γιαγιά τους δωρίζουν σκουφούνια και μαντήλια.

Στο μεταξύ ο γαμπρός ετοιμάζεται με δύο φίλους του να πάει και αυτός στο σπίτι της νύφης. Αυτή τους δίνει από ένα μαντήλι και τους φιλάει το χέρι και εκείνοι με την σειρά τους της δίνουν φιλοδώρημα (το μπαξίσι). Τις γιορτές (Χριστούγεννα και Πάσχα) οι δύο οικογένειες ανταλλάσσουν δώρα μεταξύ τους και την Κυριακή της Τυρινής ο γαμπρός δίνει στην νύφη μία κουλούρα σκληρό χαλβά.

Η εβδομάδα πριν από τον γάμο

Την Δευτέρα, η μητέρα του γαμπρού με την κόρη της (ή κάποια άλλη νέα κοπέλα) πηγαίνει στο σπίτι της νύφης ένα μπουκάλι ρακή, ένα πιάτο με κουφέτα και μπιλμπίδια, ένα μήλο και ένα ποτήρι. Η νύφη έχει καλέσει τους συγγενείς της για να τους κεράσει η πεθερά της και να αρχίσει έτσι η εβδομάδα του γάμου. Όταν φτάνει η ώρα για να φύγει η μητέρα του γαμπρού, η νύφη της δίνει τα ρούχα που θα φορέσει ο ίδιος την ημέρα του γάμου: φανέλα, πουκάμισο, κάλτσες, ένα μαντήλι και ένα λουλούδι δεμένο με κόκκινη κλωστή. Το απόγευμα της ίδιας μέρας στο σπίτι του γαμπρού ετοιμάζουν το προζύμι του γάμου. Σύμφωνα με το έθιμο, ένα κορίτσι βάζει πίσω από την πλάτη της τον πλάστη (ξυλίκτ) στον οποίο έχει δεμένο το δαχτυλίδι του γαμπρού και ένα κόκκινο λουλούδι. Φορώντας την τραγιάσκα του γαμπρού αρχίζει να κοσκινίζει το αλεύρι στην σκάφη (ζυμωτ'κή). Οι συγγενείς ρίχνουν μέσα στο κόσκινο λεφτά και η μητέρα του γαμπρού κουφέτα και όλοι επαναλαμβάνουν της ευχή «Να

ζήσουν να γεράσουν». Γύρω από το κορίτσι που κοσκινίζει οι υπόλοιπες κοπέλες τραγουδούν τα παρακάτω τραγούδια:

1.

Μαργαριτάρι ειν ο γαμπρός
και μάλαμα η νύφη.
Σ' αυτό το σπίτι πούρθαμε
πέτρα να μην ραγίσει
κι ο νοικοκύρης του σπιτιού
χρόνια πολλά να ζήσει.
Να ζήσει η νύφη και ο γαμπρός
μαζί και ο κουμπάρος

2.

Περιπλεγμένη λεμονιά
με τ' άνθη στολισμένη.
Την ώρα που σ' αγάπησα
ήταν ερωτευμένη.
Σ' αγάπησα κι αρρώστησα
σαράντα μία μέρες.
Σαν το' μαθαν οι φίλοι μου
και κλάψανε για μένα.
Κλάψτε φίλοι μ', κλάψτε
και σεις εχθροί χαρείτε
και σεις γειτονοπούλισες
στα μαύρα να ντυθείτε.

3.

-Ελα ζωγράφε να ζωγραφίσεις,
αυτή την νέα να πολεμήσεις
-Μα δεν την είδα, μα δεν την ξέρω,
πως να τολμήσω να ζωγραφίσω;
-Δες τα κάλλη της και την ομορφιά της
και τόλμησε να ζωγραφίσεις.

Καθ' όλη την διάρκεια των τραγουδιών τα κορίτσια κυνηγιούνται μεταξύ τους και πασαλείβονται με το προζύμι.

Το πρωί της Τετάρτης η νύφη θα δείξει την προίκα και θα καλέσει τον κόσμο στον γάμο. Το κάλεσμα το αναλαμβάνει μία γυναίκα η οποία τους δίνει μήλα ή κουφέτα. Το απόγευμα της ίδιας μέρας ξεκινάνε και το προζύμι στο σπίτι της νύφης και τραγουδούν τα ίδια τραγούδια που αναφέρονται παρακάτω:

1.

*Σήμερα μαύρος ουρανός,
σήμερα μαύρη μέρα,
σήμερα που χωρίζεται αμάν,
μάννα και θυγατέρα.
Κλάψτε ματάκια μ', κλάψτε,
δάκρυα φορτωθείτε,
γιατί θα δείτε ξενιτιά, αμάν,
ώσπου να βαρεθείτε.
Αφήνω γεια στην γειτονιά
και γεια και στους δικούς μου,
αφήνω και τη μάννα μου, αμάν,
τρία γυαλιά φαρμάκι.
Το' να να πίνει το πρωί,
τ' άλλο το μεσημέρι,
το τρίτο το φαρμακερό, αμάν,
να πίν' και μένα να θυμάται.*

2.

*Περιπλεγμένη λεμονιά
με τ' άνθη στολισμένη.
Την ώρα που σ' αγάπησα
ήταν ερωτευμένη.
Σ' αγάπησα κι αρρώστησα
σαράντα μία μέρες.*

*Σαν το' μαθαν οι φίλοι μου
και κλάψανε για μένα.
Κλάψτε φίλοι μ', κλάψτε
και σεις εχθροί χαρείτε
και σεις γειτονοπούλισες
στα μαύρα να ντυθείτε.*

3.

*-Ελα ζωγράφε να ζωγραφίσεις,
αυτή την νέα να πολεμήσεις
-Μα δεν την είδα, μα δεν την ξέρω,
πως να τολμήσω να ζωγραφίσω;
-Δες τα κάλλη της και την ομορφιά της
και τόλμησε να ζωγραφίσεις.*

Την Πέμπτη και στα δύο σπίτια η κοπέλα που έκανε τα προζύμια θα ζυμώσει και τα ψωμιά.

Την Παρασκευή θα ειδοποιήσει ο γαμπρός τους καλεσμένους για τον γάμο. Και εδώ τους μοιράζουν μήλα και κουφέτα. Την ίδια μέρα ετοιμάζουν τα φαγητά για το Σάββατο, συνήθως κάνανε ψάρια. Το βράδυ ο γαμπρός με 3-4 άτομα θα στείλει με το κάρο το σεντούκι που θα βάλει η νύφη μέσα την προίκα της. Στο άλογο κρεμούν ένα άσπρο μαντήλι και για να μην φύγει το κάρο άδειο, η νύφη βάζει μέσα τις γλάστρες και τα λουλούδια που της έχουν δώσει.

Το Σάββατο το πρωί στο σπίτι του γαμπρού και της νύφης ετοιμάζουν τα φαγητά τα οποία είναι: κρέας με ξερά φασόλια ή ζυμαρικά, ψάρια στο φούρνο, πατάτες στο φούρνο και πιλάφι. Το απόγευμα έρχονται οι καλεσμένοι στο σπίτι του γαμπρού για να γλεντήσουν και να τον ξυρίσουν. Κατά την διάρκεια του ξυρίσματος παίζουν τα όργανα και οι καλεσμένοι ρίχνουν στην πετσέτα του κουρέα το φιλοδώρημα του. Στην συνέχεια ντύνουν τον γαμπρό, τα εσώρουχα τα φοράει μέσα στο σπίτι και τα υπόλοιπα ρούχα του τα βάζει ο «μπράτιμος», παραγαμπρός στην μέση της αυλής.

Το μπαϊράκ

Το μπαϊράκ είναι ένα μακρύ ξύλο, έχει ύψος 3 μέτρα, και το φτιάχνει ο μαραγκός. Στην κορυφή έχει έναν σταυρό στολισμένο με λουλούδια που τα δένουν με κόκκινες κλωστές και στις άκρες μπήγουν τρία μήλα. Πάνω στο μπαϊράκ δένουν τη σημαία – κατά την Τουρκοκρατία βάζανε μία *σερβέτα* (κόκκινη μεγάλη μαντίλα). Το μπαϊράκ το χορεύει στενή συγγενής του γαμπρού η οποία πρέπει να είναι παντρεμένη. Το κρατάει όρθιο στο χέρι της και όταν τελειώσει το στήνει στο πιο ψηλό μέρος της αυλής.

Το Σάββατο το βράδυ οι συγγενείς του γαμπρού (χωρίς τους γονείς του) πηγαίνουν να πάρουν τον κουμπάρο και τους καλεσμένους του. Εκεί αφού κεραστούν θα γυρίσουν πίσω και θα στρωθούν τα τραπέζια. Όταν τελειώσει το φαγητό ο κουμπάρος θα ανοίξει τον χορό και θα χορέψει καρσιλαμά με τον γαμπρό. Στο τέλος αποχωρούν οι καλεσμένοι του κουμπάρου και οι συγγενείς του γαμπρού γλεντάνε μόνοι τους μέχρι τα ξημερώματα της Κυριακής.

Η Κυριακή του γάμου

Το πρωί της Κυριακής ο γαμπρός στέλνει τα δώρα του στην νύφη: σκουρτέλα, παπούτσια, παντόφλες, τα τέλια, το καβράκ (πέπλο με λουλούδια) και τις παντόφλες της πεθεράς. Στο σπίτι της νύφης μαζεύονται οι καλεσμένοι για να την ντύσουν. Μαζί με τα δώρα που έχουν στείλει, πηγαίνει και το κάρο που θα φορτώσει την προίκα: μαξιλάρια (παλιότερα τα γεμίζανε με σίκαλη), *τσέργκες* και υφαντά σεντόνια, το σεντούκι και τα *μπιριτζιουκένια* (τα μεταξωτά της). Αφού τελειώσουν με την προίκα πηγαίνουν να πάρουν τον κουμπάρο και γυρίζουν στο σπίτι του γαμπρού για να τον τιμήσουν. Εκεί θα παίξουν τα τραγούδια του κουμπάρου και ύστερα θα ξεκινήσουν για το σπίτι της νύφης. Η μητέρα του γαμπρού του δίνει ένα μήλο στο οποίο έχουν μπήξει δυο-τρία *μετελίκια* (δραχμές) και ο πατέρας του χύνει λίγο κρασί από το ποτήρι του λέγοντας «*Να ζήσουν, να γεράσουν*». Όταν φτάσουν στο σπίτι της νύφης, ο κουμπάρος και ο γαμπρός κάθονται σε ξεχωριστά τραπέζια. Σύμφωνα με την παράδοση ο κουμπάρος θα μείνει στην αυλή και ο γαμπρός θα περάσει μέσα για να φαιι τηγανιτά αυγά. Από το ίδιο πιάτο θα φαιι τρεις μπουκιές και η νύφη. Πριν ξεκινήσουν για την εκκλησία, η νύφη θα δώσει δώρα στους συγγενείς της. Η νύφη στέκεται σε μία άκρη στην αυλή και ενώ περνάνε οι συγγενείς για να της ευχηθούν,

αυτή τους φιλάει το χέρι και τους βάζει στον δεξί ώμο μία άσπρη, υφαντή πετσέτα. Στην συνέχεια στήνουν τον χορό και παίζουν λυπητερά τραγούδια.

Έπειτα ξεκινούν για την εκκλησία. Ο γαμπρός πετάει το μήλο πίσω του χωρίς να γυρίσει να κοιτάξει και η νύφη φιλάει τα χέρια των γονιών της και κάνει τρεις φορές τον σταυρό της κοιτάζοντας προς την ανατολή. Οι γονείς της με την σειρά τους της δίνουν ευχές και πετάνε ρύζι με κουφέτα και χρήματα.

Μπροστά πηγαίνει το μπαϊράκ, μετά ο γαμπρός με τον κουμπάρο τα όργανα και τους καλεσμένους και έπειτα η νύφη. Αφού πλησίαζαν στην εκκλησία σταματούσαν τα όργανα και ο μπαϊρακτάρης κατέβαζε το μπαϊράκ και έβαζε τα μήλα. Αφού τελείωνε η στέψη ο κουμπάρος έταζε τραπέζι και επιστρέφανε στο σπίτι του γαμπρού (εκτός από τους γονείς της νύφης οι οποίοι γυρίζανε στο σπίτι τους). Εκεί η νύφη θα προσκυνήσει τα πεθερικά της, θα τους φιλήσει τα χέρια και θα μπει μέσα. Ο μπαϊρακτάρης και ο γαμπρός θα κεράσουν τους καλεσμένους και μετά μαζί με τον κουμπάρο, τους νιόπαντρους και τους γονείς θα αρχίσουν να χορεύουν. Τότε θα τελειώσει και ο γάμος. Οι καλεσμένοι αποχωρούν και η νύφη θα δώσει τα δώρα στον κουμπάρο της: πουκάμισα, σκουφούνια, μαντήλια και πετσέτες.

Αφού συνοδεύσουν και τον κουμπάρο στο σπίτι του δίνουν στο νιόπαντρο ζευγάρι να φαι αυγά μάτια.

Η γλυκιά ρακή

Το πρωί της Δευτέρας μία μαγείρισσα εξέταξε την αγνότητα της νύφης και το έλεγε στην πεθερά της οπότε και χτυπούσαν τα νταούλια. Η πεθερά με την σειρά της επέλεγε δύο γυναίκες και τις έστελνε στο σπίτι της νύφης και του κουμπάρου για να κεράσουν ρακή, κουφέτα και *μπιλμπίδια*. Λεγόταν «γλυκιά ρακή» γιατί έριχνε μέσα λίγη ζάχαρη και ένα κόκκινο κουφέτο για να χρωματιστεί. Η μητέρα της νύφης και η κουμπάρα καλούσαν τους συγγενείς για να τους κεράσουν και τα φιλοδωρήματα που δίνανε οι καλεσμένοι τα παίρνανε οι μαγείρισσες. Έπειτα γυρνούσαν στο σπίτι του γαμπρού και στρώνανε το τραπέζι στο οποίο κάθονταν μόνο οι στενοί συγγενείς. Όταν τελείωναν η νύφη έδινε τα δώρα στα πεθερικά της: πουκάμισα, μαντήλια και *σκουφούνια*. Στους συγγενείς έδινε από μία πετσέτα και εκείνοι της δίνανε χρήματα. Στο τέλος βγαίνανε στην αυλή και χορεύανε.

Σε περίπτωση που η νύφη δεν ήταν παρθένα και ο γαμπρός δεν την δεχόταν, την βάζανε σε ένα γάιδαρο καθισμένη ανάποδα και την γυρνούσαν μέσα στην πόλη. Αν ο γαμπρός την δεχόταν, δεν γινότανε το έθιμο της γλυκιάς ρακής.

Την Τρίτη η πεθερά πλένει τα τραπεζομάντιλα και τις πετσέτες του γάμου.

Την Τετάρτη δύο κορίτσια (συγγενείς του γαμπρού) θα πάνε με την νύφη και το μπαρδάκι της (στάμνα) να πάρουνε νερό από ξένο πηγάδι στο οποίο έχουν μαζευτεί παιδιά. Η νύφη κρεμάει την στάμνα της και ρίχνει γύρω από το πηγάδι κουφέτα και λεφτά που θα τα μαζέψουν τα παιδιά. Ύστερα γεμίζει την στάμνα της και γυρίζουν στο σπίτι. Αν συναντήσει ηλικιωμένη γυναίκα στο δρόμο πρέπει να της φιλήσει το χέρι. Όταν φτάσουν στο σπίτι φιλάει τα χέρια των πεθερικών της και τους ρίχνει νερό για να πλυθούν ενώ τα κορίτσια τους ρίχνουν στάχτη. Αυτό γίνεται σαν αστείο, και η νύφη συνεχίζει να ρίχνει μέχρι να τελειώσει η στάχτη.

Το βράδυ της Παρασκευής η μητέρα της νύφης καλεί τους νιόπαντρους για φαγητό το Σάββατο το βράδυ.

Το πρωί του Σαββάτου η νύφη λούζεται στο πατρικό της και το ίδιο βράδυ τρωνε εκεί.

Την Κυριακή γυρίζουν στο σπίτι τους. Στις δεκαπέντε μέρες του γάμου, ημέρα Κυριακή, η πεθερά πηγαίνει στη εκκλησία με την νύφη της και μετά επίσκεψη στο σπίτι του κουμπάρου και το πατρικό της.

Θάνατος²⁷

Ο θάνατος στον Λαγκαδά προμηνύεται από τα εξής φαινόμενα:

Αν βγαίνει από ένα σπίτι μαύρος καπνός, σημαίνει ότι κάποιος από την οικογένεια θα πεθάνει.

- Αν τρυπήσει η στέγη του σπιτιού.
- Αν ονειρευτεί κάποιος πεθαμένο, σημαίνει ότι κάποιος θα πεθάνει.
- Εάν λαλήσει κότα σαν κόκορας (την κότα την χαρίζανε στην εκκλησία).
- Εάν λαλήσει κουκουβάγια πάνω από σπίτι.
- Όταν ουρλιάζει σκυλί το βράδυ.
- Εάν σπάσει το λαμπογυάλι.
- Εάν "παίζει" το μάτι (άλλοι έχουν το δεξί και άλλοι το αριστερό).

Όταν ο άρρωστος ήταν στα τελευταία του, δεν μιλούσαν γιατί η ψυχή του γυρνούσε πίσω και θα βασανιζόταν περισσότερο. Παλιότερα πιστεύανε ότι όταν δεν έβγαινε εύκολα η ψυχή του ετοιμοθάνατου, είχε κάψει το μπουγιουντρούκι (το ζυγό του αλετριού) που δεν επιτρεπόταν γιατί μας δίνει το ψωμί. Βάζανε τότε κάτω από το μαξιλάρι του ένα κομμάτι από το ζυγό για να ξεψυχήσει πιο εύκολα.

Όταν πλέον είχε πεθάνει, τον έπλεναν με κρασί και τον άλλαζαν. Έπειτα τον τύλιγαν σε ένα σεντόνι με σταυρωμένα τα χέρια και τον ξάπλωναν στην μέση του δωματίου, κάτω στο πάτωμα, αντίκρυ από την ανατολή. Ύστερα τον στόλιζαν με λουλούδια με τα οποία γέμιζαν το μαξιλάρι που του έβαζαν στον τάφο. Στο σημείο που είχε ξεψυχήσει καρφώνανε ένα καρφί και έβαζαν ένα πιάτο με νερό για να πίνει η ψυχή τους τρεις μέρες και τρεις νύχτες.

Σε περίπτωση που τον ξενυχτούσανε στο σπίτι δεν αφήνανε να μπει στο δωμάτιο γάτα, για να μην τον πηδήσει και βρικολακιάσει. Πίστευαν, ότι αν τα μάτια του ήταν ανοιχτά δεν είχε δει κάποιον μακρινό συγγενή του και όταν ήταν όμορφος ότι θα πεθάνει κάποιος ακόμα μετά από αυτόν.

Παλιότερα δεν είχαν φέρετρο και βάζανε δύο σανίδες και τον σκεπάζανε με χώμα. Τον νεκρό τον βάζανε στην γη με το σεντόνι και του έλυναν τα χέρια για να πάει ελεύθερος. Μετά την ταφή γυρνούσανε στο σπίτι και ετοιμάζανε το τραπέζι: φασόλια, ελιές, τυρί και κρασί.

²⁷ Νίκος Β. Κοσμάς, Ο Λαγκαδάς, (Θεσσαλονίκη, 1968) σελ. 81

Στα τριήμερα διαβάζανε το σιτάρι, το ψωμί και το κρασί. Το κρασί το χύνανε στον τάφο και το ψωμί με το σιτάρι τα μοιράζανε στην γειτονιά. Όταν γυρνούσαν καθόντουσαν στο τραπέζι – είχαν ετοιμάσει πάλι φασόλια, τυρί, ελιές και κρασί – και συγχωρούσαν τον πεθαμένο. Το ίδιο κάνανε και στα εννιάμερα και στις είκοσι μέρες.

Στα σαράντα – ημέρα Παρασκευή – βράζανε σιτάρι και καλούσαν τους συγγενείς. Το Σάββατο πηγαίνανε στα μνήματα να κάνουνε τρισάγιο και ύστερα μοιράζανε τα κόλλυβα. Την Κυριακή έκανα το μνημόσυνο στην εκκλησία και μετά οι καλεσμένοι πήγαιναν στο σπίτι για να πιούνε καφέ.

Για ένα χρόνο στις γιορτές, Χριστούγεννα, Πρωτοχρονιά, Θεοφάνια και το Πάσχα, οι συγγενείς του νεκρού δεν τρωνε κρέας αλλά ψάρια. Επίσης δεν βάφουν αυγά την Μ. Πέμπτη, τσουρέκια το Πάσχα και μπακλαβά τα Χριστούγεννα.

Στο μνημόσυνο του χρόνου κερνούσανε και γλυκό. Οι πλούσιες οικογένειες κάνανε σαραγλί η μπακλαβά και οι πιο φτωχές γλυκό του κουταλιού (ανάλογα με την εποχή).

Στα 3 χρόνια – ημέρα Παρασκευή – γινόταν η εκταφή και πλένανε τα κοκάλια για να καθαρίσουν. Αφού στραγγίζανε καλά τα ξεπλένανε με κρασί, τα βάζανε σε σακούλα και τα πηγαίνανε με κάσα στην εκκλησία. Το Σάββατο ο παπάς τα διάβαζε και οι συγγενείς πηγαίνανε να ανάψουνε κερί. Την Κυριακή μετά την λειτουργία θάβανε την κάσα σε μία άκρη στο νεκροταφείο.

Οι συγγενείς βάφανε τα ρούχα τους μαύρα και οι γυναίκες μάζευαν τα μαλλιά τους πλεξούδες. Η χήρα σε όλη της την ζωή δεν κατέβαζε τις πλεξούδες από το κεφάλι.

14. Λαϊκή Υφαντική

Τα υφαντά²⁸ που συναντάμε στην πόλη του Λαγκαδά αλλά και σε κάποια σπίτια του Κολχικού είναι από μάλλινο, βαμβακερό ή μεταξωτό ύφασμα. Στα μάλλινα υφάσματα τα σχέδια είναι γεωμετρικά σχήματα (τρίγωνα, τετράγωνα, παραλληλόγραμμο κλπ.), ενώ στα βαμβακερά και τα μεταξωτά είναι κυρίως άνθη, πουλιά, αγγελούδια κ. α.

Τα χρώματα που επιλέγονται είναι το κόκκινο, το κίτρινο, το πράσινο και γενικά όλα τα ζωηρά και φωτεινά χρώματα του ουράνιου τόξου. Τα υφαντά τα χωρίζουμε σε δύο κατηγορίες: α) σε υφαντά καθημερινής χρήσης και β) σε υφαντά στολισμού του σπιτιού.

Τα υφαντά της πρώτης κατηγορίας φτιάχνονται από υλικά που παράγει η περιοχή του Λαγκαδά, το βαμβάκι και το μαλλί. Είναι δουλεμένα στον αργαλειό και τα σχήματα με τα οποία τα στολίζουν είναι τρίγωνα, τετράγωνα, κύκλοι και ευθείες γραμμές. Οι τύποι των υφαντών είναι οι εξής:

- *Το κιλίμι.* Το κιλίμι είναι υφασμένο στον αργαλειό με βαμβακερό στημόνι και μάλλινο υφάδι. Οι ρόμβοι έχουν τα χρώματα του ουράνιου τόξου και στο τελείωμα οι πλευρές του είναι με μαύρο ύφασμα και κρόσσια.
- *Το μακάτ.* Το μακάτ είναι το υφαντό που στρώνεται γύρω από το κρεβάτι. Είναι δίφυλλο και υφασμένο στον αργαλειό με βαμβακερό στημόνι και μάλλινο υφάδι.
- *Τα προσκέφαλα.* Τα προσκέφαλα είναι τα μαξιλάρια που έχουν στα κρεβάτια. Κι αυτά είναι υφασμένα στον αργαλειό με τα ίδια υλικά. Το σχέδιο που κεντάνε είναι μία σειρά από τριαντάφυλλα σε μαύρο χρώμα, το υπόλοιπο είναι κόκκινο.
- *Μπερντές του τζακιού.* Το συγκεκριμένο υφαντό το βάζουνε πάνω από το τζάκι. Είναι κι αυτό υφασμένο στον αργαλειό με βαμβακερό στημόνι και μάλλινο υφάδι. Το σχέδιο που κυριαρχεί είναι οι ρόμβοι με τα επτά χρώματα της Ίριδας. Η σειρά με την οποία παραθέτονται τα χρώματα είναι η εξής: πρώτα μαύρο, μετά το πράσινο και το κόκκινο, έπειτα το κίτρινο και το μοβ και στο τέλος το ροζ και το καφέ. Οι μεγάλοι ρόμβοι

²⁸ Νίκος Β. Κοσμάς, Ο Λαγκαδάς, (Θεσσαλονίκη, 1968) σελ 54-57

περιβάλλονται από μικρούς σταυρούς και ονομάζονται *σαΐτες*. Τις σαΐτες τις συναντάμε με διάφορα χρώματα (μαύρο, ροζ μπλε κλπ.).

- *Τα μισάλια*. Τα μισάλια είναι οι πετσέτες που χρησιμοποιούνται για τα φαγητά και το σκούπισμα των μαγειρικών σκευών. Είναι στενόμακρες με κάθετες χρυσαφένιες γραμμές και οι πλευρές τους στο τέλος έχουν κρόσσια.

Τα υφαντά με τα οποία στολίζουν τα σπίτια είναι φτιαγμένα από βαμβάκι και μετάξι από κουκούλια που καλλιεργούσαν οι ίδιοι. Τα σχέδια που επιλέγονται για τον στολισμό αυτών των υφαντών είναι άνθη, πουλιά, αγγελούδια κλπ. Οι τύποι είναι οι εξής:

- *Η κουβέρτα του κρεβατιού*. Η κουβέρτα είναι υφασμένη στον αργαλειό με εγχώριο στημόνι, βαμβάκι και μεταξωτό υφάδι. Το σχέδιο που κεντάνε στο κέντρο είναι συνήθως αγγελάκια καθισμένα σε κλαδιά και γύρω τους υπάρχουν κιθάρες.
- *Ο κρεβατόγυρος*. Ο κρεβατόγυρος είναι το υφαντό που τοποθετείται γύρω από το κρεβάτι. Είναι υφασμένος στον αργαλειό με τα ίδια υλικά που φτιάχνουν και την κουβέρτα.
- *Τα μαξιλάρια*. Τα μαξιλάρια είναι υφασμένα στον αργαλειό με στημόνι από εγχώριο βαμβάκι και μεταξωτό υφάδι. Στην μέση το σχέδιο αποτελείται από δύο καθιστά αγγελούδια τα οποία πλαισιώνουν κλαδιά.
- *Η μπάντα*. Η μπάντα (δεν αναφέρεται η χρησιμότητα της) είναι επεξεργασμένη με τον ίδιο τρόπο και από τα ίδια υλικά.
- *Η πετσέτα της πετσετοθήκης*. Η διαδικασία είναι η ίδια που αναφέρεται και στα προηγούμενα υφαντά. Στις άκρες την στολίζουν με κρόσσια και κεντάνε μαργαρίτες²⁹.

²⁹ Νίκος Β. Κοσμάς, Ο Λαγκαδάς, (Θεσσαλονίκη, 1968) σελ 57-60

Τρίτο Κεφάλαιο

Ιστορία του Κολχικού

15. Η ιστορία του Κολχικού (Μπαλάφτσα)

Το Κολχικό³⁰ είναι ένα παλιό χωριό με μεγάλη ιστορία και πολλά ήθη και έθιμα. Η αρχική ονομασία του χωριού, Μπαλάφτσα, δόθηκε κατά την Τουρκοκρατία και σύμφωνα με την παράδοση προέρχεται από την τούρκικη λέξη Μπαλ, που σημαίνει γλυκό –πιθανότατα, τα χρόνια εκείνα ήταν γνωστό για τα γλυκά καρπούζια και πεπόνια που παρήγαγαν οι γεωργοί. Η Μπαλάφτσα είναι κεφαλοχώρι και οι κάτοικοι της από τα παλιά χρόνια μέχρι και σήμερα ασχολούνται με την γεωργία και την κτηνοτροφία. Ο πληθυσμός της είναι ντόπιοι, βλάχοι και πρόσφυγες από τον Πόντο, οι οποίοι εγκαταστάθηκαν στο χωριό τις χρονιές 1922 και μετά.

Το χωριό είχε πολλά ονόματα: για τους Ρωμαίους ήταν το Βαλάστριον, για τους Τούρκους το Μπαλαούτσαν και για τους Σλάβους το Μπάλεβιτς. Η ονομασία του άλλαξε, σύμφωνα με όσα έχουμε ακούσει από τους παππούδες μας, όταν βρέθηκε γραμμένο σε ένα δίσκο της εκκλησίας της Αγίας Παρασκευής το όνομα Βαλάχτσια.

Δίσκος της Αγίας Παρασκευής εις χωριόν Βαλάχτσια 1888+

Με το πέρασμα των χρόνων και από το 1933 το χωριό είναι πλέον γνωστό με το όνομα Κολχικό.

Είναι χτισμένο πάνω σε τρεις λόφους (οι λόφοι χωρίζονται από την ρεματιά της καμάρας, από το Χρήστοβα ρέμα και από το Μεγάλο ρέμα) και κοντά στις δύο λίμνες, Κορώνεια (Λαγκαδά) και την Βόλβη. Συνορεύει με τα χωριά του Λοφίσκου, της Όσσας και την πόλη του Λαγκαδά.

Η περίοδος της τουρκικής κατοχής αρχίζει από το 1420 και τερματίζεται τις αρχές του 20^{ου} αιώνα και έχει αφήσει νωπές τις μνήμες στους γηραιότερους, τουλάχιστον μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 1980. Ορισμένοι από αυτούς δεν είχαν ξεχάσει ότι κάποτε το χωριό ήταν τσιφλίκι του μπέη. Η επιρροή των τούρκων στους ντόπιους κατοίκους ήταν τόσο μεγάλη, ώστε ακόμη και σήμερα χρησιμοποιούνται στους καθημερινούς διάλογους λέξεις που έχουν τούρκικες ρίζες. Εκτός από τους

³⁰ Ν. Β. Κοσμάς, Λαογραφικά της Μπαλάφτσας, (Θεσσαλονίκη, 1965)

Τούρκους, οι οποίοι έφυγαν από το χωριό το 1912, περαστικοί ήταν και οι Βούλγαροι οι οποίοι δεν καταπίεσαν ποτέ τούς κατοίκους.

Από τα παλαιότερα κτίσματα είναι η παλιά εκκλησία της Αγίας Παρασκευής η οποία χρονολογείται από το 1800 και είναι η προστάτιδα του χωριού. Επίσης γνωστό είναι και το "Γραντίσι" που βρίσκεται στα βορειοανατολικά του χωριού και αποτελούσε φρούριο σε καιρό πολέμων.

Σήμερα το χωριό αριθμεί περίπου 3.500 κατοίκους και λόγω της κοντινής του απόστασης από την Θεσσαλονίκη συνδυάζει την ήρεμη ζωή με την επαγγελματική απασχόληση στην πόλη. Στο χωριό λειτουργούν Νηπιαγωγείο, Δημοτικό Σχολείο και Γυμνάσιο στα οποία φοιτούν και παιδιά των περιχώρων (Δρακόντιο, Ανάληψη και Ευαγγελισμός).

Στην διάσωση των εθίμων και των παραδόσεων του χωριού βοηθάει και η ύπαρξη των Πολιτιστικών Συλλόγων, του Ποντιακού Συλλόγου "Άγιος Ευγένιος Τραπεζούντας" αλλά και του Λαογραφικού Συλλόγου "Βαλάχτσια".

16. Οικονομία του χωριού Κολχικού

Για την πρώιμη οικονομική δραστηριότητα του χωριού Κολχικού δεν υπάρχουν πηγές που να μας πληροφορούν και έτσι μόνο υποθέσεις μπορούν να γίνουν. Εύκολα μπορεί να αντιληφθεί κανείς ότι η κύρια απασχόληση των κατοίκων αρχικά ήταν η γεωργία και η αλιεία και αργότερα η κτηνοτροφία.

Όπως φαίνεται και από το όνομα που είχε το χωριό κατά τα χρόνια της Τουρκοκρατίας, «Μπαλάφτσα», ήταν γνωστό για τα νόστιμα καρπούζια και πεπόνια που παρήγαγαν οι αγρότες. Τα νεώτερα χρόνια (μετά την τουρκοκρατία), πολλοί κάτοικοι ασχολούνταν με την γεωργία καλλιεργώντας σιτάρι, καλαμπόκι, ντομάτες, πιπεριές, μελιτζάνες και άλλα γεωργικά προϊόντα, ενώ άλλοι λόγω της κοντινής απόστασης του χωριού από την λίμνη του Λαγκαδά καταπιάστηκαν με την αλιεία. Πρέπει να γίνει σαφές ότι η κάθε οικογένεια σπάνια απασχολούνταν αποκλειστικά με ένα είδος επαγγέλματος. Αυτό σήμαινε ότι οι περισσότεροι αγρότες, διατηρούσαν και εξέτρεφαν, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, ζώα στο σπίτι τους, ενώ ταυτόχρονα πολλοί κτηνοτρόφοι καλλιεργούσαν εποχιακά. Η κατάσταση αυτή ήταν ο κανόνας και όχι η εξαίρεση. Όπως είπαμε και παραπάνω το επάγγελμα της αλιείας ήταν πολύ διαδεδομένο στην περιοχή. Είναι βέβαιο ότι η ενασχόληση με την αλιεία, είτε σε μόνιμη είτε σε περιστασιακή βάση, ήταν ένα από τα αρχαιότερα επαγγέλματα της περιοχής. Μέχρι και το 1990 υπήρχαν κάτοικοι που ψάρευαν στη λίμνη του Λαγκαδά (Κορώνεια ή Αγίου Βασιλείου) και οι οποίοι πουλούσαν ή έβγαζαν στη λοταρία τα αλιεύματα τους, είτε τα καταλάωναν οι ίδιοι.

Ιδιαίτερη μνεία αξίζει να γίνει στον τρόπο ζωής και την καθημερινότητα των ψαράδων του χωριού κατά τις δεκαετίες 1930-70 έτσι όπως μαρτυρούνται από τους παλαιότερους. Η εβδομάδα λοιπόν ξεκινούσε την Δευτέρα, όταν όλοι οι ψαράδες του χωριού ξεκινούσαν με τα γαϊδουράκια τους για την λίμνη, πριν ακόμη χαράξει. Μαζί τους είχαν τα απαραίτητα εφόδια για την υπόλοιπη εβδομάδα την οποία θα περνούσαν στη λίμνη. Τα καταλύματα τους ήταν καλαμένιες καλύβες που έφτιαχναν και επιδιόρθωναν οι ίδιοι, όπως και τα κρεβάτια τους που ήταν από ξερά χόρτα και φύλλα. Κάθε πρωί, αφού μάζευαν τα δίχτυα που είχαν ρίξει το προηγούμενο βράδυ, περνούσαν με τις βάρκες τους στην απέναντι μεριά της λίμνης, όπου πουλούσαν τα ψάρια τους στην ιχθυόσκαλα του Αγίου Βασιλείου και ψώνιζαν ορισμένα ήδη πρώτης ανάγκης. Μετά την επιστροφή τους στα καταλύματα τους, επιδιόρθωναν τα δίχτυα τους και τα ετοιμάζαν για την επόμενη ψαριά τους. Το καθημερινό φαγητό τους

αποτελούσαν κυρίως ψάρια της λίμνης που μαγείρευαν στον *ταβά* (ρηγή και πλατιά κατσαρόλα με χερούλια), λαχανικά και φρούτα που συχνά οι ίδιοι καλλιεργούσαν στα κοντινά χωράφια τους. Τα ψάρια, που αφθονούσαν τις εποχές εκείνες στη λίμνη, ήταν μεταξύ άλλων σύρκα, τσιρόνια, γκοτζάρια, γριβάδια, πεταλούδες, περκιά, γουλιανοί (ή γολιανοί), χέλια και τούρνες. Το πρόγραμμα επαναλαμβανόταν καθημερινά, μέχρι το μεσημέρι του Σαββάτου όταν και επέστρεφαν στις οικογένειες τους στο χωριό, κουβαλώντας ψάρια της ημέρας, λαχανικά, φρούτα και άλλα είδη από την αγορά του Αγίου Βασιλείου. Αξίζει να αναφέρουμε ότι για μερικούς μήνες της άνοιξης και του καλοκαιριού, κατά την περίοδο της αναπαραγωγής των ψαριών, το ψάρεμα στη λίμνη απαγορευόταν. Το διάλειμμα αυτό έδινε στους ψαράδες την ευκαιρία να επικεντρωθούν στις καλλιέργειες τους και τα ζώα τους.

Όπως αναφέρεται παραπάνω, η βιομηχανία αναπτύχθηκε στην ευρύτερη περιοχή του Λαγκαδά μετά τον ερχομό των προσφύγων από την Μ. Ασία και τον Πόντο. Τα εργοστάσια που χτίστηκαν τα επόμενα χρόνια στο χωριό βοήθησαν ώστε να αναπτυχθεί η οικονομία του τόπου και πολλοί κάτοικοι κατάφεραν να δουλέψουν σε κοντινή απόσταση από τα σπίτια τους. Η επέκταση της οικονομικής δραστηριότητας στο εμπόριο και σε νέους αναπτυσσόμενους κλάδους εντάθηκε από την μεταπολίτευση και μετά. Η παράλληλη και αλματώδης ανάπτυξη των μέσων μεταφοράς και η υιοθέτηση του ιδιωτικής χρήσης αυτοκινήτου (Ι.Χ.) ως το κυρίαρχο μέσο καθημερινής μετακίνησης αλλά και του τρόπου ζωής που αυτό συνεπάγεται, ευνόησαν την μόνιμη απασχόληση των κατοίκων σε ολόένα και μεγαλύτερη απόσταση από το χωριό, με αποτέλεσμα ολόένα και περισσότεροι κάτοικοι να εγκαταλείπουν την γεωργία και την κτηνοτροφία, ιδίως την τελευταία δεκαετία του 20^{ου} αιώνα. Το παραπάνω φαινόμενο συνοδεύτηκε από την έντονη φυγή των νέων στα μεγάλα αστικά κέντρα της Ελλάδας και κυρίως στη γειτονική Θεσσαλονίκη. Οι αυξανόμενες απαιτήσεις για ανώτερες και εξειδικευμένες σπουδές, η προσφορά εργασίας και η έντονη ανάγκη για κοινωνικότητα, είναι οι κυριότερες αιτίες που οδηγούν τους νέους στις πόλεις.

Παρά ταύτα, η οικονομική ύφεση που παρουσιάστηκε από το 2000 μέχρι σήμερα και η συνοδευόμενη έκρηξη της ανεργίας στους περισσότερους επαγγελματικούς κλάδους, δημιούργησαν και συνεχίζουν να δημιουργούν ανασφάλεια και έντονο προβληματισμό σε όλες τις ηλικίες και τις τάξεις. Μόλις τα τελευταία χρόνια έχει αρχίσει να αποτελεί κοινή διαπίστωση ότι η άμετρη διόγκωση των αστικών κέντρων και η υιοθέτηση του αστικού προτύπου, στον τρόπο ζωής οδηγούν σε αδιέξοδα.

Στο συμπέρασμα αυτό οδηγείται εύκολα κανείς, αρκεί να λάβει υπόψη του την κατακόρυφη άνοδο του κόστους ζωής στις πόλεις, σε συνδυασμό με την κατακρήμιση της ποιότητας ζωής. Τα παραπάνω έχουν ανακόψει σε μεγάλο βαθμό την φυγή των νέων και των οικογενειών τους από την επαρχία και τα χωριά και έχουν αναγκάσει πολλούς να επιστρέψουν στην πατρική τους γη.

Δυστυχώς για όλους μας, η διαφαινόμενη παγκόσμια ενεργειακή κρίση, εκτός από το ότι θα σημάνει το τέλος της αστικοποίησης, θα ανατρέψει την καθημερινότητα μας με τρόπους που κανείς σήμερα δεν φαίνεται ικανός να προβλέψει.

17. Η εκπαίδευση στο Κολχικό

Το Δημοτικό σχολείο του Κολχικού ιδρύεται επίσημα αμέσως μετά την απελευθέρωση το 1913 και λειτούργησε σε πολλά διαφορετικά κτίρια του χωριού μέχρι το 1930 όταν εγκαινιάστηκε το νέο κτίριο του σχολείου, ένα πέτρινο κτίσμα ιδιαίτερα μεγάλο και πολυτελές για τα δεδομένα της εποχής. Το κτίριο αυτό υπέστη σοβαρές ζημιές στον μεγάλο σεισμό του 1978 και κρίθηκε κατεδαφιστέο. Το δημοτικό μετακόμισε σε λυόμενα κτίρια που κατασκευάστηκαν για να εξυπηρετήσουν τις επείγουσες ανάγκες στέγασης του δημοτικού, του νηπιαγωγείου αλλά και του γυμνασίου του Κολχικού από το 1980-81 με την υιοθέτηση της διπλής βάρδιας (Πρωί-Απόγευμα). Την σχολική χρονιά 1993-94 εγκαινιάζεται το νέο κτίριο του δημοτικού σχολείου στο σημείο του παλιού πέτρινου δημοτικού και συνεχίζει να στεγάζει το σχολείο μέχρι σήμερα.

Το Κολχικό μετά το 1913 και μέχρι το 1980 δεν διέθετε γυμνάσιο και υπαγόταν στο γυμνάσιο του Λαγκαδά. Από την σχολική χρονιά 1980-81 το Κολχικό αποκτά τριθέσιο γυμνάσιο που συστεγάζεται στα λυόμενα κτίρια με την χρήση της διπλής βάρδιας. Την χρονιά 1993-94 το γυμνάσιο μετακομίζει σε δικό του νεόκτιστο κτίριο, όπου και στεγάζεται μέχρι σήμερα.

18. Η αρχιτεκτονική των σπιτιών του Κολχικού

Δυστυχώς δεν σώζεται σήμερα κανένα δείγμα παλιάς αρχιτεκτονικής του Κολχικού, τουλάχιστον όχι αυτόνομο. Τα κτίρια των σπιτιών αποτελούσαν και συνεχίζουν να αποτελούν μέτρο της οικονομικής και κοινωνικής στάθμης του ιδιοκτήτη. Από τις μαρτυρίες των μεγαλύτερων γνωρίζουμε ότι τα περισσότερα σπίτια του χωριού ήταν φτωχά, πλινθόκτιστα, με καλαμμένα οροφή και στέγη με κεραμίδια ή πέτρες. Είχαν συνήθως δύο ή τρία δωμάτια και εξωτερική τουαλέτα. Τα πλουσιότερα σπίτια ήταν λίγα και ήταν πέτρινα. Ανήκαν σε μεγαλοκτηματίες και κτηνοτρόφους.

Κορυφαίο παράδειγμα πέτρινης παλιάς κατασκευής αποτελούσε το κτίριο του δημοτικού σχολείου του 1930 το οποίο υπέστη σοβαρές ζημιές και κατεδαφίστηκε το 1979. Στην νεώτερη Ελλάδα και ιδιαίτερα μετά την μεταπολίτευση σημειώθηκε έντονη οικοδομική δραστηριότητα η οποία χαρακτηρίστηκε από την παντελή απουσία κεντρικού σχεδιασμού, κυρίαρχης αισθητικής και τοπικού χρώματος. Η έντονη οικιστική ανάπτυξη συνεχίζεται μέχρι τις μέρες μας.

19. Οι εκκλησίες του Κολχικού

Στο χωριό Κολχικό είναι χτισμένες σήμερα οι εξής εκκλησίες:

- Ο παλιός Ναός της Αγίας Παρασκευής
- Ο καινούριος Ναός της Αγίας Παρασκευής
- Το παρεκκλήσι του Αγίου Γεωργίου
- Το παρεκκλήσι της Αγίας Κυριακής και,
- Το εκκλησάκι των Αγίων Ραφαήλ, Νικολάου και Ειρήνη, το οποίο βρίσκεται στον προαύλιο χώρο της καινούριας εκκλησίας της Αγίας Παρασκευής

Παλιός Ναός της Αγίας Παρασκευής: Η παλιά εκκλησία της Αγίας Παρασκευής χτίστηκε κατά πάσα πιθανότητα στις αρχές του 19^{ου} αιώνα. Κατ' άλλους ο ναός χρονολογείται πολύ νωρίτερα, ίσως 400 ή και 500 χρόνια πριν, δηλαδή τον 16^ο-17^ο αιώνα, από ένα κάτοικο του χωριού ο οποίος όταν τελείωσε έγραψε το όνομα του μέσα στον ναό, παραλείποντας δυστυχώς να σημειώσει και την χρονολογία που την έχτισε. Δίπλα από τον ναό την ίδια περίοδο ανακαλύφθηκε το Αγίασμα, πηγή από την οποία ανάβλυζε Αγιασμός μέσα από το βουνό και οι κάτοικοι του χωριού αποφάσισαν να κάνουν ένα κτίσμα. Μέχρι και σήμερα είναι ο μοναδικός ναός της περιοχής που έχει πραγματικό Αγιασμό.

Η Αγία Παρασκευή είναι προστάτιδα του χωριού και από τα πολύ παλιά χρόνια ακόμη στις 26 Ιουλίου γιορταζόταν στο χωριό η Θεία Χάρη της. Σε κάθε γιορτή της γινότανε επαρχιακό πανηγύρι και η εκκλησία έσφαζε ένα «μψηκάδι» (αρσενικό μοσχάρι), το οποίο το αφήνανε να βόσκει στα χωράφια των κατοίκων, και το μαγείρευαν για να ταΐσουν τους πιστούς που ερχόταν να προσκυνήσουν την εικόνα.

Στον ναό, παρά το γεγονός ότι το 1982 χτίστηκε η καινούρια εκκλησία της Αγίας Παρασκευής, μέχρι και το 1997 (χρονολογία που χαλάστηκε ο εσωτερικός της χώρος για να χτιστεί καινούριος) είχε αποφασιστεί να τελούνται οι κηδείες, τα Ψυχοσάββατα (τρία τον χρόνο), η Θεία Λειτουργία το πρωί του Σαββάτου και η γιορτή της Μεταμόρφωσης του Σωτήρος. Επίσης η απογευματινή λειτουργία της Μ. Δευτέρας γινότανε στην παλιά εκκλησία.

Καινούριος Ναός της Αγίας Παρασκευής: Λόγω της αύξησης του πληθυσμού του χωριού αλλά και της παλαιότητας του Ναού αποφασίστηκε από την επιτροπή της εκκλησίας να χτιστεί ένας καινούριος και μεγαλύτερος ναός. Η εκκλησία θεμελιώθηκε το 1972 και εγκαινιάστηκε το 1982.

Στον προαύλιο χώρο του ναού, το 1986 χτίστηκε και το εκκλησάκι των Αγίων Ραφαήλ, Νικολάου και Ειρήνης με την δωρεά ενός κατοίκου από τον Λαγκαδά.

Παρεκκλήσι Αγίου Γεωργίου: Το παρεκκλήσι του Αγίου Γεωργίου χρονολογείται από τον 17^ο αιώνα. Το 1828, οι Τούρκοι ερεθισμένοι από τις ήττες τους στις γύρω περιοχές της Μακεδονίας ήρθαν και το γκρέμισαν. Οι κάτοικοι του χωριού όταν είδαν τι συνέβη, το ίδιο βράδυ πήγαν και πήραν από τα χαλάσματα τις εικόνες του Αγίου Γεωργίου, του Χριστού και της Παναγίας και τις κρύψανε στα σπίτια τους. Αυτές τις 25 οικογένειες ο Τούρκος διοικητής όταν έμαθε τι κάνανε τις έδωξε από το χωριό και τις 10 τις έστειλε στην Θεσσαλονίκη και τις 15 στον Λαγκαδά.

Το 1880, ξαναχτίστηκε το παρεκκλήσι και οι εικόνες επέστρεψαν στο ναό. Η σημερινή τελική μορφή της εκκλησίας ολοκληρώθηκε το 1985-86 με την προσθήκη επιπλέον χώρου. Σήμερα στο παρεκκλήσι γίνονται γάμοι και βαφτίσια και Θεία Λειτουργία την ημέρα της γιορτής του Αγίου Γεωργίου.

Παρεκκλήσι Αγίας Κυριακής: Το παρεκκλήσι της Αγίας Κυριακής χρονολογείται από το 1900. Κατά την τουρκοκρατία γύρω από τον προαύλιο χώρο του ναού υπήρχαν μεγάλα αγκάθια και κανένας δεν μπορούσε να πλησιάσει. Οι κάτοικοι μέχρι και σήμερα πιστεύουν ότι η χάρη της Αγίας Κυριακής προστάτευε τον ναό.

Στον ναό γινόντουσαν γάμοι και βαφτίσια και τελούνταν Θεία Λειτουργία την ημέρα της γιορτής της Αγίας Κυριακής. Ο ναός γκρεμίστηκε το 2003 και σήμερα χτίζεται καινούριος στην ίδια τοποθεσία.

20. Η ενδυμασία του Κολχικού

Η ενδυμασία των ντόπιων κατοίκων του χωριού δεν παρουσίαζε πολλές αλλαγές με την παραδοσιακή φορεσιά των ανδρών και των γυναικών του Λαγκαδά. Δυστυχώς δεν υπάρχει κάποιο στοιχείο που να αναφέρει τα ρούχα που φορούσαν τότε οι κάτοικοι της Μπαλάφτσας, ίσως μόνο από κάποιο φωτογραφικό υλικό, που και πάλι αγνοείται η ακριβής χρονολογία του. Δεν θα επαναλάβουμε την καταγραφή της αντρικής και της γυναικείας φορεσιάς διότι στις προηγούμενες σελίδες έχει προηγηθεί ήδη αναλυτική αναφορά τους.

Για τους πόντιους κατοίκους του χωριού, τους πρόσφυγες από την Μ. Ασία και τον Πόντο, σύμφωνα με τον Ν. Κοσμά, πληροφορούμαστε ότι δεν κράτησαν την παραδοσιακή τους φορεσιά³¹. Παρόλα αυτά, εμείς στην συγκεκριμένη εργασία θα παρουσιάσουμε την παραδοσιακή φορεσιά των Ελλήνων του Πόντου³² διότι μπορεί να μην φορέθηκε από τους κατοίκους του χωριού, την φόρεσαν όμως και συνεχίζουν να την φοράνε οι χορευτές στις πολιτιστικές εκδηλώσεις που πραγματοποιεί ο Ποντιακός Σύλλογος Κολχικού "Άγιος Ευγένιος Τραπεζούντας".

Η αντρική ποντιακή φορεσιά:

Τα παραδοσιακά ενδύματα που φορούσαν οι άνδρες στον Πόντο ήταν τα εξής: το *σαλβάρι* (είναι φαρδιά βράκα) ή *ποτούριν* (παντελόνι με φαρδιά σέλα), η *ζυπούνα*, το *ζωνάρι*, το *κοντεσν* (τύπος ζακέτας), το *μακρογούνι* και τα διάφορα καλύμματα της κεφαλής (*φες'*, *καλπάκ* κ. α.). Όλα τα παραπάνω εγκαταλείφθηκαν λόγω της ευρωπαϊκής μόδας. Ωστόσο για τις ανάγκες των νέων αγοριών υιοθετήθηκε μία νέα φορεσιά, «τα ζίπκας», η οποία αποτελούταν από τα παρακάτω ενδύματα:

- Τη ζίπκα. Η ζίπκα είναι στενή μάλλινη βράκα με πτυχές μαζεμένες πίσω και την συναντάμε σε μαύρο, καφέ και μπλε χρώμα.
- Το πουκάμισο.
- Το γιλέκο.
- Το κοντό πανωφόρι (μιντάν, κοντες)
- Το ζωνάρι τραπολόζ',
- Χαμηλά υποδήματα (τσάπουλας)

³¹ Νίκος Β. Κοσμάς, Δαογραφικά της Μπαλάφτσας, (Θεσσαλονίκη, 1965) σελ. 1

³² Μέριμνα Ποντίων Κυριών, Ζωντανές Μνήμες του Πόντου, (Θεσσαλονίκη, 1992) σελ. 116-117

- Τις περικνημίδες (πλεχτές ή δερμάτινες) και
- Την κουκούλα ή πασλύκ (το φορούσαν στο κεφάλι).

Εκτός από τα παραπάνω ο νεαρός «ζίπκαλής» στολιζόταν και αρματωνόταν με τα εξής: μία ασημένια αλυσίδα (το *κιοστέκ*), ασημένια φυλαχτά (το *χαιμαλί* και το *εγκόλπιο*), τα *φουσεκλίκια* σταυρωτά, το *σιλαχλίκ* (σελάχι) στο οποίο στερέωνε ένα μεγάλο μαχαίρι (το *καροκουλάκ*), το πιστόλι (*τάπαντζαν*), την καπνοσακούλα (το *κοβούσ' ή γαβλούχ*) και τη *ματαράν* (θήκη για πυρίτιδα). Τα ζίπκας ήταν μία εφαρμοστή φορεσιά στο σώμα των νέων αγοριών και τους εξυπηρετούσε στην σβελτάδα αλλά και στην ανάδειξη της λεβεντιάς τους. Στις επίσημες εμφανίσεις τους έδειχνε τον πλούτο του παλικαριού με την καλή ποιότητα του υφάσματος και τον αριθμό των κοσμημάτων και των όπλων³³.

Η γυναικεία φορεσιά:

Η γυναικεία φορεσιά ονομάζεται «τα ζουπούνας» ή «οι ζουπούνες» και έχει κύριο ένδυμα τη ζουπούνα. Τα ενδύματα τα οποία αποτελούν τα ζουπούνας είναι ίδια στο σχήμα και διαφοροποιούνται στην ποιότητα των υλικών ανάλογα με την περίσταση και την εποχή. Οι ζουπούνες για τις νέες κοπέλες αποτελούνται από τα παρακάτω ενδύματα και κοσμήματα:

- *Σαλβάριν* και *καμίζ*. Είναι η φαρδιά μακριά βράκα και το αμάνικο κοντό πουκάμισο.
- *Ζουπούνα*. Μακρύ μανικωτό επενδυτή που κουμπώνει μπροστά και φαίνεται από μέσα το πουκάμισο.
- *Ζωνάρι*. Το ζωνάρι είναι σε τρίγωνο σχήμα και μπορεί να είναι τριών ειδών: α) άσπρο μεταξωτό για νυφικό, β) πολύχρωμο μεταξωτό (το *τραπολόζ'*), γ) πολύχρωμο μάλλινο (το *λαχώρ'*).
- *Χρυσό κατιφέ*. Είναι βελούδινη μαύρη, μελιτζανί ή βυσσινί ζακέτα με τερζήδικη διακόσμηση από χρυσό σιρίτι.
- *Τσάπλα*. Η τσάπλα είναι το κόσμημα που φοράνε στο κεφάλι και στο μπροστινό μέρος έχει μία σειρά από φλουριά σε ομόκεντρους κύκλους.

³³ Μέρμηνα Ποντίων Κυριών, *Ζωντανές Μνήμες του Πόντου*, (Θεσσαλονίκη, 1992) σελ. 117

Οι γυναίκες που βρίσκονται σε μεγαλύτερη ηλικία φοράνε και την *φοτά ή πισταμπάλ* (ριγέ ποδιά). Στις ηλικιωμένες το κόσμημα της κεφαλής δεν περιλαμβάνει χρυσά στολίδια.

Από τα κοσμήματα τα πιο συνηθισμένα ήταν η μακριά αλυσίδα με το ρολόι και τα φλουριά.

21. Ήθη και έθιμα Κολχικού

Γέννηση³⁴

Η έγκυος γυναίκα γεννούσε πάνω από μία σκάφη γεμάτη νερό και δύο γυναίκες την κρατούσαν από τις μασχάλες μέχρι να πέσει το μωρό. Ύστερα το παίρνανε, του κόβανε τον αφαλό, το ρίχνανε αλάτι και το φασκιώνανε με σπάργανα υφαντά. Τον πλακούντα τον καίγανε στην φωτιά και τα μετέπειτα χρόνια τον θάβανε στην αυλή.

Στην λεχώνα δίνανε να πει τσάι και να φαι φιδέ και σούπα με ρύζι και της δένανε ένα άσπρο μαντήλι στο κεφάλι, σημάδι ότι γέννησε. Όταν θήλαζε το μωρό κρυβότανε για να μην ματιάσουν το γάλα της αλλά και την ίδια. Μέχρι να σαραντίσει δεν πήγαινε στην εκκλησία αλλά ούτε και σε σπίτια για να μην γεμίσουν ποντίκια. Κάτω από το μαξιλάρι του μωρού και της λεχώνας βάζανε το χτένι του αργαλειού, τα μιτάρια και το κεχρί για να μην τους πειράξουν οι νεράιδες. Όταν βγάζανε βόλτα το μωρό του κάνανε πρώτα μία βούλα από το τηγάνι στο μέτωπο και του κρεμούσαν ματόχαντρο στο καπέλο ή στα ρούχα για να μην το ματιάσουν. Σε περίπτωση που το ματιάζανε η διαδικασία του ξεματιάσματος ήταν η εξής: εάν ήταν βαφτισμένο το ξεμάτιαζαν με το σταυρό του: σε ένα ποτήρι νερό, αφού πρώτα το είχαν σταυρώσει τρεις φορές, έριχναν μέσα τον σταυρό ο οποίος έπρεπε να είναι από τους Αγίους Τόπους. Ύστερα έπλεναν το μωρό με το νερό και το έδιναν να πει και λίγο ενώ το υπόλοιπο το πετούσαν σε καθαρό μέρος.

³⁴ Ν. Β. Κοσμάς, Λαογραφικά της Μπαλάφτσας, (Θεσσαλονίκη 1965) σελ. 214

Γάμος³⁵

Ο παραδοσιακός γάμος στο Κολχικό περιελάμβανε τα παρακάτω γεγονότα:

- Το προξενιό
- Την εβδομάδα πριν από τον γάμο
- Το χράμπουλο
- Την Κυριακή του γάμου
- Μετά τον γάμο

Την προξενιά στην Μπαλάφτσα την έστελνε ο γαμπρός με ένα συγγενή του (θείο, θεία, ξάδερφο...) στο σπίτι της κοπέλας η οποία δεν έπρεπε να είναι μπροστά. Σε περίπτωση που δεχόταν να τον παντρευτεί έστελνε στον γαμπρό ένα «πισκίρι», μία υφαντή πετσέτα, σημάδι ότι θα γινόταν ο γάμος.

Το Σάββατο το βράδυ πήγαιναν οι γονείς του γαμπρού και αυτός που έκανε το προξενιό στο σπίτι της νύφης για να αλλάξουν τα δαχτυλίδια και να της δώσουν τα δώρα της: σκουλαρίκια, μία καρφίτσα, ένα ζευγάρι παπούτσια ή παντόφλες και ένα λουλούδι δεμένο με πολύχρωμες κλωστές σε ένα ξυλάκι. Τα δαχτυλίδια τα έπαιρνε ο γεροντότερος και ρίχνοντας τα από την μία χούφτα στην άλλη έλεγε την ευχή:

Να ζήσουν, να γεράσουν.

Την ίδια ευχή επαναλάμβαναν όλοι όσοι βρίσκονταν εκεί και έπειτα τους φορούσαν τα δαχτυλίδια. Το λουλούδι το είχε η νύφη μία εβδομάδα στο αυτό της, μετά το έβαζε στο σεντούκι της και την ημέρα που θα φτιάχνανε τα προζύμια του γάμου θα το έριχνε μέσα στο νερό. Έπειτα δωρίζανε στους συγγενείς *σκαφούνια* και *πισκίρια*.

Την επόμενη Κυριακή στο σπίτι της νύφης ετοιμάζουν τραπέζι για τον γαμπρό και ένα ή δύο συγγενικά του πρόσωπα με κρέας, ψάρια και πίτα. Σε όλη την διάρκεια του αρραβώνα η νύφη τις γιορτές και τις Κυριακές στέλνει στον γαμπρό ένα λουλούδι δεμένο με πολύχρωμες κορδέλες σε ένα ξύλο και αυτός το φοράει στο πέτο του σακακιού του.

³⁵ Ν. Β. Κοσμάς, Λαογραφικά της Μπαλάφτσας, (Θεσσαλονίκη 1965) σελ. 215

Στο εξάμηνο από τον αρραβώνα και ημέρα Κυριακή, πηγαίνουν στην νύφη 5-10 φλουριά (ανάλογα με την οικονομική κατάσταση του γαμπρού) περασμένα σε αλυσίδα την οποία φοράει η νύφη στο στήθος.

Τις Απόκριες ο γαμπρός στέλνει 3-4 κιλά χαλβά και το Μ. Σάββατο την λαμπάδα για την Ανάσταση.

Την Κυριακή πριν από τον γάμο ο γαμπρός στέλνει στον κουμπάρο ένα μπουκάλι ούζο και ένα πιάτο με σταφίδες και στραγάλια δεμένο με μαντήλι και τον ενημερώνει ότι σε μία εβδομάδα θα γίνει ο γάμος. Την ίδια μέρα οι γονείς του γαμπρού με ένα μπουκάλι ούζο πηγαίνουν στην νύφη για να κανονίσουν τα δώρα που θα πάρουν η μία οικογένεια στην άλλη. Η συμφωνία αυτή λέγεται *παπουνσλούκ*. Ύστερα ανακατεύουν τα δύο ούζα και κερνιούνται.

Τα δώρα που δίνει ο γαμπρός στην οικογένεια της νύφης είναι τα εξής: παπούτσια στην μητέρα της νύφης και τις κουνιάδες και αργυρή ζώνη, βέλο, παπούτσια και κίτρινα τέλια για τις πλεξούδες στην νύφη.

Τα δώρα που δίνει η νύφη στους συγγενείς του γαμπρού είναι: *τσιμπέρια* για τις θείες και *σκαφούνια* και *πισκίρια* για τους θείους.

Την Δευτέρα στο σπίτι του γαμπρού πιάνουν το προζύμι για τα ψωμιά που θα ζυμώσουν την Πέμπτη. Αυτό το αναλαμβάνει η αδερφή του γαμπρού ή άλλο συγγενικό πρόσωπο και φορώντας μία τραγιάσκα τραγουδάει το παρακάτω τραγούδι:

Μαργαριτάρινος γαμπρός

και μάλαμα η νύφη

σ' ευντή μ' αμάν.

Αυτόν το γιο που έχετε

να τον αρραβωνιάστε.

Να πάρτει νυφ' από μακρά

και νυφ' από τα ζένα

σ' ευντή μ' αμάν.

-Δεν θέλω νυφ' από μακρά

δεν θέλω κι απ' τα ζένα

μα θέλω τη γειτόνισσα μ'

τη παραμαυρομάτα

σ' ευντή μ' αμάν.

Το πρωί της Τετάρτης η νύφη θα απλώσει την προίκα της και θα καλέσει τους γνωστούς και τους συγγενείς (κοπέλες και γυναίκες) για να την δουν και θα την αφήσει μέχρι και την Πέμπτη.

Το πρωί της Πέμπτης θα πιάσουν το προζύμι για τα ψωμιά – μία νεαρή κοπέλα με κλαδί τριανταφυλλιάς στο αυτί - και ενώ θα ζυμώνουν θα κυνηγούνται μεταξύ τους για να πασαλείψει η μία την άλλη και θα λένε το παρακάτω τραγούδι:

Σήμερα μαύρος ουρανός,
σήμερα μαύρη μέρα,
σήμερα που χωρίζεται, αμάν,
μάνα και θυγατέρα.
Κλάψτι ματάκια μ' κλάψει
δάκρυα φορτωθείτε,
γιατί θα δείτε ξενητικά, αμάν,
ώσπου να βαρεθείτε.
Αφήνω γεια στη γειτονιά,
και γεια στους ιδικούς μου,
αφήνω και στη μάνα μου, αμάν,
τρία γυαλιά φαρμάκι,
τόνα να πίνει το πρωί
τ' άλλο το μεσημέρι,
το τρίτο το φαρμακερό, αμάν,
να πιν' και μένα να θυμάται

Την ίδια μέρα στο σπίτι του γαμπρού ζυμώνουν τα ψωμιά και φτιάχνουν το «κουλάκ» (ψωμί κεντημένο). Το κουλάκ θα το πάει μία γυναίκα από το σόι του γαμπρού στο σπίτι της νύφης. Εκεί θα της κάνουν το τραπέζι, θα κόψουν το κουλάκ και θα το φάνε. Σύμφωνα με την παράδοση είναι το κάλεσμα του γαμπρού στην νύφη.

Την Παρασκευή το πρωί θα μαζέψουν την προίκα και το βράδυ οι δύο οικογένειες θα καλέσουν τον κόσμο στο γάμο (με ούζο και μήλο). Μέχρι και το βράδυ του Σαββάτου οι καλεσμένοι θα στείλουν τα δώρα του γαμπρού και της νύφης που ήταν συνήθως οικιακά σκεύη.

Το «Χράμπουλο»

Το απόγευμα του Σαββάτου θα συγκεντρωθούν οι συγγενείς και θα φτιάξουν το «Χράμπουλο»³⁶. Το «Χράμπουλο», το οποίο αργότερα το λέγανε φλάμπουρο, ήταν η Ελληνική σημαία. Την δένανε σε έναν κοντάρι και κάτω από τον σταυρό φτιάχνανε ένα δεύτερο στις άκρες του οποίου μπήγανε 4 μήλα ή πορτοκάλια και τον στολίζανε με λουλούδια και κόκκινες κορδέλες. Όσο στολίζανε το «Χράμπουλο» παίζανε τα όργανα και οι καλεσμένοι χορεύανε.

Επί Τουρκοκρατίας το «Χράμπουλο» ήταν ένα κόκκινο μαντήλι «σερβέτα» δεμένο σε ένα κοντάρι. Όταν τελειώνανε το στόλισμα το παίρνανε οι συγγενείς και το χορεύανε γύρω από το σπίτι και μία γυναίκα με ένα πιάτο σταφίδες και στραγάλια κερνούσε τον κόσμο. Αφού τελειώνανε τον χορό το στήνανε όρθιο στην αυλή. Έπειτα ο γαμπρός με τον αδερφό του και λίγους φίλους θα πάει στην νύφη το σεντούκι που θα βάλει μέσα την προίκα της και εκείνη θα τους δώσει από ένα μαντήλι ή *πισκίρι*.

Στο σπίτι της νύφης αφού μαζευτούν οι καλεσμένοι, οι φίλες της θα την χτενίσουν. Αφού τελειώσουν θα ρίξουν την προίκα στο σεντούκι και όσοι από τους καλεσμένους θέλουν, παίρνουν ένα ρούχο της νύφης και μαζί με φιλοδώρημα το ρίχνουν στο σεντούκι λέγοντας την ευχή,

«Να ζήσουν να γηράσουν»

Στο σπίτι του γαμπρού έχει πάει ήδη ο παπάς για να διαβάσει ευχή στα ρούχα που θα φορέσει την ημέρα του γάμου. Αυτοί που πήγαν το σεντούκι, θα περάσουν από το σπίτι του κουμπάρου για να τον καλέσουν στον γάμο. Τώρα, στο σπίτι του γαμπρού, αφού έχουν μαζευτεί οι καλεσμένοι θα ξυρίσουν τον γαμπρό. Το ξύρισμά του γαμπρού γινόταν με τον ακόλουθο τρόπο: ο γαμπρός καθόταν στην μέση του χορού με τον *μπουχτσά* στο λαιμό. Ο *μπουχτσάς* ήταν ένα κομμάτι άσπρο βαμβακερό ύφασμα το οποίο το ύφαιναν στον αργαλειό και είχε μία τρύπα στην μέση για να περνιέται από τον λαιμό. Ενώ τον ξυρίζουν, τέσσερα αγόρια κρατάνε τις γωνίες του *μπουχτσά* και ένα κεριά για να φέγγουν. Αφού τελειώσουν, πρώτα οι γονείς και έπειτα οι καλεσμένοι, ρίχνουν μέσα στον *μπουχτσά* φιλοδώρημα λέγοντας την ευχή,

«Να ζήσουν να γηράσουν

και με άσπρα γένεια να γίνουν»

³⁶ Ν. Β. Κοσμάς, *Λαογραφικά της Μπαλάφτσας*, (Θεσσαλονίκη 1965) σελ. 217

Τα χρήματα θα τα πάρουν τα αγόρια που κρατούσαν τον μπουχτσά και θα πάνε να τον πλένουν στην βρύση ή στο ποτάμι. Έπειτα θα ντύσουν τον γαμπρό και με το Χράμπουλο μπροστά και όσους καλεσμένους θέλουν θα πάνε να πάρουν τον κουμπάρο για να τον φιλέψουν. Μαζί τους θα έχουν ένα μπουκάλι ούζο με λουλούδια στο πόμα και ένα πιάτο με σταφίδες, στραγάλια και ένα μήλο. Εκεί αφού κεραστούν θα πάρουν τον κουμπάρο και θα γυρίσουν στο σπίτι του γαμπρού.

Τώρα στο σπίτι του γαμπρού, θα καθίσουν σε ιδιαίτερο δωμάτιο θα κεράσουν τον κουμπάρο και έπειτα θα στρώσουν τραπέζι. Η ορχήστρα θα παίζει μερικά τραγούδια και θα αρχίσει ο χορός, πρώτα με τον κουμπάρο και το γαμπρό. Αφού χορέψουν, ο γαμπρός με την άδεια του κουμπάρου θα πάει να κοιμηθεί. Το γλέντι συνεχιζόταν μέχρι τα ξημερώματα, οπότε και πηγαίνανε τον κουμπάρο στο σπίτι με την συνοδεία οργάνων.

Το πρωί της Κυριακής, οι καλεσμένοι πηγαίνανε στο σπίτι του γαμπρού και της νύφης για να γλεντήσουν. Οι συγγενείς του γαμπρού με το χλάμπουρο μπροστά και τα όργανα πηγαίνανε στην νύφη το βέλο, τα παπούτσια, τις κάλτσες, τη χτένα, τα γάντια, την ασημένια ζώνη και τη σκουρτέλλα. Σύμφωνα με το έθιμα την δεξιά κάλτσα και το παπούτσι θα τα φορέσει στην νύφη ο αδερφός ή η αδερφή του γαμπρού και αφού κεραστούν θα επιστρέψουν πίσω. Τώρα θα ντύσουν την νύφη και αυτή θα δώσει στις φίλες της από τα τέλια της για να έχουν καλή τύχη. Στο ντύσιμο και το στόλισμα της νύφης λέγανε το παρακάτω τραγούδι:

*Σήμερα γάμος γίνεται σε ωραίο περιβόλι
σήμερα πια χωρίζεται η μάνα από την κόρη.
Νύφη στο σπίτι που θα πας καλά να τους κοιτάξεις
την πεθερά, τον πεθερό καλά να τους τιμάσαι.
Νύφη μου το φουστάνι σου αγγέλοι σου το ράψαν
και κάτω στον ποδόγυρο το όνομα σου γράψαν.
Μικρή-μικρή μεγάλωσε σε γλάστρα λουλουδάτη
και τώρα τη χαρίζομε σε ένα παλικαράκι.
Σήκωσε γαμπρέ το χέρι σου και κάνε το σταυρό σου
και παρακάλα το Θεό να ζει το στέφανο σου.
Γαμπρέ, μια χάρη σου ζητώ και πρέπει να την κάνεις,
το άνθος που σου δώσαμε να μη μας το μαράνεις.
Πως πρέπει τ' άσπρο τ' άλογο σε πράσινο λιβάδι*

*έτσι πρέπει κι η νύφη μας κοντά στο παλικάρι.
Νύφη μου μην πικραίνεσαι και μη λυγάει η καρδιά σου.
Καλύτερα απ' τη μάνα σου θα σ' έχει η πεθερά σου.*

Το παραπάνω τραγούδι περιλαμβάνει συμβουλές για να συμπεριφέρεται σωστά τη νύφη στα πεθερικά της, αλλά και ο γαμπρός στην νέα του γυναίκα. Στην συνέχεια θα πάνε να πάρουν τον κουμπάρο από το σπίτι του και θα πάνε στο σπίτι του γαμπρού για να κεραστούνε. Πάλι θα είναι μπροστά το χράμπουλο και τα όργανα. Αφού τελειώσουν θα πάνε τώρα όλοι μαζί στην νύφη. Τώρα μπροστά είναι οι δύο χραμπουλτζήδες και ακολουθούν τα όργανα και ο χορός των νέων. Από πίσω είναι ο γαμπρός με τον κουμπάρο και το ψίκι.

Στην αυλή της νύφης είναι στρωμένο το τραπέζι για τον κουμπάρο και στην μέση έχουν μία κουλούρα και ένα πιάτο με σταφίδες και στραγάλια και ένα μήλο. Ο κουμπάρος σπάει την κουλούρα σε τέσσερα κομμάτια και τα βάζει στο τραπέζι για να φάνε. Ο γαμπρός θα αφήσει και λίγο για την νύφη. Τώρα γίνεται το παρακάτω αγώνισμα: ένας συγγενής της νύφης κρατάει ένα μαντήλι και σε μία απόσταση 150 μέτρων περίπου τρέχουν οι δύο από τα δύο ψίκια για να το πιάσουν. Όποιος το πιάσει πρώτος θα πάρει φιλοδώρημα από τον κουμπάρο και θα ανοίξει τον χορό. Στο μεταξύ φορτώνεται και η προίκα της νύφης στα κάρα. Όταν φύγει η προίκα η νύφη θα βγει στην αυλή και θα δώσει τα δώρα στην οικογένεια της. Τα δώρα ήταν: πουκάμισα, τσιμπέρια και πισκίρια. Στο δώρισμα τα όργανα παίζουν το παρακάτω τραγούδι:

*Σήμερα μαύρος ουρανός,
σήμερα μαύρη μέρα,
σήμερα που χωρίζεται, αμάν,
μάνα και θυγατέρα.
Κλάψτι ματάκια μ' κλάψει
δάκρυα φορτωθείτε,
γιατί θα δείτε ξενητικά, αμάν,
ώσπου να βαρεθείτε.
Αφήνω γεια στη γειτονιά,
και γεια στους ιδικούς μου,
αφήνω και στη μάνα μου, αμάν,
τρία γυαλιά φαρμάκι,*

τόνα να πίνει το πρωί
τ' άλλο το μεσημέρι,
το τρίτο το φαρμακερό, αμάν,
να πιν' και μένα να θυμάται.

Μετά ξεκινούν για την εκκλησία. Μπροστά πηγαίνει το «χράμπουλο» και ακολουθεί ο χορός των νέων με τα όργανα. Έπειτα είναι ο κουμπάρος με το γαμπρό και οι οικογένειες τους και στο τέλος ακολουθεί η νύφη με την οικογένεια της. Πίσω από την νύφη είναι οι καλεσμένοι.

Πριν φύγει η νύφη από το πατρικό σπίτι, σπάει ένα κουλούρι σε κομμάτια, τα οποία ρίχνει με το ένα χέρι μπρος και με το άλλο πίσω. Μπροστά στην πόρτα της εκκλησίας θα σπάσει και δεύτερο κουλούρι και τα κομμάτια θα τα πετάξει με τον ίδιο τρόπο.

Μετά τη στέψη οι καλεσμένοι αποχωρούν. Τη νύφη τη συνοδεύουν στο σπίτι οι στενοί συγγενείς και στην πόρτα του γαμπρού θα σπάει και το τρίτο κουλούρι και θα πετάξει τα κομμάτια με τον ίδιο τρόπο. Τα τρία αυτά κουλούρια τα φτιάχνει η μάνα της.

Όταν μπαίνει η νύφη στο σπίτι, ο γαμπρός που είναι κρυμμένος πίσω από της πόρτα, την χτυπά ελαφρά τρεις φορές στην πλάτη για να τον φοβάται. Μέσα στο σπίτι θα καθίσουν ο κουμπάρος με τους στενούς συγγενείς. Τώρα γίνεται το κέρασμα του γαμπρού με ρακί, σταφίδες, μπιλμπίδια (στραγάλια) και κουφέτα. Μετά το κέρασμα η νύφη θα δώσει στον κουμπάρο τα δώρα του, τα οποία είναι: πουκάμισο, κάλτσες και μαντήλι. Στην κουμπάρα θα δωρίσει τσιμπέρι και κάλτσες και στην υπόλοιπη οικογένεια μαντήλια, πσικίρια και κάλτσες. Έπειτα θα τους κεράσουν και ο κουμπάρος θα χορέψει με τη νύφη και το γαμπρό. Μετά το χορό θα αποχωρεί στο σπίτι του με την συνοδεία των οργάνων και η νύφη θα δωρίσει στην οικογένεια του γαμπρού τα δώρα που έχουν συμφωνηθεί.

Τώρα αποχωρούν οι γονείς της νύφης, οι οποίοι έρχονται ύστερα από ειδικό κάλεσμα, με τους στενούς συγγενείς τους και την συνοδεία οργάνων. Μετά από αυτούς, αφού αποχωρήσουν και οι στενοί συγγενείς του γαμπρού και οι νιόπαντροι πηγαίνουν στην κάμαρα τους.

Το πρωί της Δευτέρας η πεθερά με δύο άλλες γριές του οικογενειακού περιβάλλοντος θα εξετάσουν την αγνότητα της νύφης.

Εάν η νύφη ήταν παρθένα ρίχονταν 1-2 τουφεκιές ή χτυπούσε το νταούλι αδιάκοπα. Μία γυναίκα με ένα μπουκάλι γλυκό ρακί (ούζο στο οποίο έριχναν ζάχαρη) θα πήγαινε να κεράσει τους γονείς της νύφης.

Άλλη γυναίκα πήγαινε και κερνούσε τον κουμπάρο με το ίδιο ρακί. Στο διάστημα αυτό η νύφη άπλωνε πάλι την προίκα η οποία έμενε εκτεθειμένη 2-3 μέρες. Ο γαμπρός με το ίδιο ρακί καλούσε τους στενούς συγγενείς του και άρχιζε το γλέντι.

Μία ομάδα με τα όργανα πήγαινε στον κουμπάρο να τον κεράσει. Κι αφού έπαιρνε 2-3 κότες επέστρεφε πάλι στου γαμπρού. Μετά πήγαιναν και καλούσαν τους γονείς της νύφης οι οποίοι και αυτοί είχαν καλεσμένους σε τραπέζι τους στενούς συγγενείς τους.

Η μητέρα της νύφης και η κουμπάρα με κουλούρα και γλυκά και με συγγενικές γυναίκες πήγαιναν να κεράσουν τη νύφη. Μετά τη διαπίστωση της παρθενικότητας της και μετά το τραπέζι που τους παρέθετε ο γαμπρός επέστρεφαν. Σε περίπτωση που η νύφη δεν ήταν παρθένα, αλλά ο γαμπρό την δεχόταν για δική του, δεν γινόταν το έθιμο της Δευτέρας. Εάν όμως δεν την δεχόταν, κατέληγαν στο Δεσπότη για τη διάλυση του γάμου.

Ποντιακός Γάμος

Την Κυριακή του γάμου στα σπίτια του γαμπρού και της νύφης μαζεύονται οι συγγενείς και γλεντάνε. Την νύφη την ντύνουν και την στολίζουν οι συγγενείς της (θείες και ξαδέρφες) και όταν είναι έτοιμη την βάζουν σε μία γωνία στο δωμάτιο και ενώ παίζει η λίρα την δωρίζουν οι συγγενείς και αυτή τους κερνάει.

Έπειτα έρχονται ο γαμπρός και ο κουμπάρος με τα όργανα για να πάρουν την νύφη. Οι γονείς είναι υποχρεωμένοι να τους κάνουν το τραπέζι με ψητή κότα. Αφού κεραστούνε και φάνε θα μπούνε στο σπίτι να πάρουν τη νύφη. Ο λυράρης και οι συγγενείς θα τους κάνουν παζάρια μέχρι να τους την δώσουν. Αφού πληρώσουν μπαίνουν μέσα και την παίρνουν για να πάνε στην εκκλησία. Τώρα μπροστά είναι ο γαμπρός και ο κουμπάρος με την ορχήστρα και τους συγγενείς και από πίσω ακολουθεί η νύφη με τα όργανα και τους καλεσμένους.

Μετά την στέψη πηγαίνουν στο σπίτι του γαμπρού για να ανταλλάξουν τα δώρα και να γλεντήσουν. Τα ξημερώματα στήνουν το χορό εφτά ζευγάρια και ένας μονός και το γλέντι τελειώνει με τον χορό Κοτσαγκέλ.

Θάνατος³⁷

Ο θάνατος στο Κολχικό προμηνύεται από τα εξής φαινόμενα:

- κακά όνειρα
- σημάδια στο στήθος των πουλερικών
- Αν βγαίνει από ένα σπίτι μαύρος καπνός, σημαίνει ότι κάποιος από την οικογένεια θα πεθάνει
- Αν γκρεμιστεί το σπίτι ή μέρος του σπιτιού
- Εάν λαλήσει κότα σαν κόκορας (την κότα την χαρίζανε στην εκκλησία).
- Εάν λαλήσει κουκουβάγια πάνω από σπίτι.

Όταν ο άρρωστος ήταν στα τελευταία του, δεν μιλούσαν γιατί η ψυχή του γυρνούσε πίσω και θα βασανιζόταν περισσότερο. Παλιότερα πιστεύανε ότι όταν δεν έβγαινε εύκολα η ψυχή του ετοιμοθάνατου, είχε κάψει το μπουγιουντρούκι (το ζυγό του αλετριού) που δεν επιτρεπόταν γιατί μας δίνει το ψωμί. Βάζανε τότε κάτω από το μαξιλάρι του ένα κομμάτι από το ζυγό για να ξεψυχήσει πιο εύκολα.

Όταν ξεψυχήσει ο άρρωστος τον αλλάζουν και τον τοποθετούν στην μέση της κάμαρας πάνω σε καινούργιο σεντόνι και κιλίμι και του δένουν σταυρωτά τα χέρια και τα πόδια. Τον βάζουν προς την Ανατολή και τον στολίζουν με άνθη. Τα λουλούδια μαζί με λίγο χώμα, θα τα πάρουν και θα γεμίσουν το μαξιλάρι που θα του βάλουν μέσα στον τάφο.

Στο μέρος που έχει ξεψυχήσει καρφώνουν ένα καρφί και τρεις βραδιές ανάβουν συνέχεια κερί και θυμιάζουν. Σε περίπτωση που ο νεκρός μείνει βράδυ στο σπίτι, τότε γύρω του στο στρώμα βάζουν κεχρί και δεν αφήνουν μέσα στο δωμάτιο να μπει γάτα για να μην τον πηδήσει και βρικολακιάσει.

Στο στόμα του νεκρού βάζουν μία δραχμή και στο μέτωπο του φτιάχνουν έναν κέρινο σταυρό. Επίσης αναποδογυρίζουν τις φωτογραφίες και σκεπάζουν τον καθρέπτη. Όταν ετοιμασθεί ο νεκρός χτυπάει η καμπάνα και ξεκινάνε για την εκκλησία. Παλιότερα δεν είχαν φέρετρο και βάζανε δύο σανίδες και τον σκεπάζανε με χώμα. Τον νεκρό τον βάζανε στην γη με το σεντόνι και του έλυναν τα χέρια για να πάει ελεύθερος. Στην εκκλησία μοιράζανε κόλλυβα, συχώριο, ελιές και κρασί. Μετά την ταφή γυρνούσανε στο σπίτι και ετοιμάζανε το τραπέζι: φασόλια, πατάτες, ρύζι και ελιές.

³⁷ Ν. Β. Κοσμάς, Λαογραφικά της Μπαλάντσας, (Θεσσαλονίκη 1965) σελ. 222

Στην εκκλησία μοιράζουν κόλλυβα, συχώριο, ελιές και κρασί. Μετά η πομπή επιστρέφει στο σπίτι όπου παρατίθεται τραπέζι. Τα φαγητά είναι φασόλια, πατάτες, ρύζι και ελιές. Στις εννιά μέρες βράζανε κόλλυβα και κάνανε μνημόσυνο στις 40 μέρες, στους 6 μήνες, στο χρόνο και στα 3 χρόνια. Σε κάθε μνημόσυνο είχανε κόλλυβα, ψωμί, ελιές, τυρί, σαραγλί, γλύκισμα, κρασί και ρακί. Μετά από το μνημόσυνο γινότανε τραπέζι με νηστίσιμα φαγητά. Μόνο στο τρίχρονο μνημόσυνο, που γίνεται η εκταφή όποιος ήθελε μαγείρευε και κρέας.

Οι συγγενείς βάφανε τα ρούχα τους μαύρα και οι γυναίκες μάζευαν τα μαλλιά τους πλεξούδες. Η χήρα σε όλη της την ζωή δεν κατέβαζε τις πλεξούδες από το κεφάλι

22. Έθιμα γιορτών

Παρακάτω αναφέρονται τα έθιμα που συνήθιζαν να κάνουν οι κάτοικοι του χωριού Κολχικού στις συγκεκριμένες γιορτές. Πρώτα παρουσιάζονται τα έθιμα των ντόπιων κατοίκων³⁸ του χωριού και έπειτα οι συνήθειες των ποντίων.

Αγίου Στυλιανού: Στην γιορτή του Αγίου Στυλιανού (26 Νοεμβρίου) οι γυναίκες πηγαίνουν στην εκκλησία υψώματα για να προσέχει ο Άγιος τα παιδιά τους.

Παραμονή Χριστουγέννων: Την παραμονή των Χριστουγέννων βάζουνε στη φωτιά ένα μεγάλο κούτσορο από πουρνάρι και μία πέτρα στο τζάκι. Η πέτρα είναι η «κλώσα» και έμενε στο τζάκι όλο το δωδεκάημερο. Από το κούτσορο λίγο καινε την παραμονή των Χριστουγέννων, λίγο την παραμονή των Θεοφανίων και το υπόλοιπο το θάβουνε στο αμπέλι την ίδια μέρα. Τη στάχτη τη μαζεύουν και τη ρίχνουνε πρωί-πρωί ανήμερα των Θεοφανίων γύρω από το σπίτι για να φύγουν οι καλικάντζαροι.

Παραμονή Θεοφανίων: Ο παπάς γυρνούσε στο χωριό για να φωτίσει τα σπίτια και όταν έφευγε πετούσαν πίσω του την πέτρα (σήμερα τον αγιασμό τον παίρνουν από την εκκλησία). Τα παιδιά του χωριού τραγουδούν τα Φώτα μαυρισμένα με φούμο από τους φούρνους και με τα λεφτά αγοράζουν γλυκά και γλεντάνε παρέες-παρέες την ημέρα των Φώτων.

Των Αγίων Θεοδώρων. Οι νοικοκυρές ψήνανε ψωμιά σε ταψιά και τα μοίραζαν στη γειτονιά και στους συγγενείς για την υγεία των αλόγων. Μετά την εκκλησία γίνονταν ιπποδρομίες για να δείξουν ποιος έχει το δυνατότερο άλογο.

Κυριακή της Τυροφάγου. Ένα μήνα πριν από την Κυριακή της Τυροφάγου τα παιδιά μάζευαν από τις αυλές των σπιτιών πουρνάρια και έκάναν σωρούς γύρω από το χωριό. Κατά το ηλιοβασίλεμα της Κυριακής έβαζαν φωτιά τους σωρούς και τους πηδούσανε. Τις φωτιές αυτές τις λένε «χαμίνες».

³⁸ Ν. Β. Κοσμάς, Λαογραφικά της Μπαλάφτσας, (Θεσσαλονίκη 1965) σελ. 224

1^η Μαρτίου. Την 1^η Μαρτίου τα παιδιά γυρνάνε στα σπίτια με ένα ξύλινο ομοίωμα χελιδονιού και με ένα καλάθι γεμάτο πρασινάδα και τραγουδάνε το παρακάτω τραγούδι:

*Μάρτη, Μάρτη μου καλέ
και Φλεβάρη χιονερέ,
ο Απρίλης ο γλυκός
έφτασε δεν είναι μακρύς.
Χελιδόνα έρχεται
απ' την Μαύρη θάλασσα,
θάλασσα επέρασε
τη φωλιά της έχτισε,
να μας δώστε δυο αυγά,
να το πούμε πιο καλά.*

Όταν τελειώσουν οι νοικοκυρές τους δίνουν ένα αυγό. Επίσης φοράνε στα χέρια ή στο λαιμό μία κλωστή, το «Μάρτη», για να μην μαυρίσουν από τον ήλιο.

Των Σαράντα Μαρτύρων (9 Μαρτίου). Οι νοικοκυρές φτιάχνανε ψωμιά σε ταψιά και τα μοιράζανε στη γειτονιά και στους συγγενείς.

Της Σταυροπροσκυνήσεως. Οι νοικοκυρές φτιάχνανε ψωμιά σε ταψιά και το μοιράζανε στη γειτονιά και στους συγγενείς για να γίνουν τα γεννήματα καλά.

Του Λαζάρου. Βράζανε καλαμπόκια και φτιάχνανε σπανακόπιτες.

Των Βαΐων. Την ημέρα των Βαΐων τα κορίτσια κάτω των δεκατεσσάρων χρόνων μαζεύονταν παρέες- παρέες και με μαντήλια στα χέρια γυρνούσαν από σπίτι σε σπίτι τραγουδώντας και χορεύοντας τα παρακάτω τραγούδια:

1.

*Έναν τον έχει η μάνα του,
έναν και χαϊδεμένο.
Τον έστειλε στο δάσκαλο,
για να μάθει γράμματα.*

Και γράμματα δεν μάθαινε
κι ο δάσκαλος τον έδερνε
με τη χρυσή τη βέργα.
-Πούναι παιδί μ' τα γράμματα;
-Τ γράμματα, μάνα μ', στο σχολειό
Κι ο νους μου ξελογιάζει.

2.

Έχει η μάνα, έχει η μάνα
ένα κορίτσ' , καλό κορίτς' ,
και το στέλνει νερό να φέρει.
-Για καρτερεί, για καρτερεί, νερό δεν έχει.
Ένα πουλί, ένα πουλί, καλό πουλί,
Με τα φτερά την έλουζε.

3.

Κόρη έσπειρε στρέμμα βασιλικό.
Πως το έσπειρε δεν το ζαναείδε.
Κι όταν το είδε δάσος πρασίνισε.

4.

Μπρε λεβέντη μ' , μπρε λεβέντη μ' ,
τι καλή γυναίκα έχεις;
-Που την είδες και την ξέρεις;
-Μέσ' τον γκιούλ μπαζέ την είδα,
που ποτούσε τα λουλούδια,
τα λουλούδια, τα τριαντάφυλλα
κι' είχε πόρτα γιαλειμένη

Την παραμονή του Αγίου Γεωργίου. Την παραμονή του Αγίου Γεωργίου τα κορίτσια μάζευαν γαλατσίδες και τις κρεμούσαν στις πόρτες των σπιτιών και των στάβλων για να είναι γαλακτερές οι αγελάδες.

Του Αγίου Γεωργίου. Ανήμερα του Αγίου Γεωργίου οι γυναίκες έβαζαν στο κεφάλι μία τσουκνίδα για να μην τις πλησιάσουν τα κουνούπια. Το απόγευμα της ίδιας μέρας τα κορίτσια έφτιαχναν κούνιες στα δέντρα και κουνιόνταν τραγουδώντας τα παρακάτω τραγούδια:

1.

Κουνιέται κι ασπρίζει.

Ποια κουνιέται στην κούνια;

Κουνιέται η Μάρω.

Άγριος στέκεται ο Πέτρος.

Πήγαινε Πέτρο, πήγαινε Πέτρο,

νερό να μου φέρεις,

Εσύ να σκάσεις, εσύ να πλαντάξεις,

εγώ πάλι δεν πάω.

2.

Έπεσε η κόρη, έπεσε η κόρη,

κοντά στο πηγάδ,

Πως τη λέγανε, πως τη λέγανε;

Μάρω η κοπέλα

Πήγαινε Στοϊάννι³⁹, πήγαινε Στοϊάννη,

νερό να φέρεις.

Εσύ να σκάσεις, εσύ να πλαντάξεις,

εγώ πάλι δεν πάω.

3.

Κόρη κουνιέται στην κούνια.

Μη μου τη ρίζετε, μη μου την τραντάζετε,

γιατί η κόρη είναι φοβιτσιάρα,

γιατί το σχοινί είναι κομποδεμένο,

γιατί το κλαδί είναι σκωληκοφαγωμένο,

γιατί η γη είναι πετρωτή.

³⁹ Στοϊάννη= κύριο όνομα

Την παραμονή της Πρωτομαγιάς. Στις αυλές των σπιτιών χτυπούσαν τενεκέδες για να φύγουν από τα σπίτια τα ποντίκια.

Τα γενέθλια του Ιωάννου (24 Ιουνίου). Την ημέρα των γενεθλίων του Ιωάννου έψαχναν να βρουν ρίζα αγριάδας με σαράντα κόμπους για να τη ζώσουν στη μέση να μην τους πονάει. Μετά το ζώσιμο τα κορίτσια έβραζαν τη ρίζα και με το νερό έπλεναν το κεφάλι για να μεγαλώσουν οι πλεξούδες.

Γιορτές Ποντίων

Αγίου Στυλιανού: Τη γιορτή του Αγίου Στυλιανού (26 Νοεμβρίου) την κρατούσαν για τα παιδιά και γι' αυτό πήγαιναν στην εκκλησία υψώματα.

Παραμονή Χριστουγέννων: Οι νοικοκυρές ετοιμάζουν τα φαγητά για το γιορτινό τραπέζι. Απαραίτητο φαγητό είναι τα σαρμαδάκια με μαύρο λάχανο, ρύζι και κιμά.

Πρωτοχρονιά: Μετά την αλλαγή του χρόνου στρώνουν το τραπέζι με τα φαγητά που έχουν ετοιμάσει και ρίχνουν χρήματα στο τραπέζι για να πάει καλά η χρονιά (το λεγόμενο καλαντάρισμα). Το βράδυ πριν κοιμηθούν ρίχνουνε στα δωμάτια και στις γωνιές του σπιτιού ξηρούς καρπούς για το καλό. Το πρωί ο πρώτος που θα σηκωθεί και θα μαζέψει το τραπέζι θα πάρει και τα λεφτά που άφησε ο νοικοκύρης το προηγούμενο βράδυ.

Θεοφάνια: Σε ένα ταψί βάζουνε άμμο και ανάβουνε 12 κεριά για τους νεκρούς. Την παραμονή ψέλνουν τα παιδιά τα φώτα και πηγαίνουνε στην εκκλησία για να πάρουν αγιασμό για να αγιάσουν το σπίτι και να πιουν 3 φορές.

Των Αγίων Θεοδώρων: Την παραμονή της γιορτής οι ανύπαντρες κοπέλες ψήνανε αλμυρό ψωμί (το κολοθάκι) το οποίο έπρεπε να το φάνε όλο. Το βράδυ αυτόν που θα βλέπανε στον ύπνο τους να τους δίνει νερό, θα τον παντρευόντουσαν.

Επίσης ένα άλλο έθιμο ήταν να ψήνουν σιτάρι και να το βάζουν (3 σπόροι) κάτω από το μαξιλάρι για να δούνε ποιον θα παντρευτούν. Πριν κοιμηθούν λέγανε το παρακάτω τραγούδι:

*Αϊ Θεόδωρε καλέ μου,
καβαλάρη κι αρχηγέ μου,
συ που στους δρόμους τριγυρνάς,
και τις τύχες απαντάς.
Αν τον δεις και τον δικό μου,
Φανέρωσε τον στο όνειρο μου.*

Κυριακή της Τυροφάγου: Την παραμονή οι νοικοκυρές φτιάχνουνε τυρόπιτες γιατί αρχίζει η νηστεία και την επόμενη μέρα τις τρώνε.

1^η Μαρτίου: Τα παιδιά πλέκουνε δαχτυλίδια και βραχιόλια (με άσπρη και κόκκινη κλωστή), τον Μάρτη, και τα φοράνε για να μην μαυρίσουν. Επίσης γυρνάνε στα σπίτια με ένα ξύλινο ομοίωμα χελιδονιού και με ένα καλάθι γεμάτο πρασινάδα και τραγουδούν το παρακάτω τραγούδι:

*Μάρτη, Μάρτη μου καλέ
και Φλεβάρη χιονερέ,
ο Απρίλης ο γλυκός
έφτασε δεν είναι μακρύς.
Χελιδόνα έρχεται
απ' την Μαύρη θάλασσα,
θάλασσα επέρασε
τη φωλιά της έχτισε,
να μας δώστε δυο αυγά,
να το πούμε πιο καλά*

Των Βαίων: Τα παιδιά παίρνανε Βάϊα (δάφνες), και ψέλνανε στα σπίτια του χωριού. Τα Βάϊα τα δίνανε στις νοικοκυρές και εκείνες με την σειρά τους τα έδιναν αυγά για να τα βάψουν το Πάσχα.

Πρωτομαγιά: Οι νοικοκυρές ετοιμάζουν φαγητά και πηγαίνουνε στον κάμπο να γιορτάσουν. Πλέκουνε στεφάνια και τα κρεμάνε στις πόρτες των σπιτιών. Το στεφάνι μένει κρεμασμένο μέχρι την Αποκεφάλιση του Ιωάννη οπότε και το καίνε σε ένα σταυροδρόμι νωρίς το πρωί χωρίς να τους δει κανείς.

Υπαπαντή του Κυρίου: Την ημέρα αυτή οι πόντιοι προσέχουν ποιος τους κάνει ποδαρικό από τους γείτονες και αν θα πάει καλά η χρονιά για τα ζωντανά τους.

Ψυχοσάββατο: Οι νοικοκυρές ψήνουνε κόλλυβα και φτιάχνουνε κουλουράκια για να τα διαβάσει ο παπάς στην εκκλησία. Μετά την λειτουργία τα μοιράζουνε μεταξύ τους.

Καθαρά Δευτέρα: Οι νοικοκυρές ετοιμάζουν την φασολάδα, αγοράζουν λαγόνα και μαζί με άλλα νηστίσιμα κάθονται και τρώνε. Στην συνέχεια πηγαίνουν στο βουνό για να πετάξουν τους χαρταετούς που έχουν ετοιμάσει οι ίδιοι.

Ευαγγελισμός της Θεοτόκου: Τρώνε αλμυρό ψάρι (παστό που έφτιαχναν οι πόντιοι).

Ζωοδόχου Πηγής: Οι νοικοκυρές σε ένα πανέρι βάζουν τσουρέκια, αυγά και ότι έτρωγε ο πεθαμένος και τα πηγαίνουν στην εκκλησία να τα διαβάσει ο παπάς. Μετά πηγαίνουν στα μνήματα και διαβάζουν τα ονόματα πάνω από κάθε μνήμα. Ύστερα τα μοιράζουν μεταξύ τους.

Αγίου Πνεύματος: Ανήμερα του Αγίου Πνεύματος δεν κοιμόντουσαν για να μην χαθεί το πνεύμα τους.

Αγίας Παρασκευής: Είναι η προστάτιδα του χωριού. Σπάνια χτυπάει χαλάζι το χωριό. Οι κάτοικοι την ημέρα αυτή δεν δουλεύουν και πηγαίνουν στην εκκλησιά όπου γίνεται και περιφορά της εικόνας στο χωριό. Το βράδυ γίνεται μεγάλο πανηγύρι και έρχονται κάτοικοι από τα διπλανά χωριά.

Μεταμόρφωση του Σωτήρος: Από την ημέρα αυτή και μετά οι παλιοί λένε ότι ωριμάζουν τα σταφύλια. Οι αγρότες δεν πηγαίνουν στα χωράφια για να μην χτυπήσουν και σημαδευτούν.

Του Αγίου Χριστοφόρου: Βγάζουν τις εικόνες από την εκκλησία και τις γυρνάνε σε όλο το χωριό. Την ημέρα αυτή πάντα βρέχει και είναι η παρακάλεση των αγροτών για βροχή.

23. Ψυχαγωγία

Κατά την Τουρκοκρατία η μόνη ευκαιρία για να γιορτάσουν και να ψυχαγωγηθούν οι κάτοικοι της επαρχίας ήταν τα χαρμόσυνα γεγονότα όπως γάμοι, ονομαστικές γιορτές, σχολικές γιορτές, πανηγύρια κλπ.⁴⁴. Στους γάμους μαζεύονταν στα σπίτια του γαμπρού και της νύφης και με την συνοδεία των τοπικών οργάνων (ζουρνάδες, νταούλια και σαντούρια) και διασκεδάζανε για δύο ημέρες. Επίσης διοργανώνονταν δύο σχολικές γιορτές, η μία των Τριών Ιεραρχών και η άλλη όταν έκλειναν τα σχολεία για τους καλοκαιρινούς μήνες όπου έπαιζαν θέατρο και διάβαζαν ποιήματα.

Πανηγύρια

1. **Των 12 Αποστόλων:** Η γιορτή των 12 Αποστόλων κρατούσε δύο μέρες και ήταν για όλους τους κατοίκους της επαρχίας Λαγκαδά. Το απόγευμα της γιορτής άνδρες και γυναίκες πηγαίνανε στα χωράφια και με την συνοδεία οργάνων χορεύανε διάφορους χορούς. Στο συγκεκριμένο πανηγύρι διοργανώνονταν και αγώνες πάλης, το *πενεβανλίκι*, μεταξύ Τούρκων παλαιστών που ερχόντουσαν από διάφορα μέρη της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Οι παλαιστές αλείβονταν με λάδι και υπό τους ήχους των ζουρνάδων επιδεικνύανε τις ικανότητες τους στην πάλη. Το έπαθλο του νικητή ήτανε χρήματα που είχαν συγκεντρώσει από τους θεατές.
2. **Των Αγίων Θεοδώρων:** Στην γιορτή των Αγίων Θεοδώρων γινόντουσαν ιππικοί αγώνες και λαμβάνανε μέρος Έλληνες κάτοικοι αλλά και Τούρκοι. Οι νικητές (ο 1^{ος} και ο 2^{ος}) παίρνανε έπαθλο ένα χαλί και ένα αρνί.
3. **Θρησκευτικό πανηγύρι των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης:** Στις 21 Μαΐου γινόταν λειτουργία στο παρεκκλήσι των Αγίων στα Λουτρά. Όταν τελείωνε οι προσκυνητές κάνανε το «Καθαρήριον Λουτρόν», για να καθαριστεί το σώμα και η ψυχή.
4. **Θρησκευτικό πανηγύρι της Πολιούχου Αγίας Παρασκευής:** Την παραμονή της γιορτής γινόταν εσπερινός και λιτανεία της εικόνας στους δρόμους του Λαγκαδά. Την επόμενη ημέρα γινόταν λαμπρή δοξολογία και πλήθος πιστοί ερχόντουσαν από τα γύρω χωριά. Μετά την λειτουργία οι

⁴⁴ Νικόλαος Λ. Χατζηβασιλείου, Λαγκαδάς, (Θεσσαλονίκη, 1963) σελ. 29-30

πιστοί πηγαίνανε στα σπίτια τους χωρίς να ακολουθήσει πανηγύρι. Σήμερα δεν ισχύει αυτό καθώς η γιορτή της Αγίας Παρασκευής συνοδεύεται πανηγύρι.

5. **Η γιορτή του Αγίου Γεωργίου:** Ανήμερα της γιορτής κορίτσια και γυναίκες πηγαίνανε στα χωράφια για να διασκεδάσουν. Χορεύανε, τραγουδούσανε και κάνανε κούνια. Την ημέρα αυτή οι γυναίκες που είχαν γιους διαλέγανε τη νύφη.
6. **Η γιορτή της χελιδόνας:** Την 1^η Μαρτίου τα παιδιά χωρίζονταν σε ομάδες και γυρνούσανε όλον τον Λαγκαδά κρατώντας στα χέρια ένα ομοίωμα χελιδονιού φτιαγμένο από ξύλο και τραγουδούσανε το παρακάτω τραγούδι:

*Μάρτη, Μάρτη μου καλέ
και Φλεβάρη χιονερέ,
ο Απρίλης ο γλυκός
έφτασε δεν είναι μακρύς.
Χελιδόνα έρχεται
απ' την Μαύρη θάλασσα,
θάλασσα επέρασε
τη φωλιά της έχτισε,
να μας δώστε δυο αυγά,
να το πούμε πιο καλά.*

Ένα παιδί κρατούσε το δίσκο με τα λεφτά που μαζεύανε και ένα άλλο το καλάθι για τα αυγά τα οποία τα δίνανε τις μέρες του Πάσχα στις άπορες οικογένειες.

Κινηματογράφοι

Το 1963, για την ψυχαγωγία των κατοίκων του Λαγκαδά αλλά και των περιχώρων, υπήρχαν 2 κινηματογραφικές αίθουσες⁴⁵ οι οποίες το χειμώνα λειτουργούσαν με 700 θέσεις και το καλοκαίρι με 450 θέσεις. Ο ένας που ονομαζόταν «ΧΡΙΣΤΙΝΑ», και ήταν πιο καινούριος, διέθετε και μηχανήματα κλιματισμού. Ο άλλος, με το όνομα «ΡΙΟ», το καλοκαίρι ήταν υπαίθριος. Στο Κολχικό, την ίδια χρονική περίοδο λειτουργούσε

⁴⁵ Νικόλαος Α. Χατζηβασιλείου, Λαγκαδάς, (Θεσσαλονίκη, 1963) σελ. 22

κινηματογράφος, δίπλα στο ποδοσφαιρικό γήπεδο του χωριού. Το πανηγύρι της Αγίας Παρασκευής που γινόταν κάθε καλοκαίρι στις 26 Ιουλίου, αποτελούσε σπάνια ευκαιρία για να γιορτάσουν και να γλεντήσουν οι κάτοικοι του Κολχικού στις πλατείες και τις ταβέρνες.

Θίασοι

Κατά περιόδους επισκέπτονταν το Λαγκαδά διάφοροι θίασοι⁴⁶, όχι πάντα μεγάλης καλλιτεχνικής αξίας, και για λίγες μόνο παραστάσεις. Συχνά οι ίδιοι θίασοι έδιναν παραστάσεις στο Κολχικό καθώς και σε άλλα χωριά της περιοχής του Λαγκαδά. Εκεί οι παραστάσεις λάμβαναν συνήθως χώρα στην κεντρική πλατεία του χωριού.

⁴⁶ Νικόλαος Α. Χατζηβασιλείου, Λαγκαδάς. (Θεσσαλονίκη, 1963) σελ. 22

24. Εργαλεία και αντικείμενα καθημερινής χρήσης

Τα γεωργικά εργαλεία καθώς και τα διάφορα αντικείμενα που χρησιμοποιούσαν στην καθημερινότητα τους οι κάτοικοι της πόλης του Λαγκαδά αλλά και του Κολχικού, παρουσιάζονται παρακάτω σε δύο κατηγορίες. Στην πρώτη αναφέρονται τα εργαλεία που εξυπηρετούσαν τους αγρότες στην καλλιέργεια των χωραφιών τους και την περιποίηση των αυλών και των κήπων τους.

Γεωργικά εργαλεία

Ο Λαγκαδάς και το Κολχικό, όπως αναφέρεται και σε προηγούμενο κεφάλαιο, ήταν αρχικά αγροτικοί οικισμοί. Κύρια απασχόληση των κατοίκων ήταν η γεωργία και συγκεκριμένα τα λαχανικά. Από τα πιο φημισμένα προϊόντα του Λαγκαδά ήταν οι ντομάτες και οι μελιτζάνες και του Κολχικού τα καρπούζια, τα πεπόνια. Τα εργαλεία που χρησιμοποιούνταν παλιότερα και αντικαταστάθηκαν στην συνέχεια από πιο σύγχρονα γεωργικά μηχανήματα είναι τα εξής⁴⁰:

- *Το σκιπάρν.* Είναι το σημερινό σκεπάρι. Χρησιμοποιείται κυρίως στο σπίτι για την καλλιέργεια μικρών εκτάσεων και την περιποίηση των κήπων.
- *Το πιργιό.* Είναι το πριόνι. Παλιότερα με αυτό το εργαλείο έκοβαν τους κορμούς των δέντρων.
- *Η λίμα.* Με την λίμα τρόχιζαν τα σιδερένια εργαλεία.
- *Το κλαδουκόπ.* Το χρησιμοποιούσαν για να κόβουν τα κλαδιά των δέντρων.
- *Ο μπαλτάς.* Είναι το σημερινό τσεκούρι.
- *Η αρίδα.* Την χρησιμοποιούσαν για να βγάλουν νερό από τα χωράφια.
- *Το αλέτρι.* Το αλέτρι περιελάμβανε τα εξής εξαρτήματα: τον ζυγό (ζ'γος), το χειρούλ (χειρολαβή), το φτιρό, το γυνί, οι ζέγλεις και το κλειδί από το αλέτρι.
- *Η σβάρνα.* Παλιότερα την έφτιαχναν από κλαδιά πουρναριού τα οποία έδεναν στα πλάγια ενός καθρονιού. Με τα χρόνια άλλαξε και αποτελούταν από σιδερένιες βέργες. Το έσερνε άλογο.
- *Το φτυαρ.* Είναι το φτυάρι.
- *Ο τσαλοκόπους.* Το χρησιμοποιούσαν για να κλαδεύουν τους θάμνους.

⁴⁰ Νίκος Β. Κοσμάς, Ο Λαγκαδάς, (Θεσσαλονίκη, 1968) σελ 60-67

- *Η τσάπα.* Την χρησιμοποιούσαν για να σκάβουν τα καπνά, τα μποστάνια κλπ. ,
- *Ο κασμάς.*
- *Το κλαδιφτήρ.* Είναι το κλαδευτήρι και τα χρησιμοποιούσαν για να κλαδεύουν τα αμπέλια.
- *Η ποντιστήρα.* Είναι το ποτιστήρι και με αυτό πότιζαν τις καλλιέργειες αλλά και τα λουλούδια που είχαν στις βεράντες και τις αυλές τους.
- *Η φυτιφτήρα.* Η φυτιφτήρα ήταν ξύλινο γεωργικό εργαλείο με το οποίο άνοιγαν τρύπα στο έδαφος και φύτευαν τον σπόρο ή το φυτό με την ρίζα του και την σκέπαζαν μετά με χώμα.
- *Η τζουγκράνα ή τάρακ.*
- *Το διρπάν.* Θερίζανε τα σιτάρια, τα καλαμπόκια κλπ.
- *Η παλαμαριά.*
- *Το ζαγκότς.*
- *Η δουκάνα.* Την δουκάνα την χρησιμοποιούσαν για το αλώνισμα. Είχε ορθογώνιο σχήμα και από την κάτω μεριά είχε σφηνωμένες στουρναρόπετρες και μαχαιράκια από λαμαρίνα. Την δένανε στα ζώα με αλυσίδα ή χοντρή τραχιά.
- *Η κέντρα ή αζά.* Ήταν το «φτυάρι» για τα αμπέλια.
- *Η δουκράνα.* Η δουκράνα είχε δύο «χαχάλια» (δάχτυλα) και την χρησιμοποιούσαν για να γυρίζουν το χοντρό άχυρο στο αλώνισμα.
- *Το λιχνιστήρι.* Το λιχνιστήρι είχε 4-5 «χαχάλια» και το χρησιμοποιούσαν για να γυρίζουν το τριμμένο άχυρο στο αλώνισμα.
- *Ο συρτς.* Εργαλείο για το μάζεμα του αλωνισμένου σιταριού.
- *Ο κοσιάς.* Εργαλείο για την κοπή των τριφυλλιών και των χόρτων.
- *Η αλωνόπετρα.* εργαλείο με το οποίο αλώνιζαν την σίκαλη και τα κουκιά. Την δένανε στα ζώα με λουριά.

Αντικείμενα καθημερινής χρήσης

Παρακάτω αναφέρονται διάφορα αντικείμενα που χρησιμοποιούσαν οι Πόντιοι όταν ήρθαν και εγκαταστάθηκαν στο χωριό. Πρώτα είναι η ποντιακή λέξη και ακολουθεί η ερμηνεία τους στα ελληνικά καθώς και η χρησιμότητά τους.

- *Τηγάν.* Είναι το τηγάνι.
- *Εντζερέ.* Είναι η κατσαρόλα
- *Ζιζκέτς.* Το τρυπητό ή στραγγιστήρι.
- *Ζίμωτρο.* Το ζίμωτρο το έφτιαχνε ο μαραγκός και σ' αυτό οι νοικοκυρές ζυμώνανε τα ψωμιά τους. Είχε το σχήμα σκάφης και ήτανε ξύλινο.
- *Πινακωτή.* Ήταν οι θήκες που βάζανε τα ψωμιά για να τα πάνε στο φούρνο να τα ψήσουν. Στον φούρνο καίγανε πουρνάρια και πριν αρχίσουν το ψήσιμο τον καθαρίζανε με την καταμάγια για να βγάλουν την στάχτη.
- *Καταμάγια.* Η καταμάγια ήταν ένα μακρύ ξύλο στο οποίο δένανε ένα κομμάτι ύφασμα. Το ύφασμα το πλένανε καλά και σκουπίζανε με αυτό το φούρνο.
- *Τσαγερόν.* Ήταν τσίγκινο σκεύος μέσα στο οποίο ζεσταίνανε νερό για να πιούνε τσάι.
- *Μπακούρια.* Ήταν τα ταψιά που ψήνανε τα φαγητά τους (το πακούρ).
- *Πέσκο.* Ήταν η σόμπα στην οποία καίγανε τον χειμώνα τα ξύλα για να ζεσταθούν.
- *Κεμεντζέ.* Είναι η ποντιακή λύρα.
- *Ντυβάν.* Το κρεβάτι.
- *Φυλλόβεργα.* Ήταν ψηλή βέργα με την οποία ανοίγανε τα φύλλα και κάνανε τις πίτες. Το λέγανε και "το ξύλο της μακαρίνας".
- *Χαμηλό τραπέζ.* Ήταν ένα στρόγγυλο τραπέζι φτιαγμένο από ξύλο στο οποίο έτρωγαν τα μικρότερα παιδιά.
- *Χαβλί.* Ήταν η πετσέτα που σκουπίζονταν μετά το μπάνιο.
- *Χτεν'.* Η χτένα

25. Καταγωγή των Ποντίων

Στις αρχές του 19^{ου} αιώνα και ιδιαίτερα τις χρονιές μεταξύ 1914 και 1925 οι Έλληνες που ζούσαν στον Πόντο αναγκάστηκαν να φύγουν από την Μαύρη Θάλασσα και να έρθουν σαν πρόσφυγες στην Μητέρα Ελλάδα. Τα τελευταία χρόνια εκεί ήταν τα χειρότερα που γνώρισε ποτέ η Ποντιακή Ιστορία και ο Ποντιακός Ελληνισμός.

Ο αριθμός των ανθρώπων που εξοντώθηκαν με διάφορες μεθόδους από τους Τούρκους, σύμφωνα με τα υπάρχοντα στοιχεία έφτανε τις 353.000. Πολλοί από αυτούς αναγκάστηκαν να φύγουν από τα σπίτια τους και με πλοία που ξεκινούσαν από τα λιμάνια της Τραπεζούντας φτάσανε στην Ελλάδα. Όσοι πεθαινανε στο ταξίδι ρίχνονταν στην θάλασσα και τους υπόλοιπους φτάνοντας στο λιμάνι της Θεσσαλονίκης τους πηγαίνανε στα 'Απολυμαντήρια' στην Καλαμαριά διότι οι περισσότεροι είχανε ελονοσία. Οι άνθρωποι που ζούνε σήμερα στο Κολχικό θυμούνται τις ιστορίες που τους είχαν πει οι γονείς και οι θείοι τους για τον ξεριζωμό από τα πάτρια εδάφη και το ταξίδι προς την Ελλάδα. Γέροι σήμερα, διηγούνται τα λίγα γεγονότα που έχουν χαραχτεί βαθιά στην μνήμη τους, τις πόλεις και τα χωριά που άφησαν πίσω τους οι γονείς τους, τις δολοφονίες των ανδρών και των νεαρών αγοριών και τους βιασμούς των γυναικών από τους Τούρκους στρατιώτες.

Οι πρόσφυγες ήρθαν στο Κολχικό τις χρονιές 1916-1924 και όσο δύσκολο κι αν ήταν κατάφεραν να ξεκινήσουν μία καινούρια ζωή. Χτίσανε σπίτια, καλλιέργησαν τα χωράφια που τους μοίρασαν και τα βράδια με την συντροφιά της λύρας μαζεύονταν οι οικογένειες και κάνανε 'νυχτέρια' αναπολώντας τα μέρη τους στον Πόντο.

Παρακάτω αναφέρονται κάποιες οικογένειες που ήρθαν από χωριά της Τραπεζούντας:

Ελένη και Ζωή Αντωνιάδου. Κατάγονται από την Τραπεζούντα. Ο πατέρας τους, Θεόδωρος Αντωνιάδης, ήταν ψαράς στην Τραπεζούντα και τα έτη 1916-1924 ήρθε και εγκαταστάθηκε στο Κολχικό. Η μητέρα τους, Στέλλα Αϊβαζίδου, ήταν και αυτή από την Τραπεζούντα.

Χρήστος Παπαδόπουλος (σύζυγος Ελένης Αντωνιάδου). Κατάγεται από την Τραπεζούντα. Ο πατέρας του, Δαβίδ Παπαδόπουλος, είχε «μαγειρείο», ταβέρνα, στην Τραπεζούντα. Η μητέρα του, Χρυσή Ταξίδου, ήταν από την Σάντα της Τραπεζούντας.

Κωνσταντίνος Μικρόπουλος (σύζυγος Ζωής Αντωνιάδου). Ο πατέρας του ήταν από την Σάνα της Τραπεζούντας και η μητέρα του, Αφροδίτη Σολωμονίδου από την Κρώμνη της Τραπεζούντας.

Ανέστης Αϊβαζίδης (ένας από τους καλύτερους λυράρηδες της εποχής). Κατάγεται από το Αργαλί της Τραπεζούντας και σήμερα σε ηλικία 80 ετών ζει με την οικογένεια του στο Κολχικό. Οι γονείς του ήταν από το Αργαλί της Τραπεζούντας. Αδερφός του ήταν ο αείμνηστος Χρήστος Αϊβαζίδης (Αϊβάης), από τους πιο γνωστούς λυράδηδες, ο οποίος σκοτώθηκε άδικα όταν χτυπήθηκε από αυτοκίνητο. Σήμερα οι γέροντες του χωριού ακόμη θυμούνται τα γλέντια που γίνονταν στους γάμους όπου παίζανε λύρα τα δύο αδέρφια.

Παρέσα Τηλαβερίδου. Ο πατέρας της, Πολυχρόνης Τηλαβερίδης ήταν από την Τραπεζούντα και η μητέρα της, Ελένη Χιονίδου από τα Μεσαρέας της Τραπεζούντας.

Ζωή Γρηγοριάδου (σύζυγος Γρηγόρη Ιορδανίδη). Ο πατέρας της, Θεόφιλος Γρηγοριάδης ήταν από τα Πλάτανα της Τραπεζούντας και η μητέρα της, Θεοδοσία Ταχμαζίδου από το Αργαλί της Τραπεζούντας.

Γρηγόρης Ιορδανίδης (σύζυγος Ζωής Γρηγοριάδου). Ο πατέρας του, Ιωάννης Ιορδανίδης ήταν από το Αργαλί της Τραπεζούντας.

26. Ποντιακά Τραγούδια

Τα τραγούδια που αναφέρονται παρακάτω είναι από το υλικό που βρίσκεται στο Ποντιακό Σύλλογο Κολχικού «Άγιος Ευγένιος Τραπεζούντας». Παλιότερα υπήρχε χορωδία και με την καθοδήγηση του κ. Πολυχρόνη Ταχμαζίδη (εκπαιδευτικός) του Συλλόγου και την συνοδεία της ποντιακή λύρας μαθαίνονταν στα παιδιά τα τραγούδια του Πόντου. Τα τραγούδια «ΣΕΡΑΝΤΑ ΜΗΛΑ ΚΟΚΚΙΝΑ» και «ΠΙΠΙΛΟΜΑΤΕΝΑ» είναι από το βιβλίο του Στάθη Ευσταθιάδη, " Τα τραγούδια του Ποντιακού Λαού"⁴¹.

«ΤΡΑΝΤΕΛΕΝΝΑΣ»

Να σαν τη μάνα
που γεννά (δισ),
τα τράντα χρόνια μίαν (δισ),
και εφτάει υιον
τραντέλλενα (δισ),
και νύφεν γαλαφόρα (δισ),
και στείλε' τον
σον πόλεμον (δισ),
για την ελευθερίαν (σις).

«Η ΚΟΡ' ΕΠΗΕΝ ΣΟ ΠΑΡΧΑΡ»

Η κορ' επήεν σο παρχάρ, ε πουλί μ', πουλί μ',
να ίνεται Ρωμάννα, έλα, έλα, λέγω σε (δισ).
Και για τ' ατέν θα ίνουμαι, ε πουλί μ', πουλίμ',
και κυνηγός σ' ορμάνια, έλα, έλα, λέγω σε (δισ).
Παρχαρομάννα επήκε σεν', ε πουλί μ', πουλίμ',
και εγέν'ς λαλαχαρία, έλα, έλα, λέγω σε (δισ).
Επήκε σεν' παντέμορφον, ε πουλί μ', πουλίμ',
τερείς με, κρύα-κρύα, έλα, έλα, λέγω σε (δισ).
Ρωμάνες εκεί σο παρχάρ, , ε πουλί μ', πουλίμ',
καλά δουλείας ποι' είστε, έλα, έλα, λέγω σε (δισ).

⁴¹Στάθης Ευσταθιάδης, Τα τραγούδια του ποντιακού λαού, (Θεσσαλονίκη, 1981), σελ. 383

Όντες εφτάτε θόγαλα, ε πουλί μ' , πουλί μ',
το μερτικό μ' αφήστε, έλα, έλα, λέγω σε (δεις).

«ΕΧΙΟΝΙΓΑ»

Έναν βούρα τσατσόπα λευτοκάρι κάντσοπα
βάλα τα σιν τσόπε μου
κάντουρεύω κόρτσοπα.

ΡΕΦΡΑΙΝ

Εχιονίγα, εχιονίγα
μανίτσαμ επατουλίγα
σιν συναλού την πάναγια
τ' αρνόπομ ετυλίγα.
Εσύ για τ' εμέν επλάστες
κι εγώ είμαι για τ' εσέν
ας τερούμε ο ίς τον άλλον
η ζωή απίδευεν.

ΡΕΦΡΑΙΝ

Εχιονίγα, εχιονίγα
μανίτσαμ επατουλίγα
σιν συναλού την πάναγια
τ' αρνόπομ ετυλίγα.
Οϊ ναϊλή εμέν, ναϊλή
πως θα παίρω τον Αλή
αμόν άπλυτο μαλλί
κοίτε απές στην αυλή.

ΡΕΦΡΑΙΝ

Εχιονίγα, εχιονίγα
μανίτσαμ επατουλίγα
σιν συναλού την πάναγια
τ' αρνόπομ ετυλίγα.

«ΣΑΤΥΡΙΚΟ»

Πατώ και κι βολίζω, τον κόσμο κι γνωρίζω,
και για τεςόν Τρυγόνα μου, τολμάδες θα τυλίζω
ας αρχινούν τα ψέμματα, κι ας αρχινούν τα λήθα (δισ).
Ο πετεινόν εγέννεσεν, κι επήκεν κολογκύθα
ένα δύο κι άλλο τρία, ντε' μορφον εν η παντρειά (δισ).
Κορτσόπον τα μαλλόπα σου, στην καρδά μ' απές κείνταν,
στερέα μ' τα φρυδόπα σου ζευγάρα φίδα γίνταν
εγώ όντες φιλώ εσέν', και συ όντες φιλείς με (δισ).
Εγώ ας δίγω σε ύψωμα και συ μη κοινωνείς με
ένα πέντε κι άλλο έξι, έπαρ' το κερί και φέξι (δισ).
Πατώ και κι βολίζω, τον κόσμο κι γνωρίζω,
και για τεςόν Τρυγόνα μου, τολμάδες θα τυλίζω
ας αρχινούν τα ψέμματα, κι ας αρχινούν τα λήθα (δισ).
Ο πετεινόν εγέννεσεν, κι επήκεν κολογκύθα
ένα δύο κι άλλο τρία, ντε' μορφον εν η παντρειά (δισ).

«ΧΑΜΕΜΗΛΟΝ»

Και ντ' έπαθες χαμέμηλον (και στέκει μαρεμένον) δισ.
Γιαμ' η ρίζα σ' εδίψασεν (γιαμ' ο καρπός ελάεν) δισ,
γιαμ' α' σα χαλελόκλαδας (κανέναν ελαζίεν).
Νια η ρίζα μ' εδίψασεν (νια ο καρπός μ' ελλάεν)
νια α' σα χαλελόκλάδα μ' (κανέναν εζαλίεν).
Ενάν κορίτσ' κι έναν παιδίν (ση ρίζα μ' εφιλέθαν)
κι εποίκαν όρκον κι όμνισμαν (να μη εφτάν χωρισίαν)
ατώρα εχωρίγανε (γιαμ έχω ασό κρίμαν)

«Ο ΓΙΑΝΝΕΣ Ο ΜΟΝΟΓΙΑΝΝΕΣ»

Και ο Γιάννης ο Μονόγιαννης, αχ κι ο μοναχόν ο Γιάννης
αχ και ο Γιάννης επεπείρηξεν, και σο πεγάδ' επήγεν (δισ).
Και εχτύπεσεν την μαστραπάν, αχ και ενέφηξεν ο δράκον,
αχ και εξέβεν δράκος άγγελος, και θελ' να τρώει το Γιάννεν (δισ).
Και καλώς καλώς το πρόγευμα μ', αχ καλώς το δειληνάρι μ',
αχ και καλώς το τρώγω και δειπνώ, το' λημερνό το δάρι μ' (δισ).
Και άφσο με δράκε μ' άφσο με, αχ πέντε έξ ημέρας,
αχ και ας πάγω ιδώ τον κύρη μου, κι έρχουμαι δράκε φα' με (δισ).

«ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΩΝ ΦΡΟΥΤΩΝ»

Εκουρφέτευεν και ν' η σύκα κι είπεν είμαι όλων καλλίων.
Σους γαμέτα κονιδέα, πως λες ειμ' όλων καλλίων.
Εκουρφέτευεν και το μήλον κι είπεν ειμ' όλων καλλίων.
Σους γαμέτα σκολεκέα, πως είσαι όλων καλλίων.
Εκουρφέτευεν και τ' απίδ κι είπεν ειμ' όλων καλλίων.
Σους γαμέτα ζαρογούλ, πως λες ειμ' όλων καλλίων.
Εκουρφέτευεν το σταφύλ κι είπεν ειμ' όλων καλλίων.
Σους γαμέτα κοκκινομάτ' πως λες ειμ' όλων καλλίων.
Εκουρφέτευεν το πορτοκάλ' κι είπεν ειμ' όλων καλλίων.
Σους γαμέτα στυπομάτ' και πως είσαι όλων καλλίων.
Εκουρφέτευεν το καρπούζ' κι είπεν ειμ' όλων καλλίων.
Σους γαμέτα στυπομάτ' και πως είσαι όλων καλλίων.
Εκουρφέτευεν το κυδών' κι είπεν ειμ' όλων καλλίων.
Σους γαμέτα κορδιλέα και πως είσαι όλων καλλίων.

«ΤΗΣ ΤΡΙΧΑΣ ΤΟ ΓΕΦΥΡΙ»

Σην γέφυραν, σην γέφυραν, έλα δαφνοπόταμε μ',
ση Τρίχας το γεφύρι, ε δάφνε μ' και μυριγμ'νεν μ' (δισ).
Χίλοι μαστόροι έχτιζαν, έλα δαφνοπόταμε μ',
και μύριο μαθητάδες, ε δάφνε μ' και μυριγμ'νεν μ' (δισ).
Όλεν την μέραν έχτιζαν, έλα δαφνοπόταμε μ',
το βράδον εχαλάουτου, ε δάφνε μ' και μυριγμ'νεν μ' (δισ).
Ντο δι' ς με πρωτομάστορα, έλα δαφνοπόταμε μ',
να στένω το γιοφύρι σ', ε δάφνε μ' και μυριγμ'νεν μ' (δισ).
Θα δίγω σε τον κύρη μου, έλα δαφνοπόταμε μ',
άλλον κύρην πα κι έχω, ε δάφνε μ' και μυριγμ'νεν μ' (δισ).
Θα δίγω σε τ' αδέρφια μου, έλα δαφνοπόταμε μ',
άλλον αδέλφα κι έχω, ε δάφνε μ' και μυριγμ'νεν μ' (δισ).
Θα δίγω σε την μάνα μου, έλα δαφνοπόταμε μ',
άλλη μανίτσα κι έχω, ε δάφνε μ' και μυριγμ'νεν μ' (δισ).
Θα δίγω σε την κάλη μου, έλα δαφνοπόταμε μ',
καλύτερη εφτάω, ε δάφνε μ' και μυριγμ'νεν μ' (δισ).

«ΑΗΤΕΝ' ΤΣ ΕΠΑΡΑΠΕΤΑΝΕΝ»

Αητέτς' επαραπετάνε ψηλά σα επουράνια - (ουϊ αμά αμάν) δισ,
και τα τζαγκία ατ' κόκκινα και το τσαρκούλν' ατ' μαύρον - (ουϊ αμά αμάν) δισ
εκράτνεν και σα κάρτζια του παληκάρι βραχιόνας - (ουϊ αμά αμάν) δισ.
Αητέ μ' για δος με ασό κρατείς, για πε με όθεν κείται - (ουϊ αμά αμάν) δισ.
Ασό κρατώ κι δίγω σε αρ' όθεν κείται λέγω - (ουϊ αμά αμάν) δισ.
Για ποίσον σίδερέν ραβδίν και χάλκενα τσαρούχια - (ουϊ αμά αμάν) δισ
κι έπαρ' σο χέρι σ' την στρατάν κι' όλεν το μονοπάτι - (ουϊ αμά αμάν) δισ.
Ακεί σο πέραν το ραχίν σ' αλάτ επ' έκει μέρος - (ουϊ αμά αμάν) δισ.
Τραντέλλεναν εσκώτοσαν και κείται ματωμένος - (ουϊ αμά αμάν) δισ.
Μαύρα πουλία τρωγν' ατόν και άσπρα τριγυλίσκουν - (ουϊ αμά αμάν) δισ.
Φατέστε πουλία μ' φατέστεν, φατέστεν το καρίτην - (ουϊ αμά αμάν) δισ
σην θάλασσαν κολυμπετής σ' ομάλια πεχλιβάνος - (ουϊ αμά αμάν) δισ
σον πόλεμον τραντέλλενας, ρωμαϊκόν παληκάρι - (ουϊ αμά αμάν) δισ.

«ΑΚΡΙΤΑΣ»

Ακρίτας όντας έλαμνεν, αφκά σην ποταμέαν γιαρ (δισ),
και νεπέγνε κι έρχουν κι έλαμνε, την μέραν πέντε αυλάκια γιαρ (δισ).
Πουλίν έρθεν κι εκόνεψεν, σου ζυγονί την άκραν γιαρ (δισ),
και σκούται και καλοκάθεται, σου ζυγονί την μέσεν γιαρ (δισ).
Ακρίτα μου ντο κάθεσαι, και συ ντο περιμένεις γιαρ (δισ),
τα γονιακά σ' εχάλασαν και την καλή σ' επέραν γιαρ (δισ).
Τότε κι απός ακρίτες μου, σ' αχειροπόρτ' επήγεν γιαρ (δισ),
καιν εβρήκ τα πόρτας ανοιχτά, τα παραθύρα ακλείδα γιαρ (δισ).
Επέρεν την κόρ' κι έφυγεν, εννέα ημέρας νύχτας γιαρ (δισ),
καιν επήεν καιν εκόνεψεν, ψηλά σου ηλ' το κάστρεν γιαρ (δισ).

«ΡΩΜΑΝΙΑ»

Ν' αϊλι εμάς και βάϊ εμάς,
πάρθεν η Ρωμανία.
Επέραν το βασιλοσκάμν'
κι αλλάεν αφεντεία.
Μοιρολογούν τα εκκλησιάς,
κλαίγνε τα μοναστήρια,
και Αϊ-Γίαννες ο Χρυσόστομον,
κλαιει δερνοκοπισκάται.
Μην κλαις, μην κλαις Αϊ-Γιάννε μου,
και μην δερνοκοπάσαι.

- Η Ρωμανία πέρασεν, η Ρωμανία πάρθεν.
- Η Ρωμανία αν πέρασεν, ανθεί και φέρει κι άλλο.

«ΣΕΡΑΝΤΑ ΜΗΛΑ ΚΟΚΚΙΝΑ»⁴²

Σέραντα μήλα κόκκινα σ' έναν μαντήλ δεμένα,
σέραντα σέβτας κι αν εφτάς 'κ' ευρίκς κι αμόν εμένα.
Σέραντα μήλα κόκκινα ση σείραν τιζεμένα,
έπαρ' αρνί μ' και τη στράταν, ντο θα φερ' τσε σ' εμένα.

Ρεφραίν

Για έλα, έλα γιάβρι μ', με τ' εμέν έλα πούλιμ μ',
ατό τ' εσόν η καλατσή θα συρ' και παιρ' τ' αχούλι μ'.

«ΠΙΠΙΛΟΜΑΤΕΝΑ»⁴³

Την πιπιλοματέναν, ούι ανάθεμα τέναν
κι αν κι δείτε μ' ατέναν, φυγαδιάζομ' ατέναν.
Ε... παιδιά ντο λέτεν, πάμε ση χαμελέτεν,
Κλέφτομε έναν κορίτς', κανά τιδέν μη λέτεν.
Η πιπιλοματένα εν ανοιχτοματένα,
Κι θελ', λεί, φανερά κι αφκακές' χαμογελά.

⁴² Στάθης Ευσταθιάδης, Τα τραγούδια του ποντιακού λαού, (Θεσσαλονίκη, 1981), σελ. 383

⁴³ Στάθης Ευσταθιάδης, Τα τραγούδια του ποντιακού λαού, (Θεσσαλονίκη, 1981), σελ. 383

«ΠΟΝΤΙΑΚΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΑ ΚΑΛΑΝΤΑ»

Χριστός γεννέθεν, χαράν στον κόσμον, (δισ)

χα καλή ώρα, καλή σ' ημέρα.

Χα καλόν παιδίν οψέ γεννέθεν,

οψέ γεννέθεν, ουρανοστάθεν, (δισ).

Τον εγέννεσεν η Παναγία,

Τον ενέστεσεν Αϊ- Παρθένος.

Εκαβάλκεψεν χρυσόν πουλάρι

κι εκατήβεν στο σταυροδρόμι.

Ερπαξαν Ατόν οι χιλ' Εβραίοι,

χιλ' Εβραίοι και μύριοι Εβραίοι.

Ας ακρέντικά κι ασήν καρδίαν,

αίμαν έσταξεν, χολή κ' εφάνθεν.

Ούμπαν έσταξεν, και μύρος έτον,

μύρος έον και μυρωδία.

Εμυρίστεν από ο κόσμος όλεν,

για μυρίστ' από κι εσύ αφέντα.

Συ αφέντα, καλέ μ' αφέντα.

Έρθαν τη Χριστού τα παλληκάρια

και θημίζνε τον νοικοκύρην,

νοικοκύρη μ' και βασιλέαν.

Δέβα σο ταρέζ' κι έλα σην πόρταν,

δος μας ούβας και λεφτοκάρνα.

Κι αν αν' είς μας χαράν σην πόρτα σ'. (δισ)

(Καλά Χριστούγεννα και εις έτη πολλά)

«ΠΟΝΤΙΑΚΑ ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΤΙΚΑ ΚΑΛΑΝΤΑ»

Αρχή Κάλαντα κι αρχή του χρόνου,
κι αρχή του χρόνου.

Πάντα Κάλαντα, πάντα του χρόνου,
πάντα του χρόνου.

Αρχή μήλον εν κι αρχή κυδών' εν,
κι αρχή κυδών' εν.

Κι αρχή βάλσαμον το μυριγμένον,
το μυριγμένον.

Εμυρίστεν από ο κόσμος όλεν,
ο κόσμος όλεν.

Για μυρίστ' από κι εσύ αφέντα,
καλέ μ' αφέντα.

Έρθαν καλά παιδιά στην πόρταν,
και ξαν σην πόρτα σ',
άψον το κερί σ' κι έλα σην πόρτα σ',
κι έλα ση πόρτα σ'.

Χα μηλόπα, χα ξερά τζιρόπα,
ξερά τζιρόπα,
χα ξερά, μαύρα κοκκιμελόπα,
κοκκιμελόπα.

(Χρόνια Πολλά πάντα και του χρόνου)

27. Παραδοσιακά ποντιακά φαγητά

Κοφτάδες: Είναι τα σαρμαδάκια με μαύρο λάχανο, ρύζι, κρεμμύδι, μαϊντανό και κιμά. Τα φτιάχνουνε οπωσδήποτε στις γιορτές των Χριστουγέννων και σε γάμους.

Τρίμα: Σε ένα πιάτο βάζουν αλεύρι, νερό και αλάτι και το τρίβουνε στις χούφτες των χεριών. Ύστερα βράζουνε νερό, ρίχνουν μέσα το κρεμμύδι (το τσιγαρίζουν πρώτα) και έπειτα το τρίμα. Το τρώνε κάθε πρωί τον χειμώνα αντί για τσάι.

Ταρχανά: Τον φτιάχνουνε με γάλα ή με ξινό γιαούρτι.

Φούστρο: Σε ένα βαθύ πιάτο σπάνε 5-10 αυγά και αλμυρά ψάρια (κομμένα σε μικρά κομμάτια) και τα ανακατεύουνε. Ύστερα προσθέτουνε λίγο αλεύρι και γάλα και τα χτυπάνε. Έπειτα το μείγμα το ρίχνουνε στο τηγάνι και το τηγανίζουν.

Πλιγούρι: Το φτιάχνουνε με σιτάρι το οποίο το πλένουν πολύ καλά και το βράζουνε σε ένα μεγάλο καζάνι. Ύστερα το απλώνουνε σε πάνινα τσουβάλια για να στεγνώσει καλά και μετά το περνάνε στα χερομύλια (μύλος χεριού) και το τρίβουν. Έπειτα το κάνουνε πιλάφι.

Παράρτημα Α

Τοπωνύμια Λαγκαδά

Παρακάτω αναφέρονται κάποια τοπωνύμια από την περιοχή του Λαγκαδά⁴⁷. Τα περισσότερα από αυτά δεν χρησιμοποιούνται σήμερα.

Ακ – Μπουνάρ: τρεχούμενο νερό (τουρκ.).

Αрки: αυλάκι(τουρκ.).

Ατσιοβα: άγονος τόπος (σλαβ.).

Βαραδάς: χείμαρος στα σύνορα Λαγκαδά – Κολχικού.

Βρεξ: τοποθεσία δίπλα στον Μπογδάνα.

Γέφυρα: η γέφυρα του Μπογδάνα.

Γιουβέζνα: το χωριό Άσσηρος.

Γιουβέζνα – Γιολού: περιοχή στον δρόμο για το χωριό Άσσηρος.

Γκερέν: άγονος τόπος.

Δέσες: ανάχωμα στον Μπογδάνα.

Ιντζιέ – γκολ: στενός δρόμος (τουρκ.).

Ιντζιερλικ: περιοχή με συκίες (τουρκ.).

Καβαλάρ – Γιολού: περιοχή στον δρόμο για το χωριό Καβαλάρι.

Καλάμ: περιοχή στις όχθες της λίμνης Κορώνειας.

Κανάλι: περιοχή από αποστραγγιστικό κανάλι ανάμεσα στα χωριά Περιβολάκι και Λαγυνά.

Καραγάτσι: περιοχή με φτελιάδια (τουρκ.).

Καχ – Τσιαϊρ: έκταση με λιβάδια (τουρκ.).

Κελές – καρακόβα: καλλιεργήσιμη έκταση (τουρκ.).

Κεραμειδαριά: περιοχή των κεραμοποιείων.

Κιούγκι: μέρος που αναβλύζει νερό.

Κιρκ – Αγιάκ: σαρανταποδαρούσα.

Κλίτσαλη: το χωριό Προφήτης.

Κορφαλί: το χωριό Ανάληψη.

Κουρού – Ντερέ: ξηροπόταμος (τουρκ.).

Κουρού – Τσιεσμέ: ξηρόβρυση (τουρκ.).

⁴⁷ Απόστολος Γ. Μπογιάννος, Λαγκαδάς: Ιδιωματισμοί-Τοπωνύμια, (Θεσσαλονίκη, 2005), σελ. 25-26

- Λημόρια:** τα νεκροταφεία.
- Μαβί – Τας:** μαύρη πέτρα (τουρκ.).
- Μαγκίρ:** άγωνα έκταση.
- Μεϊνταλίκι:** βοσκότοπος.
- Μνήματα:** η περιοχή γύρω από τα νεκροταφεία.
- Μουριές:** έκταση με μουριές.
- Μπαλάφτσα:** το χωριό Κολχικό.
- Μπάνια:** η περιοχή των Λουτρών.
- Μπερντέ:** καλλιεργήσιμη έκταση.
- Μπογδάνας:** ξηροπόταμος στην είσοδο του Λαγκαδά.
- Μπουσκού – Μύλου:** καλλιεργήσιμη έκταση.
- Ντερμέν – Γιολού:** μυλόδρομος.
- Πλατάν-Σαρί-Γιαρ:** ο Πλάτανος της Χρυσανγής (τουρκ.).
- Σφαγεία:** τοποθεσία όπου είναι τα Δημοτικά σφαγεία.

Τοπωνύμια Κολχικού

Τα τοπωνύμια του Κολχικού τα έχουμε χωρίσει σε δύο κατηγορίες, του κάμπου και του βουνού.

Τοπωνύμια του κάμπου⁴⁸:

Τσιφλίκ αλτί: καλλιεργήσιμη έκταση με καπνά και σιτηρά (τουρκ).

Βίστερνα: καλλιεργήσιμη έκταση με σιτηρά, καπνά και αμπέλια.

Γκερέν: καλλιεργήσιμη έκταση με σιτηρά, καπνά και αμπέλια.

Τζάντερε: έκταση καλλιεργούμενη με σιτηρά, καπνά και αμπέλια.

Τσιαρδάκι: καλλιεργήσιμη έκταση με σιτηρά και μπιστάνια(τουρκ).

Σκαμνιά: καλλιεργήσιμη έκταση με δημητριακά

Αγγαρειά: καλλιεργήσιμη έκταση με δημητριακά, ντομάτες, μπιστάνια και βαμβάκια. Εδώ κατέβαζαν οι Τούρκοι τους κατοίκους της Μπαλάφτσας και δούλευαν αγγαρεία. Από αυτή τη πράξη πήρε και το όνομα η τοποθεσία.

Κυπρίολου: καλλιεργήσιμη έκταση με δημητριακά, βαμβάκια και μπιστάνια (τουρκ.).

Αρναούτ τ' αρλά: καλλιεργήσιμη έκταση με δημητριακά και μπιστάνια (τουρκ.).

Δίνα τ' αρλά: καλλιεργήσιμη έκταση με δημητριακά και μπιστάνια.

Γιουκούσ' τσιέρι: βοσκότοπος.

Υδραυλικά: καλλιεργήσιμη έκταση με δημητριακά και μπιστάνια κοντά στη λίμνη του Αγίου Βασιλείου. Προήλθε από την αποξήρανση που έκανε το Υδραυλικό Ταμείο Λαγκαδά το οποίο τώρα αντικαταστάθηκε από τον οργανισμό Εγγείων Βελτιώσεων.

Μπαρούτ σοϊού: καλλιεργήσιμη έκταση με δημητριακά και μπιστάνια .

Ζευγαρολείβαδο: μεγάλο λειβάδι για το βοσκή των ζευγαριών.

Κερμιτσιλίκι: καλλιεργήσιμη έκταση με δημητριακά και μπιστάνια.

Βρύση: καλλιεργήσιμη έκταση με δημητριακά και μπιστάνια. Πήρε το όνομα από την ομώνυμη πηγή.

Χαν τσιερί: καλλιεργήσιμη έκταση με δημητριακά και μπιστάνια.

Τσιατίλ: καλλιεργήσιμη έκταση με δημητριακά και μπιστάνια.

Ματαρόκουβι δούπκι: καλλιεργήσιμη έκταση με δημητριακά και μπιστάνια.

⁴⁸ Νίκος Β. Κοσμάς, Λαογραφικά της Μπαλάφτσας, (Θεσσαλονίκη, 1965) σελ. 228

Τρίντσι: καλλιεργήσιμη έκταση με δημητριακά και μπιστόνια.

Αλώνια: τοποθεσία που αλωνίζουν τα σιτηρά, παλιότερα με τα άλογα και σήμερα με τις αλωνιστικές μηχανές.

Σιούμα: καλλιεργήσιμη έκταση με σιτηρά και καπνά.

Άτσιοβα: καλλιεργήσιμη έκταση με σιτηρά. Η λέξη θα πει άκαρπη τοποθεσία. Σήμερα όμως με τη χρήση των λιπασμάτων έγινε εύφορο το μέρος.

Σιουπιουργιουλίου: χέρσα τοποθεσία με πολλά «φουρκάλια», χόρτο που σκουπίζουν τους στάβλους.

Παπαζάνα: καλλιεργήσιμη έκταση με δημητριακά και μπιστόνια.

Μπουγιά: καλλιεργήσιμη έκταση με δημητριακά και μπιστόνια. Παλιότερα εδώ φύτευαν ένα χόρτο με το οποίο έβαφαν τα ρούχα. Απ' αυτό πήρε και το όνομα η τοποθεσία.

Σύρτη: καλλιεργήσιμη έκταση με σιτηρά.

Μουσταφά-φτιλιές: καλλιεργήσιμη έκταση με δημητριακά και μπιστόνια. Η τοποθεσία αυτή είχε φτελιές και επειδή ήταν και κτήμα κάποιου Μουσταφά πήρε το όνομα αυτό.

Μακούρα: καλλιεργήσιμη έκταση με δημητριακά και μπιστόνια.

Χαν γερι: καλλιεργήσιμη έκταση με δημητριακά και μπιστόνια.

Τοπωνύμια του βουνού⁴⁹:

Γρατίστι: λόφος αναδασωμένος με πεύκα.

Άγιο Γεώργιο: λόφος με το ομώνυμο παρεκκλήσι.

Τηγάντζι: τοποθεσία με θαμνώδη πρίνο.

Πόποβα σόικα: τοποθεσία με θαμνώδη πρίνο.

Χαραμίτσκοι μπουνάρτσι: έκταση με θαμνώδη πρίνο.

Καρτάλι: έκταση με θαμνώδη πρίνο.

Γκουλιάμα μπράντα: τοποθεσία με θαμνώδη πρίνο.

Βεϊλίκι: γυμνός λόφος.

Άλντιν λέρεσε: ρέμα.

Ντιουκιουντιουλίουκι: βραχώδης έκταση.

Παντάλιστι: τοποθεσία με θαμνώδη πρίνο.

⁴⁹ Β. Κοσμάς, Λαογραφικά της Μπαλάφτσας, (Θεσσαλονίκη, 1965) σελ. 230

Καμήλα: τοποθεσία με θαμνώδη πρίνο.

Ντεάλ Κάμεαν: τοποθεσία με άσπρες πέτρες.

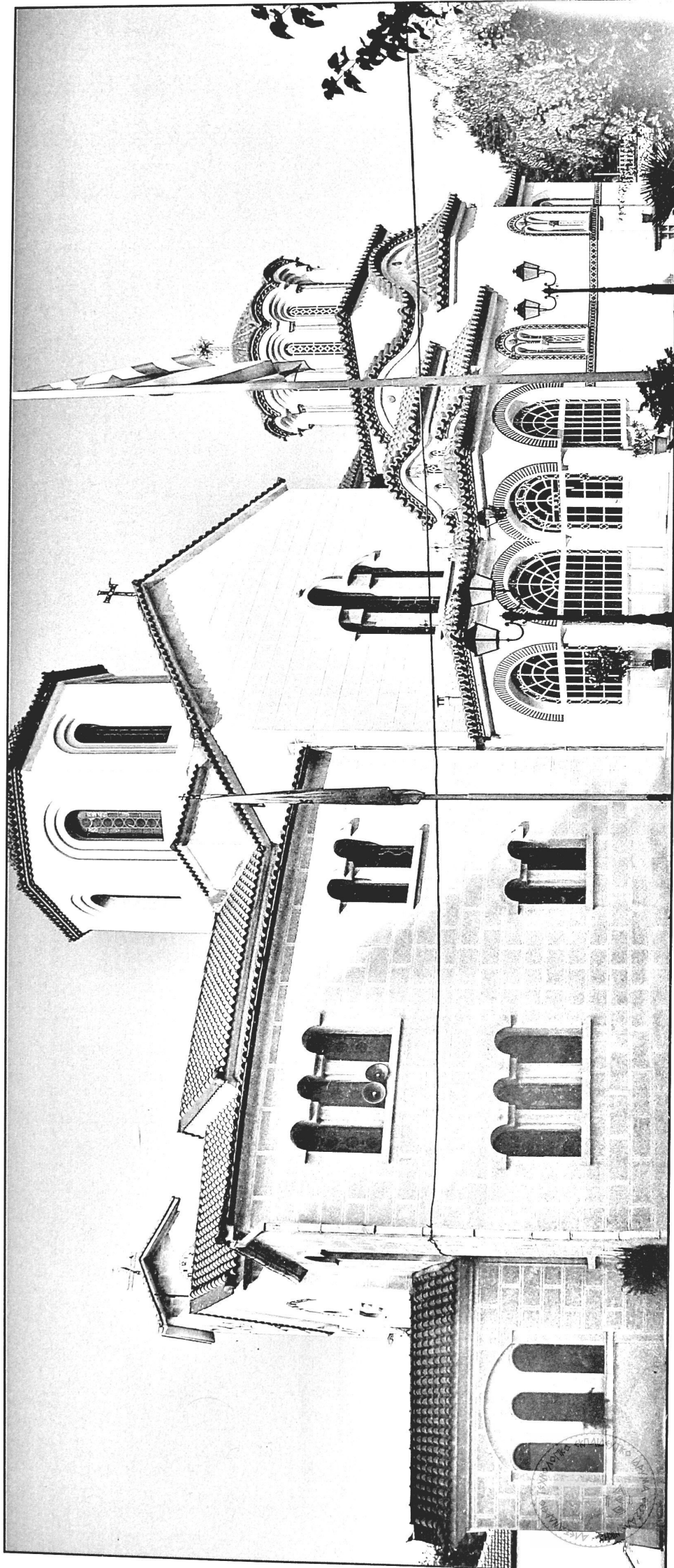
Πίτοσιαν Κάμεαν: τοποθεσία.

Αγία Κυριακή: λόφος με το ομώνυμο παρεκκλήσι.

Πίτομα βόντα: τοποθεσία με πηγή.

Αμπέλια: τοποθεσία με αμπέλια.

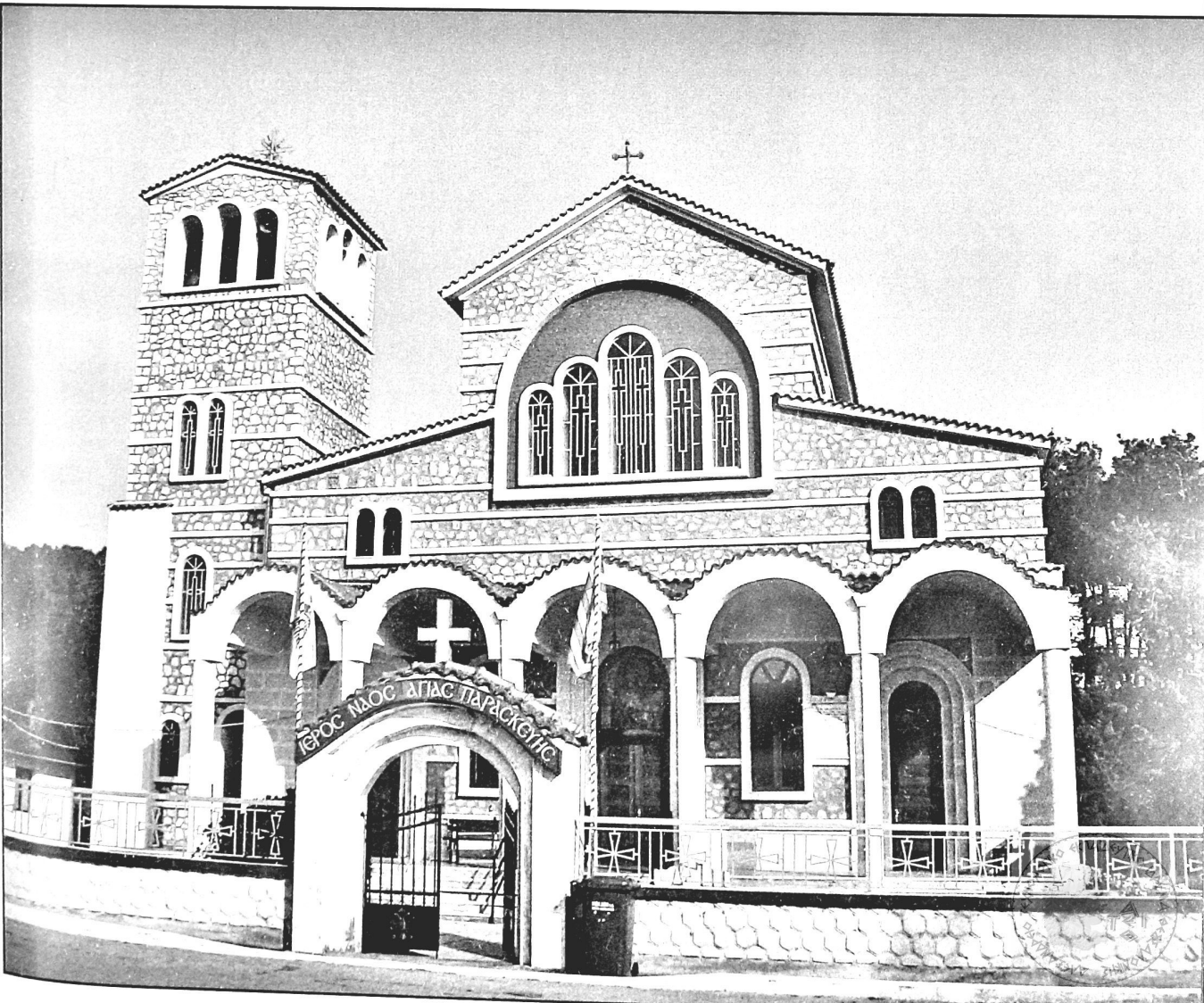
Μοναστηράκι: λόφος που παλιότερα υπήρχε μοναστήρι. Σήμερα βλέπει κανείς μόνο σωρούς από πέτρες.

Εικ. 6 Λουτρά Λαγκαδά (Σεπτέμβριος 2005)

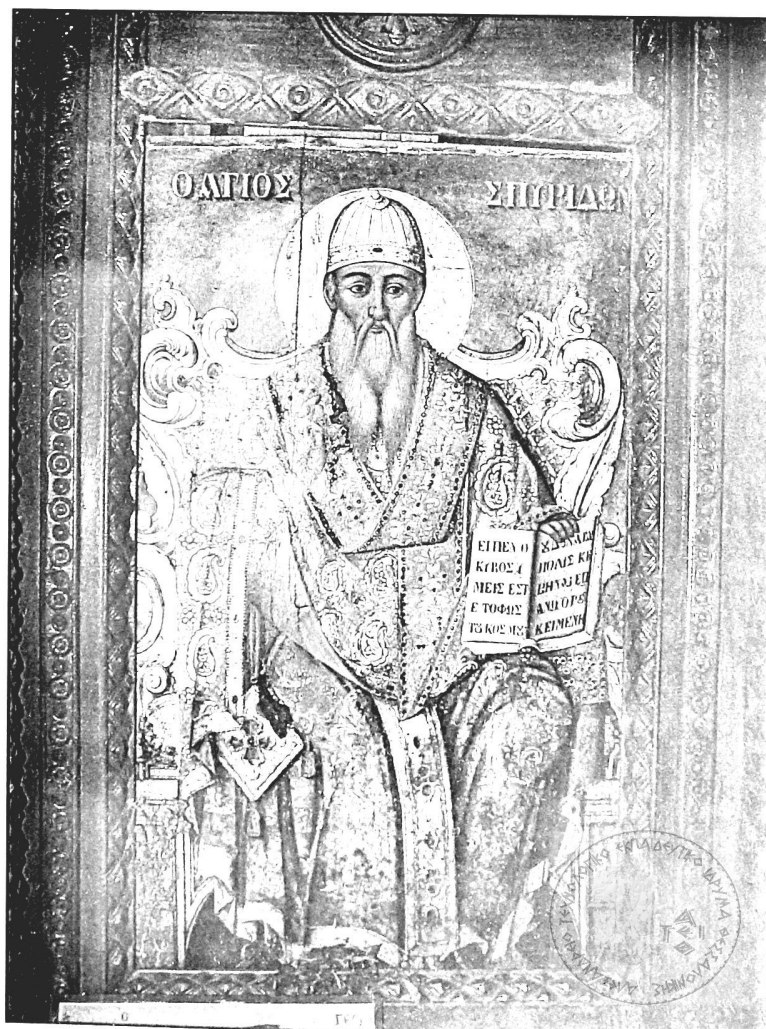

Εικ. 8 Παλιός Ναός Αγίας Παρασκευής Κολχικού (Υπό συντήρηση, Σεπτέμβριος 2005)

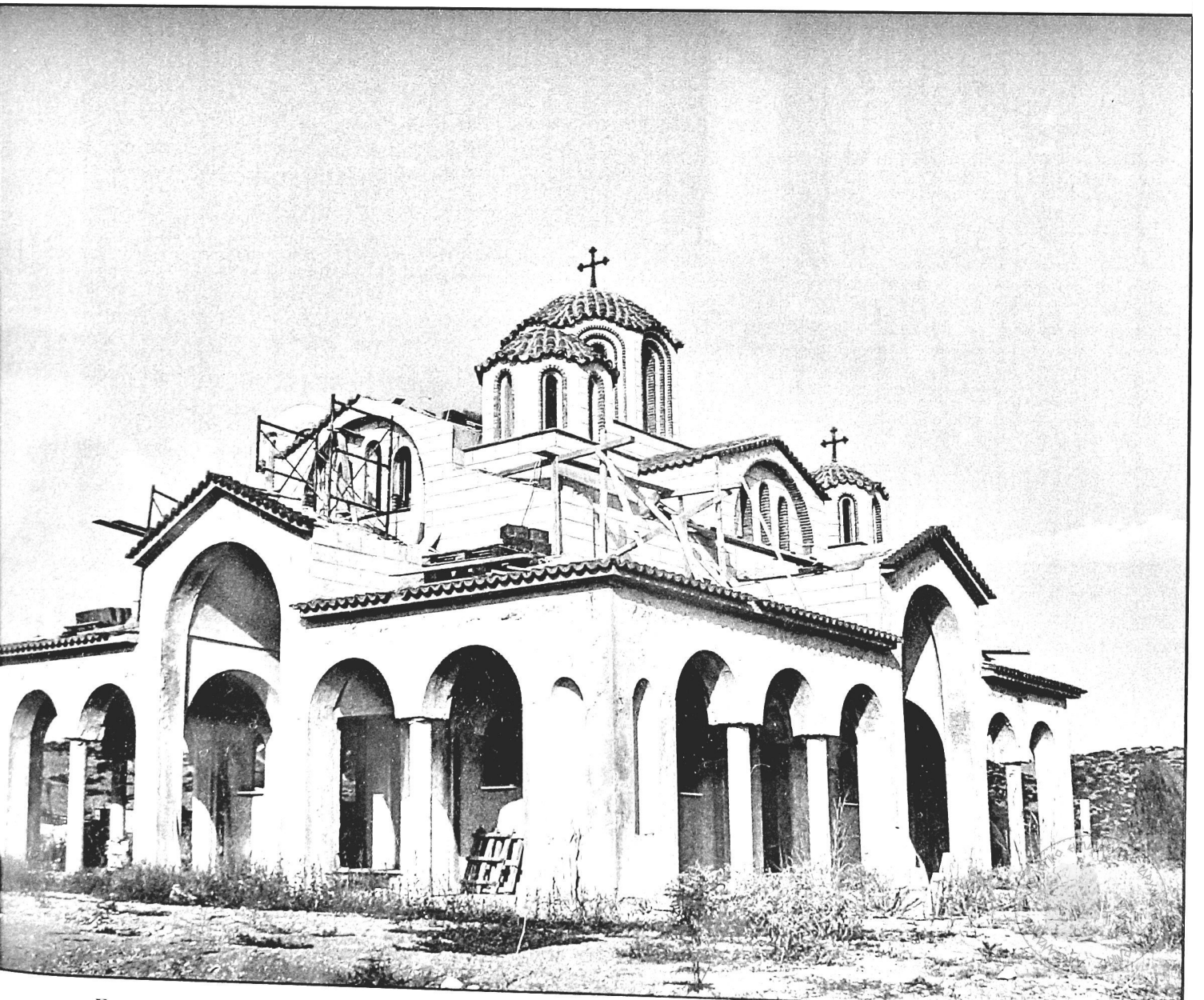

9 Αγίασμα Ζωοδόγου Πηγής Αγίας Παρασκευής

Εικ. 11 Παρεκκλήσι Αγίου Γεωργίου, Κολχικό (Σεπτέμβριος 2005)

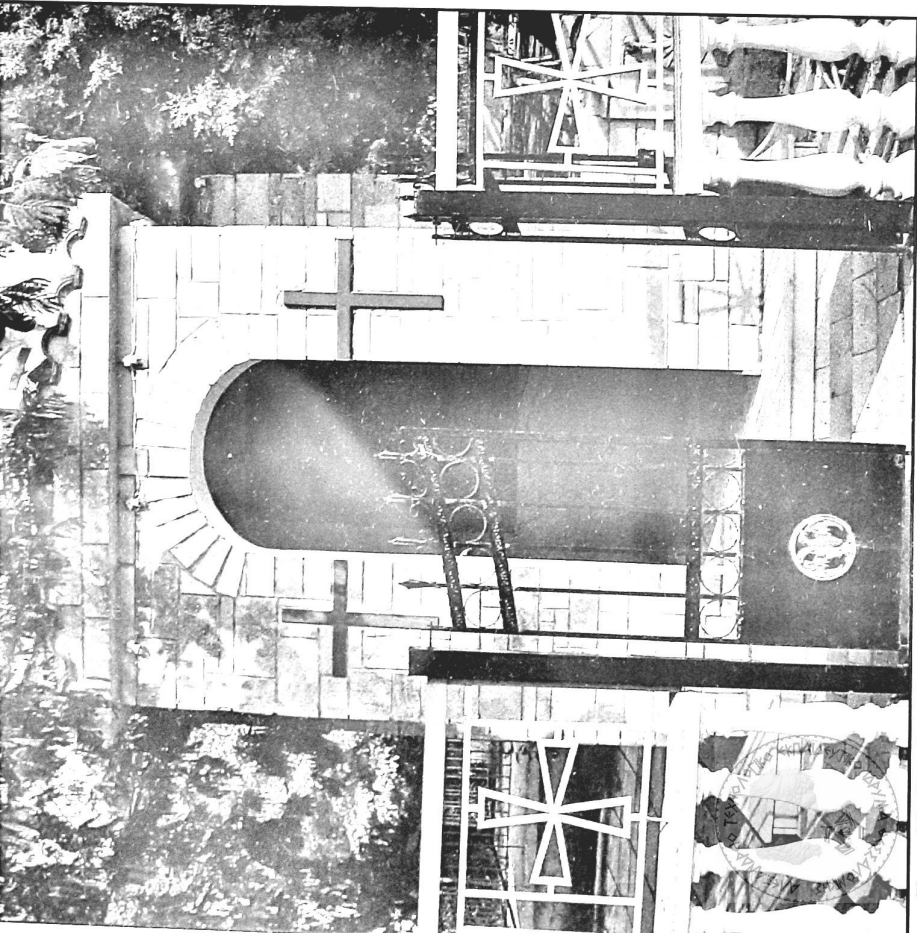
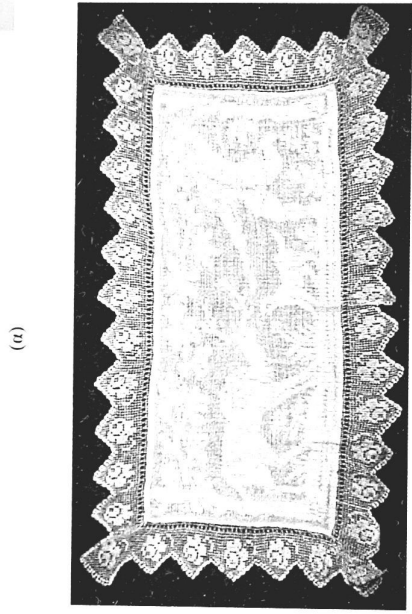
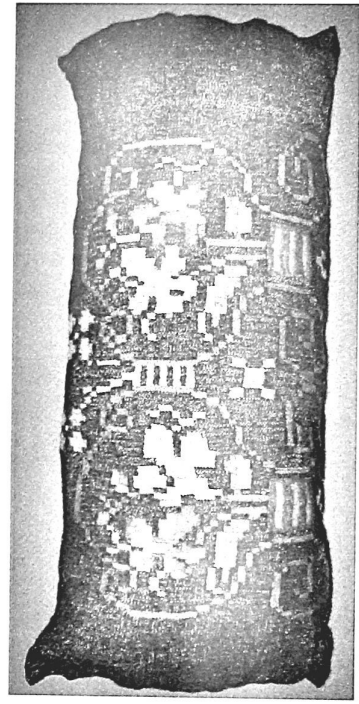

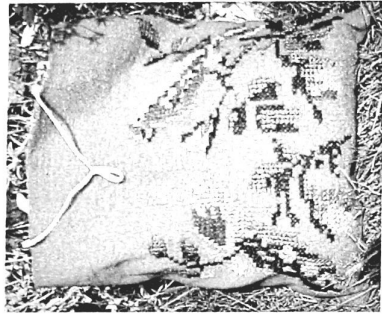
FIG. 12. Entrance to the ancient city of Petra, Jordan.

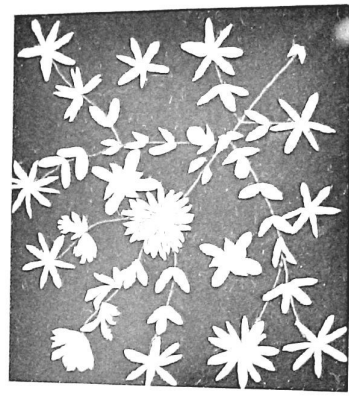
(a)

(c)

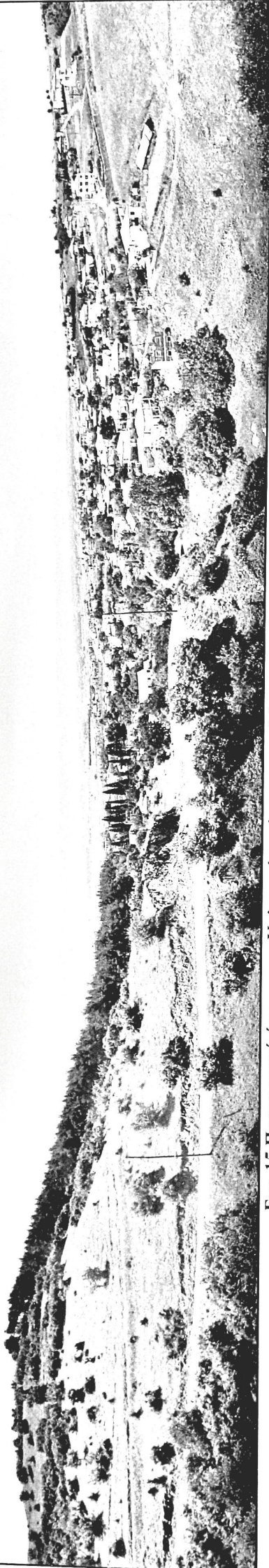

(b)

(d)

(e)

Εικ. 15 Πανοραμική άποψη του Κολχικού, από το παρεκκλήσι του Αγίου Γεωργίου (Μάιος 2005)

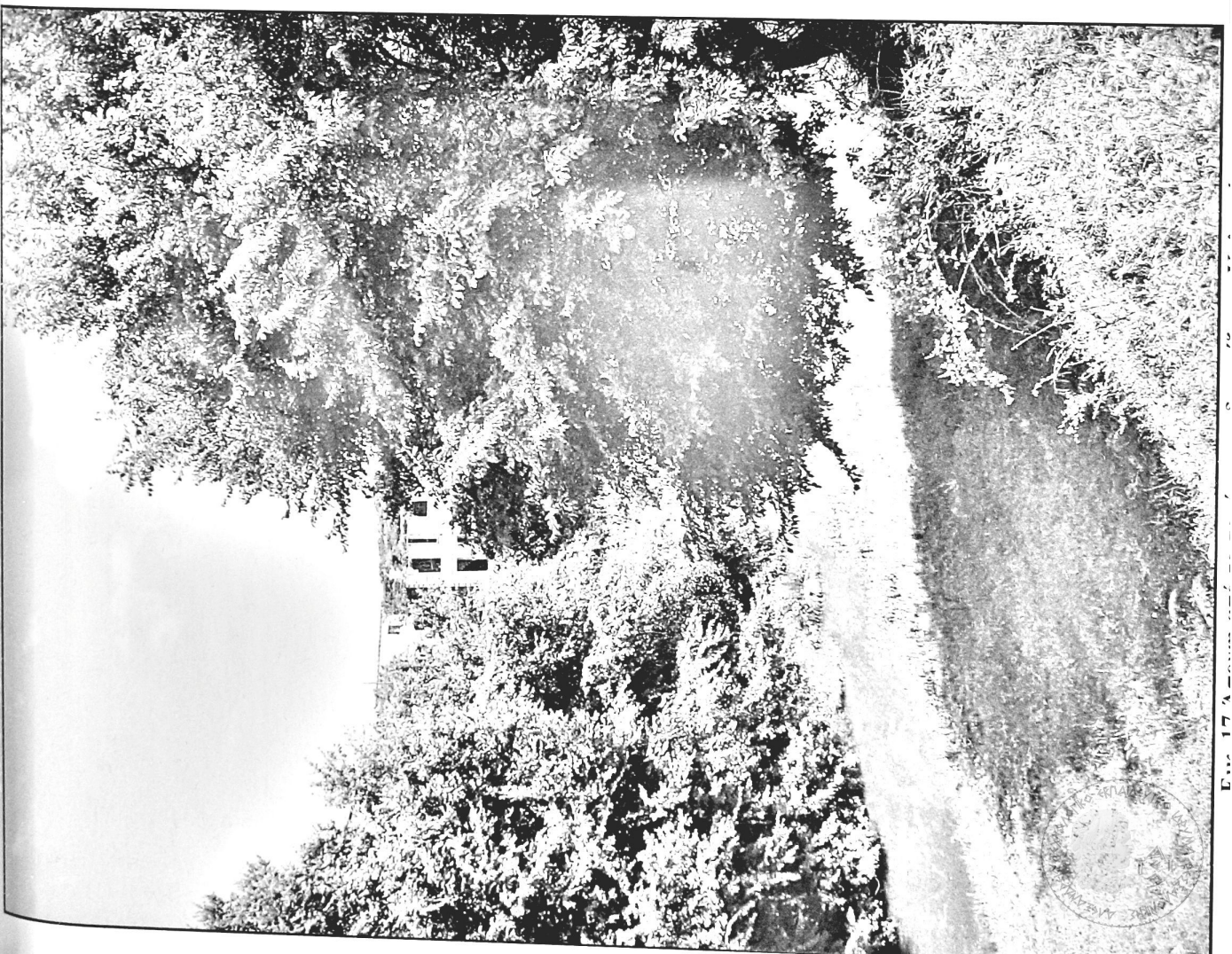
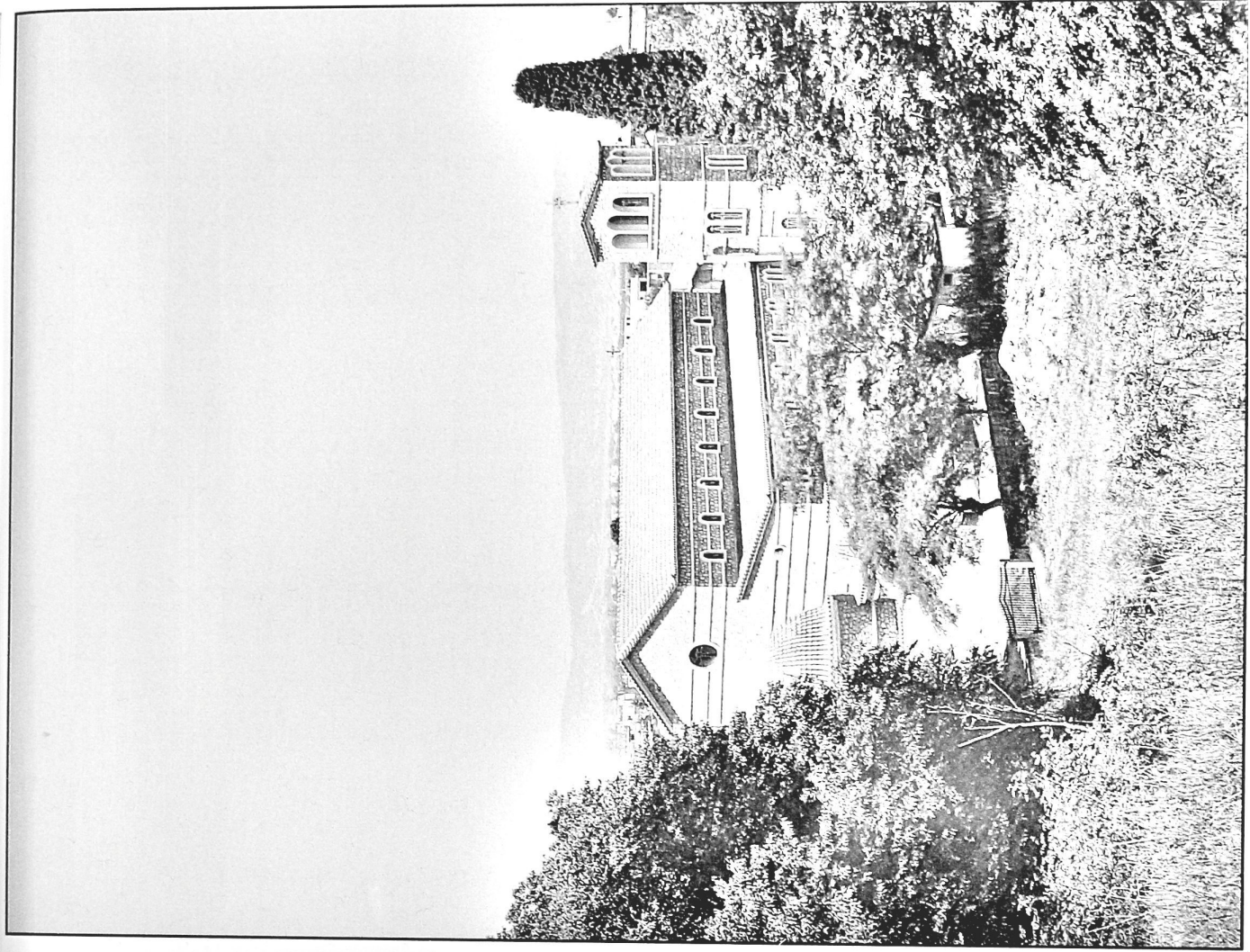

Fig. 17 A

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ευσταθιάδης, Στάθης. Τα τραγούδια του Ποντιακού Λαού. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Αδερφών Κυριακίδη, 1981. 412σ.
- Ηλιάδης, Χρήστος. Πόντος: γενοκτονία. Αθήνα: Γόρδιος, 2002. 223σ.
- Κοσμάς, Νίκος. Λαογραφικά της Μπαλάφτσας. Θεσσαλονίκη, 1965
- Κοσμάς, Νίκος. Ο Λαγκαδάς: ιστορία-λαογραφία. Θεσσαλονίκη, 1968. 126σ.
- Μπογιάννος, Απόστολος. Λαγκαδάς: ιδιωματισμοί-τοπωνύμια. Θεσσαλονίκη, 2005. 26σ.
- Παπαγεωργίου, Απόλλωνας. Η Αρχαία Μυγδονία. Θεσσαλονίκη, 1988
- Χατζηβασιλείου, Νικόλαος. Λαγκαδάς. Θεσσαλονίκη, 1963. 60σ
- Επαρχία Λαγκαδά (σημειώσεις)
- Η ιστορία του Λαγκαδά (σημειώσεις)

